Brecht'in Mektupları

MEKTUPLAR DİZİSİ: 25 BRECHT'İN MEKTUPLARI
DÜŞÜN

Kapak: Bülent Engez

Kardeşler Basımevi: Istanbul - 1996 Tel: (0216) 520 69 57
Özdemir Ciltevi Tel: (0216) 513 79 94
Dizgi ve Baskı: Düşün Yayıncılık Tel (0212) 225 54 38
ISBN: 975-7275-24-7

BRECHT'İN MEKTUPLARI

Düşün Yayıncılık Sıracevizler Cd. 47/9 Şişli Istanbul
Tel: (0212) 225 54

DÜŞÜN YAYINCILIK

Mektuplar Dizisi: 25

Brecht'in Mektupları

Çeviren: Mustafa TÜZEL

Hanne Hiob

Schweikart bana, yirmili yıllarda Englischen Garten'da (İngiliz Bahçesi) yaptığı bir gezintiyi anlatmıştı.

İlkbahardı. Parkın içinde bir sırada, bir kadın, yapayalnız, kendi içine dalmış oturuyordu. Bu kadın annemdi ve Schweikart onu tanımıştı. Annemin yanına oturdu ve belki yardıma gereksiniyordur, diye düşündü!

Bir saat boyunca, sessizce yanyana oturduktan sonra, annem ayağa kalktı "O bir dahidir" dedi ve gitti.

*

Marianne Josephine Zoff, daha sonra demiryolları başmüfettişi olacak olan Otto Andreas Zoff ve eşi Zdenka'nın (kızlık soyadı Jellinek) kızları olarak 30 Haziran 1893'te Hainfeld'de (Çek Cumhuriyeti, Avusturya) doğar. Lise'den sonra tiyatro ve şan eğitimi alır, opera şarkıcısı olmak ister. Marianne Zoff, mezzosoprano olarak ilk küçük partisyonlarını Viyana'da söyler. İlk işini, 1919/20 oyun döneminde, Augsburger Stadttheater'da "özel şarkıcı" olarak alır; orada ilk kez sahneye, 23 Eylül'de George Bizet'nin *Carmen* operasında bir çingene kızı rolünde çıkar. Marianne Zoff 1917'den beri, Münih'te işadamı Oscar Camillus Recht ile birlikte yaşamaktadır. Viyana doğumlu bu şahıs, Augsburg'a sıksık onun ziyaretine gelmekte, birkaç ay orada kalmakta, ama sonra Münih'e dönmektedir.

Marianne Zoff, doğduğu kent Augsburg'ta sahnelenen tiyatro oyunlarını, yerel basın için eleştirmen olarak izleyen Brecht'le, Brecht'in onu bir gösterim arasında, gardrobunda ziyaret etmesiyle tanışır; Zoff onu şöyle anımsıyor: "Sesimi, oyunculuğumu övdü -tüm bunları koyu bir Şvabya-Bavyera aksanıyla yaptı. Nazikçe teşekkür ettim ve bir an önce çıkıp gideceğini umdum. Ama o, oturmak için izin istedi ve hiç ara vermeden konuşmaya başladı (...) kendimi bu Şvabyaca konuşan

asalağı sempatik bulur bir halde yakalayınca, 'deliriyorsun' diye düşündüm. O konuştu da konuştu. (...) Gösterimden sonra, sahne girişinde duruyor ve beni bekliyordu." (*Marianne Zoff-Brecht-Lingen, Willibald Eser'e Bert Brecht'le yaşadığı dönemi anlatıyor.* Paula Banholzeer'in *Soviel wie eine Liebe. Der unbekannte Brecht, Erinnerungen und Gespraeche, içinde Yayına Haz. Axel Poldner ve Willibald Eser, Münih,. 1981, s. 157 vd.*).

Brecht'in o sıralar, Paule Banholzer'le (Bi) sıkı bir arkadaşlığı vardır. Temmuz 1919'da oğulları Frank doğar.

1

Sevgili Marianne,

Dün seni bekledim, gösterimden sonra *yalnız* birlikte olacağız, değil mi? Öyle aptal ve kötüydüm ve Bi avluda ağladı, oysa sen de gitmiştin, bugün Sensiz olamam, gel, gel, gel

sevgili Marianne Bert

(Augsburg, 1920/21?)

Brecht, Marianne Zoff'a yazdığı ve korunabilmiş ilk mektupların zamanında, izleyici çeken iki oyun yazmıştır: *Baal ve* Trommeln in der Nacht *Gece Çalan Davullar*. Münih'te ve tiyatro metropolü Berlin'e 1920 başlarında yaptığı ilk gezide, kendi tanıtımını yapar; yazınsal çalışmalarının çoğunu henüz yayınevleri yada tiyatrolara verebilmiş değildir. Bunlara paralel olarak, yeni medya Sinema'da da yer edinmeye çalışır. 1921 yılının başlarında, çabuk gelir elde etme beklentisiyle, film tasarılarıyla uğraşır: O dönemde Brecht, Stuart Webb'in dedektif kişiliği etrafında dönen -başrolde yapımcı Ernst Reicher'in oynadığı- sayısız film yapmış bulunan Münih'teki Stuart Webb Company için, *Das Mysterium der Jamaika Bar* (Jamaika Bar'ın Gizemi) Senaryosunu yazmaya başlar. Menajer Hans Klette, film şirketine bu Senaryoyu (boşuna) satmaya çalışır. (Karş. Brecht, *Tagebücher 1920;22, Autobiographische Aufzeichnungen 1920-1954* Haz. Herta Ramthun, Frankfurt a. M. 1975, 25 ve 28 Şubat, 9 Mart 1921; bundan sonra kısaca *Günceler 1920;1922* diye anılacak.) Brecht yine de, arkadaşı Caspar Neher'le birlikte, bu türden başka filmler ve Marianne Zoff için roller içeren üç tane "Deniz Korsanı Filmi" tasarlamaktadır. Mart ayının sonunda Senaryosunu bitirdiği Der *Orangenfresser* (Portakal Yiyici), dâha sonraki adı *Der Brillantenfreser* (Pırlanta Yiyici) filminde,. Marianne Zoff için, Anna rolünü öngörür.

Brecht sıksık Augsburg'la Münih arasında gidip gelmekte, ona zaman zaman Caspar Neher, ama Marianne Zoff ve Oskar Camillus

Recht de eşlik etmektedirler. Brecht ve Marianne Zoff 1921 Nisan ayında, Starnbeeerger gölü yakınındaki Tutzig'de birlikte birkaç gün geçirirler. Marianne Zoff'un Augsburg tiyatrosundaki işi azalmıştır ve bu dönemde, Münih'te yaşayan annesini sıksık ziyaret etmektedir. Mayıs ortasında. Augsburg tiyatarosunda son kez sahneye çıktıktan sonra Bad Reichenhall'a, oradan da Berchtesgaden'a gider. Brecht Haziran başında. Paula Banholzer, Otto Mullereisert ve Caspar Neher'le birlikte Starnberger gölünde dinlence günlerini geçirmektedir. Bundan sonra Marianne Zoff'la, herhalde Münih'te karşılaşırlar. 1921 Ağustos ayından başlayarak onu Wiesbaden'a angaje eder.

2

Canım Marianne!

Klette'yle Webster atelyesine gitmem gerek! Çok önemli ve ne kadar süreceğini bilmiyorum.

Bu arada masanın üstündeki tek perdelik oyunu okumak istemez misin? Yada yatıp uzanmak: Olabildiğince çabuk geleceğim!

Seni öpüyorum!

Bert

(Münih, Mart/Nisan 1921)

3

Marianne'm

George Münih'e gidiyor, ama ben gitmiyorum, çünkü sen öğlenleri evde değilsin. Ama bu yüzden seni öpüyorum, sevgili Marianne. Çalışmaya şimdiden başladım, az önce Cas'ın yanından geldim, saat gece onbirbuçuk, ama esas olarak sana seviniyorum ve burada uzun süre kalmıyorum. Artık *burada* kendi yerimde değilim. Seni çok seviyo rum.

senin Bert

(Augsburg, Mart? Nisan 1921?)

4

Sevgili Marianne

Mektubun için teşekkür ederim. Sana rastlarsam, kendimden birşeyler vereceğim. Reichenhall'a gelmem pek olanaklı değil -cebimde

ondört Mark'la. Eğer yapabilirsen, lütfen Cuma günü öğlen saat 12-2 arasında (işyerleri kapalıyken) 53236'yı (Ottos Pension Bavaria) ara. Ben oradayım. Senin yüzünü hep görüyorum: Yüzün sakin.

Ne zaman geliyorsun: Kâğıt üstünde birşey diyemiyorum. Sana herşeyi sözlü olarak söylemeliyim.

Ama seni öpüyorum

Bert

Bana daha çok -daha daha çok- yazamaz mısın? Lütfen

(Mayıs sonu 1921)

5

Marianne'm,

Herşey yeşil ve yaz şnaps içerken geliyor. Ve insan suya uzanabilir, puro içebilir ve yukarıya bakabilir. Sen bronz gövdenle ne yapıyorsun? Henüz yeşil yazda değiliz! Bir yaz bize gel ve kışın ne istersen yap!

Bert

(Mayıs sonu? Haziran başı 1921?)

6

Sevgili Marianne'm,

Aşırı sıcaklardan yüzümde kırmızı egzama çıktı, bu yüzden sürekli kaşınmak zorundayım, ayrıca (kilolarca) dedektif öyküsü okuyorum, kimilerini 2. yada 3. kez okuyorum, üstelik amerikalı halam kiraz suyu gönderdi. Yeniden bütünüyle Augsburg'taki çatı odama çekildim, yalnızca yemek saatlerinde aşağıya iniyorum ve üstelik yağmur da yağmasına karşın, yine de çalışmıyorum. Uyuyabildiğim kadar uyuyorum ve sıksık, yaşamanın çok kolay oluşu üzerine düşünüyorum- bu günlerde Gaugin'in Güney denizinden yazdığı mektupları okuduğum halde ("yabanıllıkta" yada "doğa"da sadece para düşleri görülüyora benziyor!!!). Şimdi senin mektubunu da sonunda kutudan aldım. Geri dönmem gerektiği suçlamasından kendimi arındırmak istemiyorum, trende bana da öyle geldi. Ama susamış bir halde çekip gitmeyi ve başımı dik tutmayı ve sefil pintilik ruhunu içimden kovmayı aklıma koymuştum ve akşam da, öyle güzeldi ki, tıpkı sabahın alacakaranlığında yola çıkmanın çirkinliği gibi. Trene kadar gelebildiğim için gururluyum, bunu yapmak aptalca olduysa da ve trenin içinde de zayıf

olacaksam da. Değişik insanların, değişik şeylerin daha hümanist bir kavrayışına yöneliyor oluşları, buna çok uygun düşüyor. Ayrıca, senin hayranlıkla sözünü ettiğin adamın, RI'i tren garında bestelediği duygusu bana eşlik ediyor. koltuğu, sahibinin onu yenginlerin kibiri ve karşıtları çağdaş olanı kutsamış olanların ölçüsüz yengi uğultusuna karşı kiraladığı bir eskici dükkanından. Bu koltuğun oturulacak iki yeri var, birisi *Astral* yer! Ama şimdi seni kollarıma alıyor ve öpüyorum. Ne zaman aşağıda işin bitecek ve en azından bir süreliğine boş kalacaksın? Çok fazla suya girmemelisin!

Ve seni boyunundan öpüyorum.

Bert

Münih, Pestalozzistr.
(Mayıs sonu/Haziran başı 1921)

7

Sevgili Marianne,

Sana mizahi bir mektup yazdığımın kötü anısı içindeyim ve buna uygun olarak, senin şu sıralar böyle birşeyi nesnellikle değerlendirecek durumda olmadığını düşündüğümden, açıkça vicdan azabı çekiyorum. Gerçi bunu tarihsel olarak bir anlamda hak etiğimi öne sürebilirsem de, -çünkü mektubun, kötü yanılgıları yüzünden (ve güven vb. sözkonusu olduğunda) ağır bir kışkırtmaydı. Ama dediğim gibi, üzgünüm ve hata, bana yazmayışına ilişkin yakınmalarımı bile bastırıyorum ve şu sıralar tam da müth..... ama dediğim gibi onları bastırıyorum. Ayrıca, belki senden biraz hoşlanıyorum. Ve bu dayanılmaz durumu karşılayabilmek için kendi yöntemimle, yani mizahla, çaba gösterebiliyorum. Bana yardım etmek istemiyor musun: Ya *hiç* sevilinmediği yada bu yüzden ve buna karşın ve kesinlikle sevilindiği ve bunun sonunun iyiye vardığı konusunda zihnin açıksa, o zaman dünya yazınında yeterince trajik belge bulunduğu konusunda görüşbirliğiyle, gündemi aşabiliriz (bu da bana müthiş önemli görünüyor!). Peki bu arada ne oldu:

Seni herhalde mutlaka görmeliyim, bu nasıl olacak Şimdi seni öpüyorum (iyi mektup yazamam, ama seni gerçekten öpüyorum, seni çok seviyorum)

Bert

Pazar günü Augsburg'a gitmem gerek, çünkü babamın Amerika'dan misafiri var.

(Münih, Haziran ortası, 1921)

*

Marianne Zoff 1921 yılının Haziran ayı sonu yada Ağustos ayı başında Augsburg'ta bir hafta kalır, sonra Brecht'le birlikte Possenhofen'a (Ammersee gölünün yakınında) gider. Brecht *Sommersenfonie* (Yaz Senfonisi) adlı bir oyun tasarlar, dedektif öyküleri okur ve Caspar Neiher'le birlikte üç gün içinde bir film Senaryosu yazar: *Drei im Turm* (Kulede Üç Kişi).

Brecht, Uting am Ammersee'deki kadın arkadaşı Paula Banholzer'i arasıra (örnekse 30 Temmuz 1921'de) ziyaret etmektedir. Ağustos başında Brecht ve Marianne Zoff, tahminen Münihte birlikte olurlar.

Ayın 16'sında Marianne Zoff, Wiesbaden'a işe gider.

Marianne Zoff'un, Hans Schweikart'ın anısını da onaylayan bir metni büyük olasılıkla bu döneme aitir:

"Bert Brecht yıkanmıyor. Yıkanmıyor. Herşey denendi. Ama sonra her zaman öyle şakacı ki, sonunda yalnızca kahkaha atıyor ve o da zeytinyağı gibi su üstünde kalıyor. Bu pislik pahalıya mal oluyor, çok pahalıya, çünkü kötü havayı odalardan uzaklaştırmak için çok pahalı, güzel kokulu şeylere gerek var ve bu hiç de *öyle* kolay değil. Kesinlikle herşey daha kolay görünüyor, herşey. Evet, insan kendisi de pasaklı olsa, kolay, ama lanet olsun ki ben temizim, çok temizim, gülünesi temizlikteyim. Tanrıya da boşuna dua ediliyor, çünkü herkes biliyor ki, sevgili Tanrı da bu konuda artık birşey yapamaz. Ama o (Brecht) böyle şeyler yüzünden şeytanla tartışmaz. Gülünç küstahlık. Bert Brecht, her zaman, en büyük zevkinin yıkanmak olduğunu öne sürer. Buna zaman bulamadığı için üzgündür. Zevklere, kesinlikle, ötcki insanlar gibi zamanı yoktur. Ah, Tanrım, bu konuda yine neler söylenmezdi ki, ama susulur, çünkü her kadın kendini konuşmaktan alıkoyan şeyin ne olduğunu bilir, değil mi?

Ne tuhaf ki -Bert Brecht'in çok arkadaşı yok- elbette yok -ama o, 15 arkadaşının olduğunu sanıyor- neden yalnızca 15? Belki de bu tuhaf kokuya katlanamıyorlar -yada onun yalanına katlanamıyorlar- hiçbirşey anlamıyorlar elbette -sanıyorlar ki- doğruyu söylemek, herşeyi

halledecek -Tanrım, ne gülünç, ne akılsızca- sanki sorun burda yatıyormuş gibi -büyük bir adam da yalan söyleyebilir- hep yalan söyleyebilir, hem neden olmasın: Belki bu insanları yoksullaştırıyor. Kesinlikle, insan böyle yalan söylüyor ve söylediklerinin hepsine kendisi de inanıyorsa -bu da Sanattır. Elbette- Sanattır. Ve belki o gerçek değil midir ve kim yaz mevsiminde de yalan söyleyebilir -hava sıcak, çok sıcakken? Bert Brecht yapabilir bunu - Bert Brecht herşeyi yapabilir!-"

8

Sevgili Marianne'm,

Ama şimdi sen yazmıyorsun. Yedi kuka devrildi = bir kuka kaldı, bırakalım bu kukayı! Alnımda bir kırışık mı vardı?

Hava sıcak, sanki boyunduruk altındaymış gibiyim, özellikle geniş, kalın, mizahsız bir kalas, dizlerim bükülüyor, üç günde beş filim sahnesi yazdım, bitti. "Kulede İki Kişi" yada "Hazımsız Ceset" yada "Diriden Daha Güçlü" yada "Masalsı Havacıva Hayvanı"

Fotoğraf makinası yanında mı? Hiçbir yerde yok. Sendeyse, fotoğrafları yaptır, onları görmek istiyorum. Sen ne yapıyorsun: Yolculuğun iyi geçti mi: Yanılıyor muyum:

Lütfen yaz bana!

Bert

Öpüyorum seni

9

Sevgili Marianne,

Öpüyorum Seni. Nasılsın? Neden yazmıyorsun: Seni yeniden ne zaman göreceğim? Şimdi çok çalışmam gerekiyor. (Filmi dikte etmeliyim). Cumartesi günü Augsburg'a gidiyorum. Çünkü param tükeniyor. Salı akşamı Münih'teyim. Sen oraya gelir misin?

(Münih, Temmuz 1921)

10

Sevgili Marianne'm

Çörek için teşekkür ederim, harika, lütfen bunu annene söyle! Kutuya eşyalarını koydum. Sağlık durumun hakkında çok endişeliyim.

Ne oldu ki? Gerçekten, insana soğuk terler döktüren böyle yarım imalarda bulunmamalısın. Pazartesi akşamı gelirsen, çok sevinirim, ama gelmezsen, Cumartesi günü bana, Augsburg'a telgraf çekmelisin, çünkü sonra *Filmi* orada dikte edeceğim ve bu tarafa gelmeyeceğim. Trude için "kalacak yer"in var mı? Yoksa ben mi sağlayayım? Yine de pratik değilim. Mektupların öyle kasvetli ki. Sanki gri mürekkeple yazılmış gibiler. Bazen senin geceliğinle uyuyorum.

Hepsi gittiler ve yalnızca dolap ve masa birisini andırıyorlar. Yüzümün belirsizleştiğini mi yazıyorsun? Bırak daha karanlık olsun! Seni her zaman seviyorum!

Bert

Satranç takımını getir!

(Münih, Temmuz 1921)

11

Sevgili Marianne,

Şimdi, Embahuba ağacının koyuluğuna ulaşmış bir Arap kadar siyahlaştım. Bu arada, ateşi olan Georg'la birlikte içiyorum ve bu arada Otto'nun yanında yatakta oturuyorum. Otto daha iyi, durumunu abarttılar, ama boğazında zaten birşeyler vardı. Günler, ırmakta çakıllar gibi kayıyorlar; ırmağın daha hızlı aktığını ayrımsamayacaklar.- Geceleyin iyi bir yolculuktu, pencereye çıktım ve seni yatağa getirdim. Ne zaman bir mektup alacağım:

Öpüyorum seni

Bert

(Temmuz/Ağustos başı 1921?)

12

Marianne,

Komaneçiler, işkence kazığında kıllarını bile kıpırdatmazlardı. Tarih kitaplarının çoğu, bir sürü katı duyarsızlık örneği aktarıyorlar. Beni bir elbise dolabına saklamak' mı istiyorsun? Sana bakması iznini vermen için (kendisine göre "daha yüksek" olan) ayak tabanlarının civarında yalvaran bir delikanlı, baskınlarından birinde beni elbise dolabından mı çıkaracak: - Çayırlar bana yeşil görünüyorlar, göllerim

dingin ve ağaçlar bana bakmıyorlar ve otlar beni rahatsız etmiyorlar. Ve ben kılımı kıpırdatmıyorum.

Ama sen yeniden birşeyler öğrenmeyi istemez misin?

Bert

Pazartesi saat sekizle dokuz arasında telefonunu bekliyorum ve öğlen 12.30'da Münih'e gidiyorum.

(Augsburg, Yaz/Sonbahar 1921?)

13

Sevgili Marianne,

Sefil bir artık olan Yaz'a karşı savaşımı üstlendim. Odaya yeni duvar kâğıtları döşedim, okumalarımı bitirdim, kafatası ağrısını yendim ve ilk akşamı atlattım. Peki ama sen neredeydin? Henüz burada işlerdin nasıl gideceğini ve ne kadar süreceğini bilmiyorum. Ve müthiş bir biçimde senden haber bekliyorum.

Ve şimdi seni ağzından öpüyorum, sevgili Marianne!

Bert

Recht, burada değil.

(Augsburg, Ağustos ortası 1921 ?)

14

Canım Marianne,

Bir kez daha Münih'e gittim ve yani bu yüzden mektubu alamadım. Günler ağır aksak geçiyorlar ve ben ısırılmış bir ceviz gibi boş olduğum için konserler düzenlemenin iyi huylu olmayan sessizliği başlıyor. Şarkı lokalini beğenip beğenmeyeceğini çok merak ediyorum ve bu sirenciği daha kısık, ama ayak tırnakları kesilmiş bulursan sevinirim. Böyle Pazar günlerinde sen ne yapıyorsun: Kızıl saçlı centilmen henüz sahneye çıkmadı mı: Belki de, seni sevmeyenlerin üstünü çizdiğin kaplıcadakiler listesini bana bir vesileyle gönderirsin. Ben de tepemi attıran birşeyle başa çıkmaya çalışıyorum ve bu arada yine habis bir kafatası ağrısı çekiyorum. Pyramidon'la birlikte şeytana karşı savaşıyorum. Ama, nasıl o? Bana yardım etmek için hemen gelmiyor musun?

Seni her zaman öpüyorum, ama özellikle akşamları.

O zaman seni kollarıma alıyorum Bert

(Münih, Ağustos ortası/sonu 1921?)

15

Marianne'm,

İşinin böyle iyi gitmesine ve o Bayan Fleischhauer'in seni almasına çocuklar gibi seviniyorum. Bir parkın içindeki Tiyatro'da halin ne olacak: Burada su hâlâ aşağıya doğru akıyor. Lech'deki G. Pfanzelt'le gidiyorum. O.C.R.'ye telefon ettim, orada değildi, sonra beni aradı ve çok nazik bir biçimde, filimler eline geçince oraya iletme sözünü verdi. Daha başka birşey üstlenmemiş olmasına seviniyorum. Birşeyler yaparsa onu mutlaka *bana* havale et. Mektubun kesinlikle iyiydi Tiyatro nasıl?

Seni kollarıma alıyorum

Bert

Augsburg

(Ağustos ortası/sonu 1921)

*

Brecht 1920/21 yıllarında oyun ve film tasarılarının yanısıra, olağanüstü çok şiir yazar; 29 Ağustos 1921'de *Die Ballade vom Liebestod* (Aşk Ölümü Balladı) oluşur. Eylül'ün ortasından sonuna dek, Augsburg'ta, daha sonra *Cengel'de* yada *Kentlerin Cengelinde* adını alacak olan, *Garga* adlı yeni bir oyun üzerinde çalışır. *Galgei* başlıklı, *Adam Adamdır*'ın ön aşaması olan başka bir oyun tasarısı için de - kente yaptığı gezintilerde de (Kestane Bulvarı'nın yada Kent Mezarlığının sıksık anıldığına dikkat edin); sık sık notlar almaktadır (Günceler 1920-1922, 27 Eylül 1921)Münih'te yayınlanan *Der Neue Merkür* dergisi bu ay, Brecht'in yazar olarak ilk kez bölgelerötesi bir başarı kazandığı "Korsan öyküsü" *Bargan Boşveriyor*'u yayınlar.

Brecht uzun süredir diş tedavisi görmektedir; "Eylül 1921'de ön dişlerinden biri çekilir; Brecht "çenesini hurdahaş ettiklerini" söyler.

İzleyen mektupların çoğu Marianne Zoff'un eline oyun döneminin 20 Ağustos'da başladığı Wiesbaden'da geçer.

16

Canım Marianne;

Mektupların için teşekkür ederim. Benim arzuladığım bu. Cehennem çalışıyor yani! Umarım Tanrı bunun için ödünç odun veriyordur!

Filme gelince, ben yine harekete geçireceğim. Recht, bunun için gerekli olan fotoğrafları bana iletme sözü vedi. Alım satım hakkını da ona bırakacağım. Bu konuda dikkat müthiş gerekli. Birlikte çalıştığımız yönergelere tam uymalısın: gerekirse onu mutlaka bizzat bana havale etmelisin. Yoksa Recht yeryüzünde cenneti vaad eder ve (Senin yanında oturmak dışında) hiçbirşey yapmaz. Seninle birlikte çalışmak dışında bir fırsat ele geçirirse, senin için hiçbirşey yapmazherşey kendisi için. Vs. Ça ira. Burada, fosil ülkesinde yeni birşey yok. Utting'e gitmedim. Birçok tasarıma karşın canım sıkılıyor. Ha? Benim bir deli olduğum kurunutsuna kapılmamakla iyi ediyorsun, ama bu arada çok zor (8 gün <sekiz>)! Ayrıca, Wiesbaden'da başarı kazanabileceğinden hiç kuşkulanmıyorum, ama para bırakacak mı?

Boynun bana uyuyor, olduğu haliyle!

Öpüyorum onu, Marianne, duyumsuyor musun?

Bert

Lütfen bana eleştirileri gönder (içinde sen olmasan da, ha!)

Yarın Recht'i ,Wiesbaden'a gitmesi için arayacağım.

(Augsburg, Ağustos sonu 1921)

17

Öyle huzursuzum ki, sanki içimde bir motor varmış da düğmeni yokmuş gibi, kafes çubuklarının arasında dolaşıyor, oraya buraya gidip geliyorum ve rüzgara ıslık çalıyorum. Kaslarım daha ayağa kalktığımda kütürdüyorlar.

Gazete kâğıdı önemli değil. Böyle çok iyi. (En kötü eleştiri bile, Wagner'in karşısında sana yardımcı oluyorsa, iyidir!) Gösterinin sana keyif vermesi yeter! Ayrıca: Ücret konusu ne oldu?

Fransız Wagner hayranlarının kesin davetlerini mutlaka geri çevirmen gerektiğini düşünüyorum. Böylece bu çizgi silinir. Ama, Wiesbaden'da hiç olmazsa işlerin iyi gittiğine seviniyorum.

Film konusunda (iki telefon) Recht yerinde duramıyor, filmin teslimini geciktiriyor. Kasım ayından ders almış olarak, beni eli kolu bağlı bırakmak, zaman kazanmak istiyor. Baş sallıyorum ve yalnız başıma davranacağım. Senin her durumda, hiçbirşey yapmamaktan başka yapacağın hiçbirşey yok.

Şimdi gökyüzü kadar zamanım ve dağdaki kalay kadar huzurum var, yataktaki yer ve gökyüzü hâlâ kıpırtısız ve suların kabardığı zamanların dışındaki bir gelgit kıyısı gibi kendi kendimle oynayabilirim; ama derim ki sana: Seninle en küçük bir tartışma için bile bir kilo sinirimi feda ederim ve küçücük bir konuşmacık için tramvaylarda yedi saat koşturmacaya razıyım. Artık gökyüzüyle filan başbaşa değilim ve yalnızca Sensiz yalnızım!

Ve seni bundan sonraki gün öpüyorum, sevgili Marianne

Bert

Belki yaklaşık üç hafta içinde gelebilirim!

(Augsburg, Ağustos sonu 1921)

18

Sevgili Marianne'm,

Genellikle bilardo yada büyük fikirlerle oynuyorum yada Bulvar'da yürüyorum, yada Orge ile içiyorum - ama başım dinç değil.

Ama birisini sevmek büyük bir şans: seni tüm giysilerinin içinde ve giysisiz görüyorum ve kolunu koynuma dolayışını ve tüm bunları düşünüyorum.

Hep, beraber olmamız için neler yapabileceğim düşünüyorum. Belki bana daha çok yazmalısın. Hep bunu bekliyorum. Saat gecenin ikisi.

Bert

Benim son iki mektubumu almadın mı?

(Augsburg, Ağustos/Eylül 1921)

19

Sevgili Marianne,

Ne yapıp da seni incittiğimi bilmiyorum -son hafta karanlık bir kampanyaydı- ama özür diliyorum senden. Yazdıkların öyle lanet olası soğuklukta ki! Berlin'e gidemeden önce, sana gelmek için paralı nerden bulayım: Burada beni tutan' hiçbirşey yok; olsa olsa çalışma huzuru. Ne demek: Uzun süre yalnız kalamazsın? Bu korkunç bir tümce. Aslında yalnızca senin soğuk kırgınlığına üzüldüm, ama gelecekte kendimi toplayacağım.

Burası çok sefil.

Tüm tiyatronun tuhaf bir biçimde senin bacakların hakkında konuşmasına sevinmiyorum. Orada hiçbir sanatsal görev alamayacak mısın?

Her gece çalıştığım için oldukça geç yatıyorum. Ve hep sanki sen yanımda uzanmışsın ve şimdiden uyumuşsun da, ben senin için yazıyormuşum gibi, seviniyorum.

Bert

(Ağustos/Eylül 1921)

20

Sevgili Marianne'm,

Çamların sürgün verdiği bir günde ssenden hazin bir kâğıt parçası!, benim bir dişimi çektiler ve başıma yuvarlak, siyah, dik bir melon şapka geçirdiler ve beni Heigei'nin salonuna itekliediler ve beni "Seemanslos"la işlediler. Melankoliye kapıldım ve beni kirş ile doldurdular, ucuzundan, Orge beni kutsadı ve "Bir Bakire'nin Duası"nı çaldı, ve ben defalarca Himalayalar üzerinden uçtum, onlar beni kara akarsulardan yeniden toplayana ve havaya uçurana dek ve şapka şimdi birisindeydi ve birisi 'Kırmızı Sarafan' şarkısını söyledi ve bir başkası onu dondurdu. Üzerinde hep kahverengi gömlek ve boynumda kırmızı kravatçık var ve Stadtgraben'da dolaşıyorum, saatim cebimde. Artık dedektif öyküleri okumuyorum, hugl, beyaz kâğıt üzerine kusuyorum, ve senin şezlongunda yatmak isterdim ve başka birşey istemezdim.

Seni yüzünden öpüyorum, Marianne'm benim!

Bert

Sonra, dün, Pazar günü, Frank. İki aile arasında İspanyol şemsiyesinin arasına sürüklendi. (Aile daha insancıl).

Bu ahmakta kahve içilmiyor!

Sen hemen hemen hiç yazmıyorsun!

Dişlerime duvar ördürüyorum ve bu Ekim'in ortasına dek sürecek.

Ama dişlerim olmadan Berlin'e gidemem ve sana da gelemem! Değil mi?!

Ama sonra: neden senin evinde değil? Bir odada beraber olursak, iki odadakinden daha çok konuşulur!

İnsan sürüsü ne yapıyor?

Recht yazıyor mu?

İki hafta bile boş zamanın yok mu?

Burada insan, evlerin arasında donuyor!

B

(Augsburg, 5 Eylül 1921)

21

Marianne'm,

Recht'e hiç olmazsa salt iş konusunda ve asla dostluk içermeyen bir biçimde yazman ricamı neden ciddiye almadığını bilmiyorum. O yine çok güvenli olacak. Onun gelmesi durumunda yer için sorun yok. Onu açıkça geri çevireceksin.

Kırgınlığımı bağışla, ama seni inciten hiç kimseyle mektuplaşmam. Burası cansıkıcı. Yazıyorum. Oto'yla bilardo oynuyorum. Sinemada oturuyorum. Bu arada, geçenlerde Orska'yı gördüm. Adeta mükemmeldi. Dikkate değer.

Zaman ne yavaş geçiyor! İnsan fosilleşiyor. Bulvarda ağaçların yaprakları sararıyor, başka değişen birşey yok. Artık sazlıktan şiir vraklamıyorum. Sinemada oturuyorum. Bilardo oynuyorum. Yazıyorum.

Her zaman seninleyim. Yazıyor oluşun iyi, doğru olanı yapıyorsun. Bunu bilmen iyi. Seni koşulsuz seviyorum. Ama hemen tasalanmaman gerektiği iyi. Öyle kötü bir mesleğin var ki. Belki iki hafta sonra yanında olurum. Dişlerimin işi uzun sürerse belki "bir gün ansızın gelebilirim" Bir akşamlığına, iki akşamlığına. İki geceliğine.

Bir adam tanıyorum, Manhattan'da, tüm gücünü bir kadına yöneltti, o kadınla savaştı, o kadın için elinden geleni yaptı, onu kendi yanılsamalarıyla doldurdu, dertlerini o kadına gömdü. Kadın ağır yüklü bir gemi gibi sağa sola yatarak yol aldı, yalpaladı ve yalnızca çok küçük yelkenler açabildi. Ama fırtına geçtiğinde, öteki tüm gemilerden daha güvenli gidiyordu, bora'da ağır duruyordu. Ve adam Manhattan'da yaşamayı sürdürdü, tütün satmasını gerektiren işini yürüttü. Durgun bir yüzü vardı, daha sonra zayıfladı, kemiklerinin üzerinde ince sarı derisi oldu, ama formunu korudu ve alyans takmadı. Bu Manhattan'da, Newyork'un su üzerindeki merkezinde, bir adam.

Şimdi sıksık uykusuz kalıyorum. Gece de gündüz denli iyi. İkisi de iyi değiller Geceliğimle uzanıyorum, ama seni düşünüyorum. İçip içmediğimi neden soruyorsun: Yalnızca, beynim görev yaptığında içiyorum. Seninle ne yapacağımı çok iyi biliyorum. Seninle yapmak istedi-

ğimden başka birşey düşünmek istemiyorum.Ve bunu düşünemem de. Elimi göğsüne koyuyorum, yoksa yapmam.

Neden bu kadar az yazıyorsun?

Bert

Sana "Aşk Ölümü"nü gönderdim. Nasıl buldun?

(Augsburg, Eylül başları,1921)

22

Sevgili Marianne'm,

Güneşli bir Pazar öğleden sonrası. Bulvar'da çalıştım. Şimdi mektubun için sana teşekkür ediyorum. Her zaman yalnızım ve yeryüzünde yavaş yavaş, kendi içime "gömülmüş" bir durumda, yürüyorum. Oyunun adı "George Garga yada Cengel" ve bizden söz etmiyor, ama sana eşsiz bir aşk ilanı. Sanki hepsi orantılarını senin gövdenden almışlar ve sözcüklerin yumuşaklığı, yüzünden kaynaklanıyor, Senden bir soluk da siyah atık suların üstünde altın gibi duruyor. Bu bizim yatağımızdan yükselen esriklik ve içinde senin boynunun çizgileri ve sesinin tınısı, henüz yürek yüksekliğindeyken senin şarkın. Kısacası, buradaki "şiirsel" olan. Burada havada bir delik var, sen herhangi bir yerdesin, seni ne denli sevsem de, oraya gidemem, seni teninle ve saçlarınla seviyorum.

(Augsburg, l8 Eylül 1921)

23

Sevgili Marianne

Şimdi dört gün dört gece çalıştım, bir oyun yazıyorum, kolay gidiyor, herşey içine su gibi akıyor, ama şimdi yine pestil gibiyim. Bu arada hep mektup bekledim, ama senin "çok dostun" ve "az zamanın" var ve ben senden mektup alamıyorum. Yarın iki mahkeme var, bu günler karşısında çok heyecanlanmama ve konu hakkında hiçbirşey bilmememe karşın, engelleyemiyorum. Recht neler çeviriyor? Ona yazdın mı? Sanki bir adada oturuyorum, çalıştığım zaman iyi oluyor, ama hiç uyumuyorum ve yemek yemek midemi bulandırıyor. Akşamları ne yapıyorsun?

Kafamın içi yanıyor, sanki ağzımda kireç var! Cengelin içinde hızla ilerliyorum ve adeta lime lime oluyorum. Bu arada herşeyi silip süpürecek bir ateşten korkuyorum!

Neden yazmıyorsun:

(Augsburg, 19 Eylül 1921)

24

Sevgili Marianne,

Sen iyi bir kadınsın ve ben "yontulmamış" biriyim ve bu yüzden utanıyorum. Böyle sakin yaşadığın ve sana gerekeni kazandığın için çok seviniyorum, ben sadece hoyratım. Ama hep seninleyim, kafam düşüncelerle dolu, bulvar boyunca yürüyorum ve az uyuyorum ve ben de sakin yaşıyorum, hemen hemen hiç içmiyorum, yumuşak huyluyum ve hep seninleyim. Dişlerim daha 3-4 hafta sürecek, çok korkunç. Hepsi çekildi, temiz ve şimdiden iyileşiyor ama iyice gelişmesi gerek. Bu iş bitince hemen geliyorum. Kendi kendine düşünebilirsin: Gövdeni düşünmeye cesaret edemiyorum, onu aklımdan uzak tutmak için çok çabalıyorum, yoksa dayanamam. Ve seni çabucak öpüyorum

Bert

(Augsburg, Eylül 1921)

*

Brecht, 1921'in Eylül ve Ekim aylarında *Im Dickicht* (Cengel'de) oyunu üzerinde çalışmayı sürdürür. Hâlâ takma dişleri yok (*Günceler* 1920-1922, 2 Ekim 1921).

15 Ekim 1921'de, Nürnberg'te, Yaz'dan beri orada eğitimci olarak çalışan Paula Banholzer'i ziyaret eder; ertesi gün Frankfurt am Main üzerinden Wiesbaden'a, Marianne Zoff'un yanına gitmek üzere yola devam eder.

25

Marianne'm,

Çok sıkı çalıştım, benim için, bana hoş gelmeyen her türlü eğlencesiyle karanlık bir gece çöktü ve sonra yine daha iyi oldu, şimdi yine çalışıyorum. Bu çok zor bir çalışma. Ama dişlerimin işi 2-3 haftadan önce bitemeyeceği için ve daha önce ayrılamayacağımdan ve hemen

hemen hiç param da olmadığı için ve "Neuen Merkur"ün vereceği telifi beklemek istediğimden, şimdi mektubun bende büyük bir huzursuzluk yarattı. Kendini, 2-3 hafta daha yalnızlığa "olman gerektiği gibi olmama" durumuna düşmeden alıştırabilseydin sevinirdim. Bu dört haftalık ayrılığın bir zorlanma sınavı olacağından korkmadım, henüz böyle olduğuna inanmıyorum. Ama burada bir adada ateşler içinde oturuyorum, belki mektuplarını biraz yanlış anlıyorum, sakinim ve Otto'dan başka kimseyle görüşmüyorum ve mektuplarının gitgide kısalaşmasından, fazla birşey anlatmamalarından ve sanki: ben sana söylemiştim, gelmelisin! demek ister gibi yazılmış olmalarından ürküyorum. Ve: elimden birşey gelmez, demek ister gibi. Tüm bunlar kesinlikle çok endişe verici, mektubunu okur okumaz hemen yazıyorum ve çok derinden sarsıldım. Lütfen ne olduğunu, seni neyin huzursuz ettiğini ve tüm bunları bana anlatır mısın? Recht'i ne yaptığını, senin ona yazıp yazmadığını, yaranın ne olduğunu bilmek istiyorum. Arkadaşlarını defetmeni ben öneriyorum, bundan vicdan azabı duyacaksan, bir anlamı yok. Mektubunda "yalnızca sana ait olduğumu biliyorum" diye yazıyorsun, yani arasıra! Ne demek bu: Bunun içinde kötü bir "aslında" gizli! seni nicitirsem bağışla, ama üzüntülüyüm ve hemen yazıyorum. Benim için yalnızca sen varsın. Eğer gerekli olduğunu söylüyorsan, hemen oraya 2-3 günlüğüne gelmek için her türlü çabayı gösteririm; çok zor, ama beni teselli edemezsen (ve samimi olman *gerekir!*), o zaman içeride olduğum ve suyun akışının ansızın kesilmesinden korktuğum halde, burada çalışamam elbette.

Seni seviyorum, emin olmayışını kaldıramıyorum. Ne yapayım?

Bert

(Augsburg, Eylül sonu/Ekim başı 1921)

26

Benim iyi Marianne'm.

Benim az yazdığımı yazıyorsun, ama düşünmelisin ki, kendimi kâğıt üzerinde dile getirmem zor oluyor, ben bir yazarım. Bir arada olunduğunda, sevdiğim gündelik şeylerden, günlük ekmekten, karşılaşılan insanlardan konuşuluyor. Bunlar gerçekler. Ama kâğıt öyle kibirli ve sansasyon meraklısı ki. Herşey yalnızca yüksek sesle tınlıyor ve sonra çıplak ve çaresiz kalakalma, öksüz bir çocuk gibi yalnız olma

duygusu geliyor ve yalan söylemeye yada yalancı görünmeye başlıyor. Bugün bir kolza bahçesi gördüm, içinde öyle bir düzensizlik ve karmaşa vardı ki, beni etkiledi; (ve ben büsbütün dehşete kapıldım!). Yada: Erkek kardeşim, onun şnaps şişesinden arakladığım tantanasını çıkardı ve ben ona kızgınlığımdan dudaklarımı ısırdım, çünkü dediği doğruydu, sevgili Marianne! Ama bunlar, vitrin için, numunelik haberler! Yine de doğrular. Ama sonra Otto'yla da konuştum, ucuz, bayağı birşeyler söyledi ve benden öcünü aldı. Ve öğlenleyin, çalışmanın ortasında gazete geldi ve ben yenik düştüm ve akışı sürdürmek yerine o pisliği sindirdim. Aslında hepsi bu kadar ve hatta bu olaylı bir gündü! Çünkü iş ağır ilerliyor ve bu konuda yazılamaz, kâğıt çok kıskançtır! Ama bunun ardında yatan büyük duygu, bu da dile getirilemez. Seni hep istiyorum ve bu istek hiç zayıflamadı ve yalnızca beynim, kâğıda karşı duyduğum nefret yüzünden daha zayıfladı yada kuvvetlendi: Şöyle ki, ben gelmeden önce, 2-3 günlüğüne Münih'e gelsen, çok sevinirdim, kesinlikle birşey yapmış olurdun, 80 yıl yaşayacak değiliz ve hiçbirşey senin yüzün denli önemli değil ve seni hemen yeniden götürürüm, gelmeni çok isterdim, ve mutlaka sen de sakinleşeceksin. Bu konuda yazdığından beri, aklımdan hiç çıkmıyor ve buna karşı birşey yapamam. Sen ne diyorsun buna: Harika olurdu!

Akşamları hep seninle konuşuyorum ve sonra seni öpüyorum ve yatağa yatırıyorum. Bu çoğu kez uzun sürüyor.

Bert

Recht, telefonla fotoğrafları sormam üzerine bana karşı çok nezaketsiz davrandığı için ve bana oldukça aldırışsızlıkla yalan söylediği için senden ayrıca, onunla yazışmanı *en aza* indirgemeni ve onu hiçbir biçimde kabul etmemeni rica ediyorum. Birlikte tepki gösterdiğimizi anlaması benim için çok önemli.

Filmi aldın mı?

(Augsburg, Ekim başı 1921)

27

Canım,

Zaman ne yavaş akıyor. 7000 yıldır bulvarda dolaşıyorum cebimde ince kâğıtla. Akşamları çığırtkanların panayırında görüleceğim. M. S.

1200 doğumlu bir mammut gibi. Ve ancak dün sseninle suda uzandım ve ancak bu gece seninle yattım. Bu tiyatroyla kim ilgilenirse! Öyle canım sıkılıyor ki! İki gün içinde burada olabileceğine bir an bile inanmadım. Böyle birşey olamaz.

Dansedebildiğin ve böyle geniş bir düşgücüne sahip olduğun için sen hâlâ iyisin. Kayık salıncağın önünde durdum ve gözümü kırpmadan baktım. Tıpkı kaldırımlara bakıyormuşum gibi. Böyle üşengeç. Herşey çevremizdeki insanlarla nasıl tıka basa dolu. Bu yapışkan hayvanlar, nemli-neşeli, iyi keyifli, kurbağa parmaklı ve eiddiler! Demirbaşları yok ama sonsuz demirbaş defterleri var. Bu, hep yanıtı aynıdır. Hiçbir odayı doldurmaz. Hiç zahmet çekmez. Rahat bırakılmak ister (yapacak işi olmadığında!). Seni seviyorum.

Buraya ne yazayım? Her akşam seni kendi ellerimle yatağa getiriyorum. Biliyorsun. Altı üstü oldukça küçük bir ada ve hayvanları, günbatımı ve bunun gibi ve bu adada yalnızca ikimiz yaşıyoruz ve çatımızın sağlam olduğunu düşünüyorum, havadan yapılma o.

Ellerimi hep senin göğüslerinin arasına koyuyorum, bu beni sakinleştiriyor.

Bert

Umarım, önümüzdeki hafta ortasında sana gelebilirim!

(Augsburg, Ekim 1921 başı)

28

Sevgili Marianne

Burada hava temiz, iyi çalışılabilir. Bir öğleden sonra Ekim Bayramına (Oktoberfest) gittim, orada acaip bira içiyorlar ve Salome'nin gövdesi 50.000 Mark değerinde, ama hanımların sevgilisi Aslan insan Lionel kadar erişilmez değil. Senin giysini dolabımda buldum ve bunu üzerine bazı şeyler düşündüm... ama bir kadını gururlu kılmak iyi değil. Ve mutlaka sen çok yanlış yapıyorsun. Recht'e "çok yaz"-mamalıydın, bu elbette çok yanlış ve başka birçok şey de, ama belki farketmez, seni seviyorum. Ama bir akşam paldır küldür gelirim ve sonra sen de içeri kayarsın. İyi film tasarılarım var. Sanat yapacağız ve sonra temiz hava soluyacağız ve kendimizden başka hiçbirşeyi dert edinmeyeceğiz. Taviz vermemelisin, kışın sahip olduğun yüze bir daha sahip olacağına inanmıyorum, ama dikkat etmelisin, biraz başını bozarsan

benim için çok daha sevimli, herşeye büyük bakmalıyız, diplomasi yapmadan. Senin büyük sanat yapabileceğine kesinlikle inanıyorum.

Önemli olanların hepsini kulağına söyleyeceğim.

Seni kollarıma alıyorum, ah sen!

Bert

Oyunun adı "George Garga yada Cengel" ve sen bana daha çok yazmalısın, yoksa bitiremem!

(Ekim 1921 başı)

29

Marianne'm,

Şimdi yazmayı, keyifsizlik yüzünden günlerce erteledim. Kâğıtlar, dikteler, notlar vb.den oluşan bir hercümercin içinde oturuyorum. İşin içinden nasıl çıkacağım? Şimdi Pazar günü yola çıkmayı düşünüyorum. Bir odan var mı? -En sonunda müthiş bir skandal daha (benim etrafımda değil!) ve aynı zamanda haftalardır ertelendi, Münih'e yolculuk, işler, şeytan biliyor ya "Cengel" herşeyi yutuyor, Oto'nun kirş içkisi ve skandalları, ama palto ve dişler all right, asıl önemlisi bu. Ne sessizlik, gece, masamda beyaz bir ışık var, bir kurutma kâğıdıyla tutturdum. Şimdi çok geçmeden senin yanındayım!

Benim durumum kötü: Ben bir dönem içkicisiyim, dönem işçisiyim ve dönem serserisiyim. Şimdi şundan başka birşey yapmıyorum: George Garga Cengel'de oturuyor ve onu gözlemek hoşuma gidiyor. Ama seni her zaman seviyorum, yüzyıllık bir dönem yeter mi?

Şimdi bu odada oturuyorum ve duvar kâğıtları arasında fikirler gece kelebekleri gibi uçuşuyorlar ve mürekkep şişesine düşmelerini engelliyorum - kirş bardağına düşseler daha iyi, ama bundan sakınıyorum!

Tıpkı bir adada gibi! Kafama sıçsınlar diye, gökyüzündeki kuşları besle- mekle uğraşmalıyım. Elbette. Boyunlarından gelen yoksul insan kokusuyla bu hayvanlar ne denli yetersizler!

Ama biz duvar arasında yalnızız. Milyonların arasında ve sen şarkı söylüyorsun. Sevdalım benim! Bu öyle bir huzur ki!

Şimdi aşağıda ve tüm evlerde uyuyorlar ve sen de rahat uyuyorsun ve ben yeniden senin yanına uzanıyorum, hep yeniden, aylardan beri, acele etmeden ve hep sevdalı.

Bert

Otto mektup için teşekkür ediyor. Selam söylüyorlar!
Seviniyorum.
(Augsburg, Ekim başı/ortası 1921)

*

Brecht, tiyatrolara ve yayınevlerine kendini tanıtmak için yaptığı ikinci Berlin yolculuğuna 7 Kasım'da Wiesbaden'dan çıkar. Bir önceki yıl olduğu gibi, önce, Münih'teki öğrencilik yıllarından tanıdığı Franz (Frank) Warschauer'in yanında, daha sonra Ziethenstrase 6, adresinde kalır. O zamana dek sadece kendisini şahsen tanıyanların bildiği Brecht adı şimdi yeni bir yetenek olarak dilden dile dolaşır. Romanische Café ve Äenne Maenz'in Sanatçılar lokali, Brecht'in en çok gidip geldiği yerler. Burada tanıştığı sinema oyuncusu Olga Tschechova ve sinema dramaturgu Jarossy ona bir film siparişi verirler. Potsdam'da, Kiepenheuer Yayınevi'nin baş lektörü Hermann Kasack'la buluşurlar; Brecht, bu vesileyle ilk kez, baladlarını bir araya topladığı *Hauspostille* (Ev Vaazları) hakkında görüşür. Kasack onu drama yazarı Heinrich Eduard Jacob'la tanıştırır ve şair Klaubund onu Erich Reiss yayınevi'ne tanıtır.

Ayrıca bir yıl sonra, *Trommeln in der Nacht* (Gece Çalan Davullar)'ın ilk sahnelenişinde, Andreas Kragler'i oynayacak olan oyuncu Alexander Granach'la ilk kez karşılaşırlar. Brecht bu dönemi, güncel sahnelemeleri, örnekse Lessing Theater'da, Henrik Ibsen'in, *'Hortlaklar'*ını izleyerek (7 Aralık) değerlendirir ve Deutschen Theater'da, Max Reinhardt'ın yönettiği, Auguste Stringberg'in *Rüya Oyunu*'nun provalarına katılır (12 Aralık).

Brecht, yıl sonunda Gustav Kiepenheuer'den ve Erich Reiss'dan kitap yayınlama teklifleri alır; sonunda Erich Reiss Yayınevi'yle anlaşır; Brecht'in 24 Aralık'ta mzaladığı sözleşme *Baal*'i ve 1 Ocak 1922 ile 31 Aralık 1924 arasında yeni yazılacak tüm oyunları kapsamaktadır. Kiepenheuer aracılığıyla Terra Film Şirketiyle bağlantı kuran Brecht, yapımcı Richard Oswald'la ilişkiye geçer

Brecht, Berlin'de verimli geçen bu kalışı sırasında *Cengel* (oyunun tamamlanmış ilk yazımı Berlin'de kış aylarında bitecektir) ve oyun taslağı *Papa Johanna* ve film tasarıları üzerinde çalışmayı sürdürür. 1921 yılının yarım kalmış tasarımları arasında *Kulede Üç Kişi*, *Jamaika Bar'ın Gizemi* ve *Pırlanta Yiyici* de var. (Karş. Günceler 1920-1922); Mektuplarında bunlardan hangisinden söz edildiğini söylemek olanaklı değil.

Marianne Zoff da 21 Aralık'ta Berlin'e gelir, Zoff, orada, Wiesbaden'deki tiyatro yöneticisinden, tahminen, sözleşmenin uzatılmayacağını içeren bir mektup alır, (25 Aralık).

30

Marianne'm,

Kompartıman patates karaborsacılığından konuşuyordu, ben puro ve içki içtim, protestolar arasında ışığı söndürdüm, kötü uyudum, parmaklarımla saatleri saydım, yağmurda trenden indim, tramvaya, tramvaydan eve, sapları *olmayan* iki bavulla *birlikte*, oda küçücük, karanlık, her zaman soğuk, bunu yazımdan anlıyorsun. Sonra taş yığınları arasında günlük yürüyüşler başlıyor, granit boyunca, granitin arasından, seferler, kâğıt cepte. Öğleden önceleri, dikte ediyorum, soğuk yemek yiyorum, yolları çiftliyorum, bu arada Chaplin'e, Kean olarak Bassermann'a bakıyorum (Tanrım nasıl oluyor bu!) kendimi şimdi her yere sokuyorum. Zaman alacak, ama olacak. Şimdi eve de yazıyorum, burada kimsem yok, Kramer, görünüşe bakılırsa, çekip gitmiş, yada ölmüş. Hedda'ya bir kez telefon ettim, posta için, birşey gelmemiş, bir Maori kadınının bile kıskanmayacağı üzgün bir bariton sesi vardı. Sen ne yapıyorsun? Şişmanlayacak mısın? Ben de hemen hemen bunu istiyordum. Hayır: Bunu gerçekten istiyorum. Şimdi olmalı artık. Yatakta üşüyorum, renkli bir kılıfı var, ince, üzerime seni örtüyorum. Akşamları hep eve geliyorum, konuşmak için fazla yorgun, sana geliyorum ve seninle yatıyorum.

Bert

(Berlin, Kasım 1921)

31

Sevgili Marianne,

Seni seviyorum ve düşündüm ve şimdi inanıyorum ki, elini bana vermelisin ve beni birazcık izlemelisin, bu canını yakmaz. Artık Hagemann'a gitmeni istemiyorum, lütfen davetleri geri çevir. Sallantıda da bırakma, tersine, bitir. Ona açıkça, istemiyorum ve âşık olmanızı engelleyeceğim, de. Yada ona benden söz et, gerekirse. Gerçekten en iyisinin bu olduğu duygusu içindeyim ve rica ediyorum böyle yap ve seni öpüyorum, sevgili Marianne.

Burada birşeyler olmuyor, film bazı ellerde vs.

Belki de, Noel'de buraya gelmen olanaklı olacak, belki Warschauer'de kalabiliriz. Buna çok seviniyorum. Ama 14 gün izin almalısın. Hm? "Neuen Merkür"den 300 Mark aldım. Hedda'yı çok beğendim, sonra kendi içinde bir bunalım sahneledi ve yeniden trajik oldu. Bu arada genç adam bütünüyle mükemmel, iriyarı bir adam, etik sahibi, özenli ve azimli, onu bir kez gördüm, bana geldi. Hep koşturuyorum, insanlarla konuşuyorum, tiyatrolarda oturuyorum.

Sen ne yapıyorsun: Bir kez daha söyleyeyim ki, şimdiye kadar ki davranışın yanlış değildi, ama artık tavır değiştir, seni çok seviyorum ve yeniden edepsizce bakılmak yada herhangi zorlukla karşılaşmak durumunda kalma.

Seni sıkı sıkıya kollarımın arasına alıyorum.

Bert

Daha sık yazma sözü vermiştin, ama yazmıyorsun.

(Berlin, Kasım 1921)

32

Sevgili Marianne,

Bu iki sözü iyice dilinin üstünde duyumsamanı istiyorum, mektubun tümü bunların içinde, dahası yok, her zaman, sevgili Marianne, diyorum ve bütünüyle böyle demek istiyorum. Böylelikle yalnız değilim ve buzla kaplıyım, politika, panorama ve mimik dolu olarak böylelikle iyi bir insan yada onun gibi birşeyim. Burası da başka herhangi bir yer gibi cansıkıcı. Warschauer evleniyor, bunun dışında başka kimse yok ve şimdiye dek hiçbirşey kazanmadım. Yine arkadaşların var mı, hâlâ aptalca şeyler yapıyor musun? Yapmanı

istemiyorum, sana yakışmıyor (yazın ve kışın olduğun gibi, değil mi?). Tiyatro sana zevk veriyor mu? Şimdi yeni opera öğrenimi görmek istediğine göre, öyle olduğunu düşünüyorum. Ama bunların hepsi önemsiz, sadece biraz sıcaklık ve yemek ve sen önemlisin ve insanın kendini iyi tutması. Bu kadar az yazıyorsun, neden? Ben çok yürüyorum ve kesinlikle kötü yazabilirim, ama sen, sen akşamları odamı biraz aydınlatmalısın, 200 km. uzakta olsan da! Kolumu boynuna doluyorum, canım!

(Berlin, Kasım/Aralık 1921)

33

Marianne'm

İyi böyle. All right. Artık Wiesbaden'da yaşayamazsan, bana gelmelisin, bu çok açık, neden böyle müthiş kuşkuyla yaşıyorsun: Hemen filme başlayacak mıyız, bilmiyorum, üç sayfa ilerledikten sonra bağlantı kuruyorum, pek öyle kolay değil, olacak olsa da, ama bu hiç farketmez. Berlin'de kalıp kalmayacağımız de belli değil ve bu *da* farketmez. Seninle birlikte olacağım için öyle seviniyorum ki, artık birbirimizden ayrı kalmamalıyız. Wiesbaden'da o paçavrayı başından sav, mümkünse, ama mümkün değil de zorunluysa da yap bunu! Biçimsel olarak Recht'in yanında olmak elbette iyiydi, Frankfurt yüzünden. Bunu akıllıca kullanmalısın, hemen çekip gidiyormuş gibi görünmemelisin. Ama bu oluyor. Gelecek yıl için bir angajmanı, sanırım, gözden ırak tutmamalıyız. Frankfurtluyu bu işe koştur ve belki kendin Frankfurt'a git. Bu arada ben, oda arayacağım, evlenen ve kendisi de oda arayan Warschauer'le birlikte. Eğer ben burada birşey bulana dek Wiesbaden'da kalmanın senin için olanaklı olduğuna inanıyorsan, o zaman iznini Noel'e denk getirmelisin. Ama *her* durumda, eğer orada acı çekiyorsan ve durumun düzelmesi beklenmiyorsa, seni Wiesbaden'a geri göndermem sözkonusu olamaz. Akciğerindeki sorun herşeye karşın beni çok üzüyor. *Sevgili* Marianne, kendine acı. Sana, rollerin canı cehenneme, de ve bana gel, nasıl olsa düze çıkacağız! Şimdi hasta hasta çalışırsan çılgınlık olur, baksana tüm bu sıkıntılar artık uzun sürmeyecek.

Elini benim elime koymalısın, sevgili Marianne.

Bert

Yüzeysel işleri *basitçe* hallet ve bunu çok fazla önemseme, çünkü ben seni seviyorum ve kendimi önemsiyorum!

(Berlin, Kasım/Aralık 1921)

34

Marianne'm,

Recht öyküsündeki yön değişikliğine çok sevindim. Bu gerçek bir başarı, seni ağzından öpüyorum, sevgili neşe.

Tiyatro konusunu da kestirip atacak gücün olsaydı, iyi olurdu, diye düşünüyorum. Burada gerçek temellere inmek için, gece gündüz koşturuyorum ve çok geçmeden Berlin'i pençelerimde tutacağım. Formumdayım, dinçim ve neşem yerinde; şimdi konuyu benim ellerime bırakmanı ve başladığın gibi dinç ve güvenli bir biçimde yola devam etmeni isterdim. Şubat başına kadar dayanman iyi olsa da; kızkardeşinle de olsa, Wiesbaden'da kalamazsın. Ama hemen şimdi senden, bana, seni sonra Münih'e getirmemin, senin için uygun olup olmadığını yazmanı rica ediyorum, belki benim odamda kalabilirsin. Recht'le işin bittiğine göre, orada erkek kardeşinle, Kiki'yle ve seni Berlin'e almazsam, olasılıkla Mart'tan sonra benimle, birlikte olursun. Öncelikle iki, daha sonra dört hafta sözkonusu. Satırlarından anladığım kadarıyla, yalnız kalamazsın. Yoksa Wiesbaden'dan başka herhangi bir yere gitmek mi istiyorsun? Orası sana göre değil. Buraya hemen gelemezsin, çünkü bir oda yok ve ben sabah 8'den gece yarıma dek dışardayım, daha haftalarca. Ama zor durumda kalırsan buraya da gelebilirsin elbette. Şimdi, herşeyi biliyorsun.

Şimdi herşeyin daha açık ve daha iyi ve daha görünür oluşunun iyi duygusu içindeyim (ve burada da çok şey başarıyorum), ve sana çok seviniyorum ve iyi bir yaz olacak. Lirik duygular içinde değilim, seni çok seviyorum ve sandığın gibi öyle sabırla beklemiyorum.

Bert

Lütfen bana dehal yaz!

(Berlin, Kasım-Aralık 1921)

35

Marianne'm,

Şimdi mektubunu okuyorum, hava soğuk, iyi düşünemiyorum. Burada yaşamak nerdeyse olanaksız, getto'da, soğuk insanın içine işliyor. Yine de buradaki yolu yordamı bulmalıyım, ne denli uzun sürse de! Ortalıkta dolaşırken hep seni düşünüyorum ve donuyorum ve gazyağı satın alıyorum ve dikte ediyorum; bunu kâğıt üzerinde yazamam! Nasıl biraraya gelebiliriz? Buraya "bayan" alamam, kızkardeşim yada nişanlım bile olsa (yoksa buna sevindin mi?) ve burası öyle çok soğuk ve küçük ki! Rengarenk bir yatak, dar ve demirden ve insanlar kötü niyetli! Belki ben Wiesbaden'a gelsem daha iyi, ama yarın, nerde kalabileceğimizi araştırmayı sürdüreceğim! İş konularında balıklama dalıyorum, çok şey beklemiyorum ve herşeyden yararlanıyorum.

Görünüşe bakılırsa, Hagemann'a doğru davranman beni sevindiriyor, ona elini veren kolunu kaptırabilir. Kendini sanata kaptırma, böyle sağlıklı oluşuna çok seviniyorum. Herşey uygun biçimde gelişiyor, daha şimdiden çok ilerledik ve birbirimizi seviyoruz ve senin olduğun gibi oluşuna çok seviniyorum. Belki ansızın filmimi satarım, o zaman herşey başka türlü olur, değil mi? Ve ben hep senin yanında olurum ve geceleri seni kucaklarım ve sen benim yanımda uyursun, her gece!

Noel'de zamanımız olmalı, belki sen Berlin'e geleceğine benim Wiesbaden'a gelmem daha iyi olur. Mutlaka sen daha az izin alıyorsundur! Ve ben seni uzun süreliğine istiyorum, ben her zaman yalnızım, sesim bütünüyle pas tutuyor, her akşam burada küçük, kötü bir birahanede, sıcakta oturuyorum, insan, seviyorsa, dışarıdan gereksinim duyduğu birazcık şey için neden bu denli zahmet çekmeli? Ama kışı çığneyip geçmek gerek ve düze çıkmalıyız ve bunu yapacağız, o denli zor değil! Kâğıt almıyor, ama seni sıkı sıkıya kollarıma alıyorum ve seni ağzından öpüyorum ve beni düşündüğünde hep sakin olmanı rica ediyorum.

Bert

Dansetmek yerine çalış ve oku, ama dans da etmiyorsun ya! Akşamları Döblin ve Dostoyevski oku ve kendini yalnızlığa alıştır. *Ben* böyle yapıyorum. Daha fazla adi insanlar arasında oturmadığın için seviniyorum, geçenlerde anlatmak istediğim buydu, bu bir kadına

göre değil! seni böyle yürekli olduğun için seviyorum, sevgili Marianne! Benim sevgili Marianne'm!

(Berlin, Kasım/Aralık 1921)

36

Marianne'm,

Bu ne dehşetli mektup böyle, neden uzun süredir yazmadın, benim odamda iyi yazılmıyor, hâlâ hep koşturuyorum, sabah erkenden gecelere dek ve geceleri de. Bir sürü insan var ortalıkta, sürüler halinde kendilerini gösteriyorlar yada tartışmalar yapıyorlar, benim umurumda değiller, ancak kümes merdiveni yada top mermisi olabilirler Hava soğuk ve ben yalnızım ve bu kent bas bas bağırıyor ve benim canımı sıkmıyor, gözlerim açık ve ilerliyorum da. Ne özveri, sıra bekleme, merdiven çık, merdiven in, hela duvarı suratlıları gör, budalaca gramafonlara kulak kesil ve insan yok! Ama bu iyi. Ben burada City'deymiş gibiyim ve sen dışındasın. Bu senin uğruna ve seni haftalarca görmüyorum, ama o *Sen*sin, Marianne, Mert olunmalı ve sen mertsin. Dünya tarihinin en büyük kent cengelinde yaşanılıyor, bu yüzden neşeli olmak gerek ve soğuğa karşı derisi kalın olmak gerek. Ama sanırım, sana karşı tavrımın ne olduğunu ve senden yana olduğumu ve her gece Sende, senin üzerinde olduğumu, seni bütünüyle örttüğümü duyumsuyorsundur, sevgilim, ve iyice huzur içinde olabilirsin, çünkü ben çok huzur içindeyim. Kendine kömür bulamaz mısın? İşyerlerini dolaş, birisine rüşvet ver, bir öğleden sonranı ayır, bu çok önemli. Ve kalın çoraplar giy. Tanrı aşkına, en kalınından iki çift çorap! Cansıkıntısına karşı okuyamaz mısın. Döblin ve Stendhal? Senin için deli gibi seviniyorum! Hayır, Kimratsholen olanaksız, çünkü sonra yeniden Berlin e dönmen gerekir ve yolculuk sana soğuk gelir. 15 saat tren, sonra iki saat soğuk otomobil, sonra ısıtmasız oda, nasıl olur? Sonra yeniden geriye?! Ve seni hiç görmemiş olurum, bu olanaksız! Hem, daha çok paramın olacağını umduğum Paskalya ne güne duruyor?!! ayrıca, paran var mı? sana 500 göndereyim mi? Çok yemelisin, akşamları da ve kendini ısıtmalısın, Marianne! Ayrıca, şimdilik, yani en azından ilk altı ay, senin film işine girmen, kesinlikle olanaksız görünüyor, bunlar bir domuzlar topluluğu. Ama *ben* bu işe girdiğimde, ki bu daha kolay ve şimdi bunun çok kısa sürede

gerçekleşeceğine hemen hemen kesinlikle inanıyorum (şimdi, dört sayfayla pazarlık yapıyorum, bu arada istikrarsız Dr Spiro'yla da), o zaman senin kazanmana gerek kalmayacak. İşte, ça ira! Para kazanmak için, şimdiye dek asla düşünmediğim kadar canla başla çalıştığıma inanmanı rica ediyorum, ama altı ayda bir arpalık doğrultulamaz ve bana *iki* arpalık gerek! Ama şimdi Hageman ve ötekiler ne oldu? Bana açıklıkla daha çok yazmalısın, bende öyle yapıyorum! Bana gereksinimin varsa, elbette, senin gelişinden önce, ben de gelirim. Zaten bekleyecek halim yok, seni seviyorum, sevgili, sevgili, sevgili Marianne

Bert

Recht ne yapıyor?

Lütfen, gelecek mektubunda, benim küçük fotoğrafımı gönder, sonra yine alırsın! Sana son defasında verdiğimi, profilden!

(Berlin, Kasım/Aralık 1921)

37

Canım Marianne,

Son soğuk mektubundan sonra, başka mektup gelmedi Senden, adamakıllı "cengel"de boğuşuyorum. Şimdi bir tramvaydayım, daha önce sahanlıktan dışarı kustum, yüzüme gözüme bulaştı, sağlığım pek iyi değil.

Bu sıralar, Augsburg'u düşünüyorum, Kış mevsimini, geceleri odamı, her zaman sıcak ve oldukça iyi olan odamı, Münih'i ve Noel'i düşünüyorum. Burada bu küçük solucanlar arasında kürek sallıyorum, kendimi kolluyorum, kavga ediyorum, yemden bir mola veriyorum ve senden mektuplar bekliyorum.

Oradan oraya dolaşmamalı, paranı yaz ve kış için saklamalısın. Ve neye gereksindiğini bana yazmalısın ve büyük miktarı bırakmalısın, işitiyor musun! Bu çok önemli.

Yavaş yavaş, beni ne çok hırpalarlarsa, benden iyi, sert bir ses çıkmaya başlıyor, çeşit çeşit sırıtıyorum ve sempatikliğim hemen yüzümden siliniyor

Sana son defasında fazla hazin bir mektup yazmış olmaktan korkuyorum, çünkü sana gereksindiğimi zaten bilıyorsun Şimdi senin yanıtını bekliyorum, yazmıyor oluşun çirkin ve seni seviyorum.

Şimdi korkunç üşüyorum, hemen yatağa gidiyorum. Sen nerdesin?
Bert

Seni kollarıma alıyorum, Marianne!
(Berlin, Kasım-Aralık 1921?)

38
Sevgili Marianne,
Sana geliyorum
Seni seviyorum
tamamen sana geliyorum
Sıkıcı bir kent burası
ama ben Seninle yatıyorum
Sevgili Marianne
(Berlin, Kasım/Aralık 1921?)

39
Marianne'm
şimdi biraz sarhoşum, çok değil, hafif, hiç sarhoş sayılmam, öyle dolu bir gündü ki, öyle boş bir gündü ki, çok devinim vardı. Sonunda Granach'la birlikte Maenz'in yanındaydım, gevezelik etti ve bize kirş satın aldı, birçok insanın arasında, birçok insan, hela duvarı gibi suratlar, yangın muslukları! Önce Potsdam'da, Terra Film için bir film sahnesi götürdüğüm Kasack'ın yanındaydım. Belki bu iş olur, ama hepsi kauçuk çiğnemek için, yutmak için değil, sonra ayaküstü yemek yedim, Klaubund'la ve E. Reiss'la yapılacak genel bir sözleşme üzerinde çalıştım, konuşmalarıyla göğsümde delikler açtılar, hava kararmıştı, tiyatroya gitmem gerekiyordu. Ibsen, Durieux, Steinruck, Dorsch, (Ateş böcekleriyle tezek yığını vb.). Sonra Warschauer'le ve bir dramacı, H. E. Jacob'la arabayle(!) Maenz'e. Bağlantılar, konuşmalar, duvarda senin yüzün! Ne cansıkıcı bir piyasa, ne kadar insansız bir kent! Ne zaman geliyorsun? Bunun için kömür buldum. Bir oda için cebelleşiyorum. Sen izin *almalısın* (Angajman, Münih, kardeşin hasta! Akciğer!) Ben burada bir temel örmeye başlıyorum, artık daha fazla katlanman gerekmiyor, canım! Ne zaman geliyorsun? Son-

ra kaçman gerekir. Münih'e gidemezsin. benim sana daha acil gereksinimim var, ah Marianne, geceler!

Bert

Ne zaman?
Öyle soğuk ki. Saat iki
Sevgili, sevgili Marianne!
Recht'e ne oldu?
(Berlin, Aralık 1921 başı)

40

Sevgili neşem,

Bu mektubu bir otobüste yazıyorum, yine çarka kapıldım. Soğuk bir yapmacık neşeyle, çeşitli soğukluk derecelerindeki her çeşit insan bölgesi arasında gidip geliyorum. Reiss'la işi bağladım. Mektubunun havası biraz ağır, onu yanımda taşıyorum, 50 libre çekiyor. Siz bizi Wiesbaden'da vs. Busch ve Walter'a yaz. Frankfurt'a gittin mi? En önemlisi: Hastalık izni almalısın! Münih'e gidemezssin, mümkünse, Wiesbaden'da kal, kalabildiğin kadar. Belki burada sonunda birşeyler başarırım ve *ikimiz de* Münih'e gidebiliriz. Zaten yazı o yörede geçirmeyi kararlaştırmıştık, değil mi? Herşeyden önce kendini neşeyle beslemelisin. Biz geleceğin kuşağıyız! Burada ünüm harika bir biçimde artıyor. Bazı tasarımlar belirginleşiyorlar. Ümitsizliğe kapılmamalısın. Hagemann gibi adamlara *gülüyoruz*, sevgili neeşem! Böylelerinden bol var! Seni olduğun gibi sevmediğime, kendin de inanmıyorsun. Başka nasıl olabilir ki? *Sevgili* Marianne! Bana hemen yeniden yazmalısın! Buradaki soğuk bir iş! Hep seninle yatıyorum. Sevgili neşem, seni boynundan öpüyorum

Bert

Kötü olduğunda buraya gelmen gerektiği çok açık yada bana telefon etmen! Warschauer'ler Senden içtenlikle sözediyorlar. Onlara yazarsan *kesinlikle* sevineceklerdir!

Recht, hediyelerine nasıl teşekkür etti?
(Berlin, Aralık 1921)

41

Sevgili neşem.

Şimdi barbarca bekleyişime başlıyorum! İki gün: ne iyi! Birbirimizi Anhalter'de kaybedemeyiz, ama ilk günlerde bende kalıyorsun, Ziethenstr 6'da (Nollendorfplatz durağı).

Yanında notalar getirebilirsin, orada harika bir piyano var Ve kırmızı çingene blüzü, mavi kostüm, kahverengi tüylü şapka. Bunlar yüzünden benle bozuşma, bunlarsız da gelebilirsin. Herkesi (çok değiller) iki haftalığına gönderdim. Eğer sen hastaysan, yataklı vagon'da yolculuk etmelisin (Cumartesi akşamı). Biraz param var, 700 Mark kadar, gerçi çok değil ama, idare eder. Ama belki çok geçmeden iyi zaman da başlar Kırlangıçlar var Ama biz birarada olduğumuzda, her zaman iyi zamandır, *sevgili* Marianne!

Seni tamamen iki elimde tutuyorum

Bert

Sonra ıslık çalıyorum.

(Berlin, Kasım 1921 ortası)

42

Marianne'm,

Olası en kısa zamanda yeniden oraya geliyorum, burada doğru düzgün birşey olmuyor Sen ne yapıyorsun? Az, ama hep seninle birlikte uyuyorum.

Seni öpüyorum

Bert

(1921/22?)

43

Sevgili Marianne!

Bir düş gördüm, söyleydi: bir yere gitmem gerekiyormuş, çok acele, beni aldılar, ama ben de gitmeyi gereksiniyordum, karanlıktı ve hattta kar yağıyordu. Ama gitmiyordum, bağırıyorlardı ve ben gitmek istiyordum ama gidemiyordum ve üzerimde giysiler yokmuş, soğuk yolculuk için şnaps'ım yokmuş (evet bu da!) gibi bir duygu içindeydim, kısacası, yok, yapamıyordum. Ama sonra gittim, gerçi artık kimse kalmamış olsa da ve acı bir rüzgar uğulduyordu, yalnızca gömleğim

ve pantolonum vardı, dehşetli kar yağıyordu ve ben sana koşuyordum. Sen dar bir odaya konulmuştun. Uyumuştun ve ben seni uyandırdım. Ve kara karşı açık pencereyi kapattım ve senin yanına uzandım. Çok sıcaktın, hiç ayrılmak istemedim.

İnsanın çok uzaklarda, ta Çin'de bir yarını olması ne iyi düşünüyorum da, bu öyle güvenli ki ve ne denli uzakta olsa da, insan orada kendi evindedir. Bu birbirine ait oluş kesindir, vatanla olan ilişki gibi ve insan severse, tükenip gitmez. Şimdi gece, sabaha doğru, geceliğimle kâğıdın başında oturuyorum ve seni düşünüyorum, seni öyle çok seviyorum ki, hiç bir bakire kız, seven bir kadın kadar temiz değildir, yoksa temiz birisi yoktur, varsa nerde? Ama şimdi donuyorum ve senin yanına uzanıyorum.

Bert

(1921/22?)

44

Canım Marianne,

Telefonda neşeli değilsin ve ben yine kaygıyla taban tepiyorum. Kötü bir zaman, hasta olmak fena, ama beni sevmiyor musun? Çok yanlış şey yapıyorum, ama seni seviyorum. Yatağında neşeli olmanı isterdim, seni hiç durmadan öpüyorum ve sen benim sevgili neşemsin, benim hasta, sevgili neşem, seni öpüyorum. Araya giren ve seni telefonda ümitsiz kılan bu şey gitmeli, gitti o, değil mi? Huzur içinde olmanı istiyorum, olabilirsin. Olabileceğini sen de biliyorsun, sevgili Marianne, öyleyse neden beni üzüyorsun? Ben seni artık üzmüyorum. Lütfen öp beni, senin yanına uzanıyorum, seni bizzat ben, kendimle örtüyorum ve birşey söyleyememen, tersine bana inanman için, öpüyorum, sevgili sevgili, sevgili Marianne.

Sevgili Marianne

(1921/22?)

45

Sevgili Marianne,

İyi yazamıyorum, iyi davranmadığımı biliyorum, yalan da söyledim ve yüzümü bozdum, ama bende kalmanı rica ediyorum, sevgili Mari-

anne. Tembelliğime ve zayıflığıma karşı önlem alacağım, çok da yalan söyledim, ama yalnızca seni seviyorum

Seni seviyorum, asla çekip gidemezsin ve sen de beni seviyorusun, herşey iyi yada kötü, zor yada kolay, ama insan bir çaresini bulabilir, şimdiden sende ve bende birçok şey değişti, sevgili Marianne, ama seni seviyorum ve sen bende kalmalısın ve ben sende.

Ben kaba bir insan değilim ve ben kabalık yaparsam, yardımcı ol bana, seni seviyorum.

Sevgili Marianne!

(1921/22?)

46

Sevgili Marianne,

Öpüyorum seni

Bert

(1921/22?)

47

Sevgili Marianne,

Seninle konuşmalıyım

Bert

(1921/22?)

48

Sevgili Mariandel,

Sen kötü de oynayabilirsin

Bert

Berlin (1921/22?)

*

Marianne Zoff 7 Ocak 1922'de Berlin'den Wiesbaden'a geri döner. Brecht yeniden Kiepenheuer, Reiss ve Drei Masken yayınevleriyle görüşmeler yapmaktadır; Erich Reiss'la imzalamış olduğu sözleşmeyi iptal eder.

Brecht, 23 Ocak 1922'de iki haftalığına Berlin'deki Charite'ye (Üniversite Kliniği) sevk edilir Anı tarihlerde Marianne Zoff Wies-

baden tiyatrosu ile sözleşmesini iptal eder ve Brecht'in ricaları üzerine, Berlin'e gelir.

Marianne Zoff. 10 Şubat'ta. Brecht evde yokken. Paula Banholzer'den gelmiş mektupları bulur; ertesi gün bu konu konuşulur.

49

Sevgili Marianne,

Mektuplar ve paket için teşekkür ediyorum. Buna çok sevindim (pakete), hemen hepsini giydim ve şimdi son derece çekici görünüyorum. Ve bu arada sen bir zenci kadını gibi kıskançsın! Ama çoraplar şirin, hiç böyle iyi çoraplarım olmamıştı, benimkiler hep yalnızca sıcak tutsunlar ve çıplak ayak görülmesin diyeydiler. Çeşitli yanılgılarınla lekelediğin kâğıda gelince, yazık ona. Bu noktada, ben basitçe görevimi yapmandan, erkeğini sevmenden ve onu yitirme korkunu ve bu korku da senin suçun olmalı, unutmandan ve ayrıca senin de çok gereksindiğin güveni biraz ona duymandan yanayım. (Ayrıca, sana "yetişen" cezayla övünmeyi de zamanla bırakmalısın, bu, en azından etkisi açısından, babamın, beni dövdükten sonra, bunun ona daha çok acı verdiğini söyleyişindeki, pek de öyle sarsıcı olmayan yakınmasına benziyor.) Genel olarak ve aramızda kalmak üzere dikkatini çekerim ki, şimdiye dek ve imdi bile sahip olduğun ve gelecekte de önünde duran tüm yanılgılarını, korkularını ve kendine çektirdiğin tüm eziyetleri kesinlikle hak ettin, sevgili zenci kadınım benim.

Ama şimdi seni ağzından öpüyorum.

Bert

Ne zaman geliyorsun ve neler olup bitti.

Yetenekli kurumtuların üzerindeki düşüncelerinin hepsini yada *hemen hemen* hepsini, sonra bana bir gün baştan sona okumak için bir günceye ve üzerinde düşünülmesi gereken olayları ve sorunları mektuplara yazamaz mısın: Lütfen bu belirgin küfrü bağışla, seni bunun için de bir kez daha öpüyorum!

Bert

Ayrıca "Tausch"u sana hiçbir niyet beslemeden satın aldım, bu oyunu bir yıl önce okumuştum ve güzelliğinden başka birşeyi düşünmedim. Bunda ne gibi şeytansı bir niyet bulguladın?

(1921 sonu, 1922 başı?)

50

Canım Marianne,

Korkmamalısın, birşey yok. Biraz hastayım (böbrek iltihabı) ve yaklaşık sekiz gün Charite'de, sıcak yatakta yatmam gerekti. Gelseydin çok sevinirdim, sevgili Marianne, çünkü Wiesbaden'da ne işin var, değil mi? Orada herşeyi bırakabilirsin, burada, Warschauer'in yanında da kalabilirsin, herşeyi konuştum. Yalnızca, ne zaman geleceğini Warschauer'e, Eislebener Strasse 13, adresine telgrafla bildirmen gerek. Gerçekten önemli birşey değil, yalnızca, ben hastaysam sen niye burda değilsin diye düşünüyorum ve senin yüzüne de gereksiniyorum.

Seni öpüyorum.

Bert

Bana Ziethenstr 6, adresine yazabilirsin!

(Berlin, Ocak 1922 sonu)

51

Canım Marianne,

Ne yapacağımı bilmiyorum, seni Charite'de bekliyorum, mutlaka. Kalamazsan seni tutmam, sevgili, sevgili Marianne. Ama sen görmelisin, bunu biliyorsun. Sevgili Marianne, sevgili Marianne

Bert

(Berlin, Ocak sonu/ Şubat başı 1922)

52

Sevgili Marianne'm,

Senin yattığını duyuyorum ve ateşin olduğu sürece bugün ve yarın da yatakta kalmalısın. Ben iyiyim, ayağa kalkmak istiyorum ve böyle giderse, çok geçmeden kalkacağım da. Yani çok geçmeden yanında olacağım, sevgili neşem benim. Şimdi akşamları ışık yok ve yanında olmak için saatlerce zamanım var ve karanlık olduğu için, senin

burada olmadığını görmüyorum. Ben umut doluyum ve yeniden ayağa kalktığımda herşeyi yoluna koyacağım ve çok geçmeden ayağa kalkacağım. Sen her durumda sakin olmalısın ve ben senin yanında olacağım.

Şimdi seni öpüyorum ve kendine dikkat etmeni istiyorum, çünkü sen bana dikkat etmelisin. Değil mi?

Bert

Yazabilirsen, lütfen yaz bana!
"Garga" elyazması nerde ciltlenebilir?
Sonra onu buradan alırım!
(Berlin, Şubat 1922 başı)

53

Canım, canım, canım Marianne.

Bu çılgınlık, seni aramaya çıkıyorum, böyle sensiz olamam, *sevgili* Marianne.

Hohenzollerdamm'a gidiyorum ve sonra yeniden buraya geliyorum.

Seni bırakmıyorum, bırakmıyorum, bırakmıyorum!

Düşünelim, ah Marianne, birşeyler yapalım, böyle çılgın olma.

Bert

(Berlin,Şubat 1922?)

*

Kiepenheuer yayınevinin lektörü Hermann Kasack, *Baal*'in kitap olarak yayınlanmasını görüşmek üzere, Brecht'i 10 Mart 1922'de Berlin'de ziyaret eder.

Brecht'in arkadaşı, Frank Warschauer bu ay içinde evlenir. Brecht düğün törenine katılmaz, ama *Baal*'in üzerinde "Ahlakçı/Franz Warschauer'e/1922" ithafı yazılı bir nüshasını gönderir.

Marianne Zoff, Münih'ten, Linz (Yukarı Avusturya) yakınındaki Pichling'e taşınmış olan anne babasının yanında kalmaktadır.

Nisan 1922 başında Brecht, Selma Lagerlöff'ün, *Gösta Berling* romanının sahne uyarlaması üzerinde, ancak 1927'de (1926'da *Taschenpostille* (Cep Vaazları) adıyla, Kiepenheuer'de yalnızca özel bir basımla yayımlandıktan sonra) yayımlanan *Hauspostille* (Ev Vaazları)

kitabının ilk toplamı üzerinde ve hakkında başka bilgi aktarılmamış olan bir film üzerinde çalışmaktadır.

Marianne Zoff, bu dönemde (Nisan 1922 başı/ortası) Avusturya'da hastane'de yatmaktadır

16 Nisan 1922'de Brecht Geltow'da, yayıncı Ernst Rowohlt'un Evi'nde Arnolt Bronnen'le, gazeteci Stefan Grossmann'la ve birkaç sinemacıyla tanışır Grossmann'ın teşvik etmesiyle, Brecht ve Bronnen, bunun ardından hemen ortak bir film sinopsisi, *Robinsonade auf Assoncion* (Assuncion'da Robinsonlar) üzerinde çalışmaya başlarlar ve bununla film yapımcısı Richard Oswald'ın düzenlediği yarışmaya katılıp birincilik ödülünü kazanırlar. (Sinopsisin konusu daha sonra değiştirilerek, *Die Insel der Traenen* (Gözyaşları Adası) adıyla filme çekilir). Brecht, Moriz Beler'in kurduğu *Junge Bühne* (Genç Sahne) tiyatrosu için, Arnolt Bronnen'in *Vatermord* (Baba Katli) oyununu sahneler. Oyuncular, Agnes Straub ve Heinrich George ile Brecht arasındaki farklılıklar, Brecht'in yönetmenlikten istifa etmesine neden olurlar; Yönetimi Berthold Viertel üstlenir, prömiyer 14 Mayıs'tadır.

Brecht 22 Nisan 1922'de Berlin'de (bir yıl geçerli) bir yolculuk pasaportu alır. 26 Nisan'da, tahminen Avusturya yolculuğunda, ("Gece, D-Expresinde") *Yoksul B.B.* şiirinin bir ilk versiyonunu yazar.

54

Canım Marianne

Çok sıkıntıdayım ve nereye yazayım; her saat bir yaşam işareti bekliyorum ve pasaport sorunu yüzünden kendime acı suçlamalar yöneltiyorum! Lütfen nerede olduğunu *derhal telgrafla bildir*, çok huzursuzum ve üstelik şimdi "Vatermord"un ("Baba Katli") yönetmenliğini üstlendim. Bronnen'e rolü, Straub ile birlikte okumasında yardım ettim ve o hemen, herşeyi not etti ve bana, yönetmenliği üstlenmem için yalvardı (yalvardı), ben ona böyle şeyler söyleyen ve oyuncuya hemen yansız davranan ilk (1.) insanmışım.

Haa! Öteki rollerde, Twardowski ve H. George var. Pazartesi sahne provası, dün ve bugün saatlerce okumalar, okuma provaları, kavgalar.

Ama vurgulamalardan vb. kafam çınlarken, Passou'yu ve pasaportu ve Tanrı bilir neyi düşünüyorum.

Ve sen nasılsın?

Hâlâ evde olduğunu düşünüyorum, yoksa telgraf çekerdin.

Durum nasıl?

Lütfen yaz hemen, hemen, hemen!

Burada iğrenç bir yalnızlık içindeyim, sanki yarım gövdeli gibiyim.

Hep seni düşünüyorum, sevgili, sevgili, sevgili Ma ve birbirimize ait olduğumuzu, bu kadar basit.

Ve şimdi seni öpüyorum.

Bert

Akşamları Seninle çok çılgın şeyler yapıyorum ve bunun üzerine sen gülüyorsun, ama çok içtenlikle.

Az önce, sonunda mektubun geldi, zavallı Mariandel çingenesi!

Ama şimdi evde olduğuna çok sevindim, ama senin mektubundan ısırıcı bir soğuk yayılıyor! Peki sen nasılsın? Sıcakta mısın? Sütün var mı? Lütfen, Münih'teki kızkardeşinin adresini yaz, *ona* para göndereyim, sana getirebilir!

Ama yaz, yaz, yaz lütfen!

Günce'de sonunda, Recht'in aşiftelere tapındığı yer alıyor, aşkım!

(Berlin, Mart 1922)

55

Mariannc'm,

Birçok insanla sıkı bir savaşım içindeyim, tüm bir it sürüsüyle, tiyatro delisi olduğumu yazıyorsun. Ve kimsesiz ve bütünüyle seninle olduğum hale, "eskisi gibi" yalnız olduğunu ve buraya gelmeyeceğini yazıyorsun ve sonunda "yürekten" diyorsun. Böyle duyumsadığına inanmıyorum. Seni seviyorum.

Seni her geçen gün daha çok seviyorum ve tamamen seninleyim. Ve sen ister istemez, yanına gelmeyi de istiyorum; burada patırtı var, yarın yada ertesi gün, uyuşamıyorum.

Kollarımda olsaydın ve yüzüme baksaydın! Şimdi her zamankinden daha zayıfım ve artık yalan söylemiyorum. Senin bir yerde oturup, benim tarafında dövüşmemen duygusuna dayanamıyorum ve kötü bir zamandayız, ben de sana gereksiniyorum. Ben senin ta içindeyim ve sen benim ta içimdesin, iyi yada kötü gitsin, birbirimizin yanında kalmalıyız. Neler düşündüğünü biliyorum ve artık o yok. Bütünüyle

senin duyumsadığın gibi duyumsuyorum ve bu *bizim* davamız, Marianne. Yine benim yüzüme inan, beni sevmelisin.

Ben burada ne yapacağım. Senin mektubunu öyle çok bekledim ki! Ne zaman gelebilirim: Yoksa sen mi Münih'e geleceksin?

Sevgili, sevgili, bana yeniden elini ve ağzını ver ve beni öp. Geceleri benimle mi yatıyorsun: bizi ne olursa olsun hiçbir şeyin ayıramayacağını öylesene! Tamamen seninleyim, geçen gece olduğu gibi, dahası, tamamen senin içindeyim, sevgili, sevgili Marianne, susman öyle bir eziyet ki!

senin Brecht

Warshauer evlendi, davete gitmedim, ama kırgın değilim.
Lütfen hemen yaz!
Az önce mektubun geldi, bu akşam. Pazartesi!
(Berlin, Mart 1922)

56

Canım Marianne,

Bu arada sana iki kez yazdım; dün 3000 Mark gönderdim. Bugünkü mektubun, üçüncüsü ve en hazini, beni oldukça sarstı. Sana gelebilmek için, burada herşeyi hızlandırdım seni çok seviyorum, bunu mektuplarımdan anlamalısın ve kolumun boş kalmasını istemiyorum, bunu biliyorsun. Mektubun soğuk ve utanıyorum, çünkü şimdi mektuplarımı okuyacaksın ve onları soğuklukla okuyacaksın ve ben burada çıplak ve anlaşılmayan olarak duruyorum.

Mektubunda, bir biçimde Viyana'nın bir karar olduğu yer alıyor ben yada Viyana. Ben buna ne yazayım. Boğazım düğümlendi.

Diyorum ki sana: Sen benim kadınımsın ve rica ediyorum senden, bensiz birşey yapma, tıpkı benim sensiz belirleyici birşey yapmadığım gibi. Viyana'da şarkı söyleyebilirsin, bu iyi, sonbaharda bir angajman alabilirsin, iyi; seninle orada olabilmek için, olabildiğince çok para almaya çalışacağım. Şimdi şarkı söyleyemezsin, çünkü senin için, uzun bir dinlenmenin önemi var; çünkü belirtiler çabuk gözden yiterler ama sağlık ancak yavaş yavaş yerine gelir Ve sonra: Yaz bizim olsun istiyoruz onu bütünüyle sana ayırdım, ikimiz de çok yaşlı olmayacağız ve daha hâlâ yeterince para yapabiliriz. Ama bütünüyle olanaksız olan, sevgili, sevgili, sevgili Marianne, şimdi orada yaşadı-

ğın için. zorlukla dersler vermendir. bunu istemiyorum. bunu yapmamalısın. öğrenmen gerekiyorsa. Sonbahar'da öğrenebilirsin. Viyana'ya gelme telaşına ve mektubunun öyle sarsak oluşuna ve içinde sevgi olmayışına ve soğukkanlı olmayışına üzüldüm. Ama tüm bunları nasıl okuyacaksın? Burada kötü bir sancı var ve benim dermanım kalmadı ve seni ve şiddetli yazı ve huzuru ve seni ve beni ve seni ve suyu ve seni ve yüzünü öpmeyi ve sana karşı iyi olmayı istiyorum. Ama şimdi bana. benim iyi kadınım olduğunu yazmalısın. Marianne. buna gereksiniyorum ve buna sen de gereksiniyorsun. *Sevgili* Marianne!

senin Bert

Staub'la soluk kesici kavgalardan sonra yönetmenliği bıraktım! Bütün bütüne aramız açıldı. beni.....

Şimdi 200.000 M. filmi ve balladların yayınlanması ve "Gösta Berling" üzerinde çalışıyordum. En geç Nisan'ın ortasında sana gelmek istiyorum. Marianne!

(Berlin, Mart sonu/Nisan başı 1922)

57

Sevgili. Marianne'm.

Burada bir asker gibi çarpışıyorum. böbrek sorunu yüzünden zayıfladım ve kişisel sorun yüzünden zayıfladım ve sen benim arkamda yer almıyorsun ve mektupların askerden kaçmak gibi.

Daha iyi olduğunu yazıyorsun. ama mektupların ferah değil. Pasaport işini yoluna koyacağım ve öteki işleri hızlandıracağım ve en geç Nisan sonunda geleceğim.

Viyana işi ne oldu? Orada şarkı söyleyebilirsin. bu iki gün sürer. *öğrenim görmek* şimdi olanaklı değil. birlikte Viyana'da da olamayız. yazın. değil mi?

Ama ağrıların beni çok üzüyor Derhal muayene olman gerekli. uzaktan olmaz. Doktor bana birşey söylemedi; artık kesin birşey bilmiyor. yeniden muayene etmesi gerekiyor

Seni iyi anlamıyorum. mektuplarında çok iyi şey yok. hiç yokmuş denli az. Kendini toplamalısın ve kendini böyle koyvermemelisin. beni sevmiyor musun? Üç mektuba yanıt almadım (3000 M eline geçti mi?) ve her gün bekliyorum.

Ve her akşam ne kadar aksi olsan da seni kollarıma alıyorum, Marianne'm ve sen benimsin.,

Bert

(Berlin, Nisan başı 1922)

58

Sevgili Marianne,

Mektubunu az önce aldım ve hasta oluşuna çok üzüldüm. Burada pasaport alamıyorum, bunun için bana Augsburg'tan bir vergi açıklaması gerek, bunun için şimdiden expres mektupla başvurdum. Haftanın ortasında gelebileceğim (burada herşey tam yolunda giderken); gerekirse, sınırdan kaçak geçmeyi deneyeceğim. O zaman da pasaportsuz size en kötü eziyetlere yol açarım.

Yazdığın tüm öteki şeyleri, beyaz duvarların arasında kafandan uydurmuşsun. Seni sevdiğimi çok iyi biliyorsun.

"Yabancı insanların" sana ne yardımlarının dokunabileceğini bilmiyorum.

Burada keyif yok, kesinlikle işle meşgulum. Ve kesinlikle senin için çalışıyorum. Ama sen tüm bunları bilmiyor musun?

Artık, çok geçmeden senin yanında olacağım

Bert

Kurşunkalemi bağışla, mürekkebim *yok!*

Sevgili, sevgili Marianne

Öpüyorum Seni

İyi ol

(Berlin, Nisan başı/ortası, 1922)

59

Canım Marianne'm,

Buradan kirişi kırıyorum. Pasaportu yaklaşık olarak Çarşamba günü alıyorum, sıkıntılar var. Burada savaş baltasını ilk kez gömüyorum ve müthiş bir açlıkla sana geliyorum. Sağlığım sallantıda. Uyumak için gelmiyorum ve zayıflıyorum. Ah Mariane!

Bir kez buradan dışarıya gittim, Wansee gölüne.

Yaz tümüyle uyandı. Göl, çam ağaçları arasında kalay tabakası gibiydi ve sen yoktun!

Ama ben her zaman senin yanındayım, şimdi ve her zaman, yarın, haftalarca, nereye gidersen git, gece yatakta. Devinimsiz ve devinimli uzanıyorum konuşuyorum ve sana bakıyorum ve herşeyi anlatıyorum.

Bana yazmalısın. Seni çok seviyorum, çok seviyorum, seviyorum, seviyorum, seviyorum.

senin Bert

Annene ve kızkardeşine selamlarımı söyle! Eve, odana, yatağına, masana da, öpüyorum seni Marianne! İyi Paskalyalar!

(Berlin, Nisan ortası 1922)

*

Marianne Zoff, Brecht ve Paula Banholzer'in, Kimratshofen'de (Allgäu) bakıcıya verilmiş olan oğulları Frank'ı 1922 yazında bir süreliğine Münih'e, yanma alır. Brecht zamanının çoğunu Augsburg'ta geçirmekte ve *Bargans Jugend* (Bargan'ın Gençliği) öyküsü, *Gösta Berling* oyun taslağı ve *Ev Vaazleri* şiir kitabı üzerinde çalışmaktadır. Ara sıra da Münih'e gelmektedir.

Marianne Zoff Hamiledir. Brecht, henüz doğmamış bebeğe Ağustos/Eylül 1922'den başlayarak, "Hannepeter" adını verir.

Brecht, Eylül'ün ikinci yarısında, *Gece Çalan Davullar*'ın, Münih Oda Tiyatrosu'ndaki prömiyerinin (29 Eylül) hazırlıkları için sıksık Münih'e gelir.

Ekim ayında esas olarak Augsburg'ta kalır, oradan Berlin'e ve Münih'e gider. Gustav Kiepenheuir yayınevi'nden *Baal* yayınlanır.

59

Sevgili Marianne,

Haksızlık yaptığımı biliyorum, Frank'ı aldığına, ondan hoşlandığına ve onun da bunu hemen duyumsadığına çok sevinmiştim, seni öpüyorum ve Kimratshofen'de bulunduğun tüm gece boyunca öpmüştüm, ama hastayım. Lütfen bağışla beni, iyi konuşamıyorum ve hemen bocalıyorum ve ağaçtan düşen bir yaprak beni altüst ediyor. Ama seni her zaman çok seviyorum, çok yürekten seviyorum, sevgili Marianne, şimdi bende olan herşey sende var ve buna seviniyorum, şimdi bana sabır da göster.

Seni öpüyorum

Senin Bert

Lütfen çabuk yaz, huzursuzum.
(Augsburg, Yaz 1922)

60

Sevgili Marianne'm,

Hep odamda oturuyorum ve çalışıyorum - zor olan 'Vaazlar' üzerinde ve 'Gösta' üzerinde ve George'la birlikte yeni bir komedi üzerinde; yağmur yağıyor oluşu iyi.

Ayrıca biraz başım ağrıyor ve Cuma günü kendime hakim olamadığım için biraz üzgünüm; herhalde sana çok zırvaladım, ayrıca ne dediğimi anımsamıyorum. Frank'la olduğuna ve Frank'ın *seninle* olduğuna çok sevindim, ancak seni incittiğim için huzursuzum. Ama seni çok seviyorum ve bunu sana her akşam söylüyorum, işitiyor musun? Param olursa, bir yada iki günlüğüne gelirim, ama Drei Masken hala para göndermedi. Marlis'e gittin mi? Komedide senin için bir rol yazıyorum ki, deme gitsin!

Lütfen yaz bana!

Frank'a ne oldu? Otto, lanet olası az şey biliyordu! Seni seviyorum ve hep seninleyim.

Senin Bert

Frank'ı benim için öp!

Lütfen yine iyileş!

(Augsburg, Yaz 1922)

61

Marianne'm,

Mektubun için teşekkür ederim; kafamın tümü çalışmaya, dosyaya dalmış durumda. Sabahları, üç saat "Bargan Öyküleri" üzerinde çalışıyorum; öğleden sonra "Gösta" ve akşam, George'la birlikte "Vaazlar" üzerinde çalışıyorum. Sonuncusu, hafta sonunda bitecek ve sansasyon yaratacak!

Sen ne yapıyorsun hep?

Belki, Cumartesi günü gelemez misin? Harika olurdu. Burası sonsuz canısıkıcı, ama iyi çalışılabiliyor. (Ayrıca, geçen Cumartesi günündeki hezeyanımı ciddiye aldığını sanmıyorum!)

Drei Masken'dan para aldın mı? Ve konuşma dersleri?

Frank hakkında böyle yazmana çok seviniyorum! Ama herşeyin sinir bozucu olması ve insanın birşey yapamaması korkunç. Ama bunu sonra konuşalım!

Seni düşünmekten başka birşey yapmıyorum ve iyi çalıştığımı düşünüyorum, ekonomik açıdan da! Ve hep seninle yatıyorum!

Senin Bert

(Ağustos, Yaz 1922)

62

Canım Marianne,

Haftayı böyle kâğıt karalamakla ve yemekle ve An-den-Lech'e yürümekle öldürüyorum.

"Jarry's Mama" (Jarry'nin Anası) öyküsünü ve "Gösta"nın 1. Sahnesini bitirdim ve yarın "Bargan'ın Gençliği" öyküsü ve "Gösta"nın 2. Sahnesi başlıyor. Başka birşey yok.

Yarınki mektuba çok seviniyorum, umarım gelir

Frank'ın sana olağanüstü iş çıkarttığını sanmıyorum, öyle değil mi?

Ve Peter ve Hanne nasıl?

Onlara benden selam söyle

Seni çok, güçlü, kocaman öpüyorum

Senin Bert

Hep seni ve Frank'ı düşünüyorum

Dolaba, çakıyla üzerinde M+F harfleri olan bir kağıt sapladım.

Çalışayım diye!

Frank'ı benim için öp! Frank'la, Feuetwanger'leri ziyaret etmek istemez misin?

Sana çok şükran borçluyum, Marianne!

(Augsburg, Ağustos/Eylül 1922)

63

Sevgili Marianne,

Engel'i trene götürdüm. Salı gününden beri buradaydı, zor bir çalışmaydı.

Pazar günü geri döndüm. Frank her zamanki gibi neşeli, ama böyle uzun sürmez.

Henüz hiç para alamadım. Yolda olmalı. Drei Masken ve Kiepenheuer'a parayı sana göndermelerini bildirdim, henüz eline geçmediyse, Feuchtwanger'dan yada Engel'den borç almalısın. Ev işi ne oldu? Ama hiçbir koşulda, çok dolaşmanı istemiyorum. (Bu konu o denli önemli değil.) Doktor Koch'u aradın mı? Ayrıca, Cas Münih'te ise onu hemen buraya gönder, onu çok acele gereksiniyorum.

Eğer varsa, bana gelen mektupları da gönder. Pazartesi oraya geliyorum. Umarım Feuchtwanger lanetimi kötüye almamıştır, ama çok berbatım

İlkbahar için, benim nasıl yeniden işe yarar kılınabileceğime ilişkin, tam bir plan hazırlamamız çok gerekli. Şimdi, sakinlik içinde, ne denli knock out olduğumu dehşetle ayırımsıyorum. Yapacak çok işim olacak, ama yine de zinde olmam gerekecek, geçenlerdeki, takip edilme kuruntusunu andıran kaçışımın, sağlığım yararına bu gösterinin, hastalığımın bir sonucu (ve kanıtı) olduğunu anladığını düşünüyorum, bizzat sen tüm canlılığını kazanana dek dayanmak isterdim, ama altı aydır hiç durmadan tüm pistonlarım çalışırken, tüm subaplarım öterken ve tüm imdat bayraklarım gönderdeyken, biraz gülünç ve nahoş durumdaydım, tam da şimdi özellikle uzak görüşlü sayılmam.

Başka zaman beni neşelendirecek olan birkaç küçük satranç hamlen, canımı sıktı. Eğer şimdi sen, keskin "sen bana nasıl davranırsan, ben de sana öyle davranırım" ilkesine göre ayağını kesersen, bu ayak bana hâlâ, bu yanılgının beni eğlendirebileceğinden çok fazla benim ayağım gibi görünür.

Otto'yu ararsan, sana ev bulmakta yardımcı olabilir. O yine çok daha iyi ve onu soğuk davranmak için bir nedenin olduğunu sanmıyorum, ama elbette: nasıl istersen

Babam sana selam söylüyor.Ve ben seni ve Hannepeter'i öpüyorum.

Bert

Yazı makinesine öyle alıştım ki, artık onun ayırdına varmıyorum bile.

Feuchtwanger'a selam söyle!

(Augsburg, Eylül-Ekim 1922)

64

Sevgili Marianne,

Ben çılgınım, sen de değil misin? Yarın geliyorum yada öbürgün. Geliyorum işte. Hannepeter nasıl? Bir çocuk gördüm, bahriyeli giysisi vardı, bir kadınla birlikte: iyi görünüyordu.

Bert

Pazar, öğleden sonra

(Augsburg, Eylül/Ekim 1922)

*

München-Augsburger Abendzeitung' gazetesi'nin 15 Ekim tarihli sayısında Brecht'in Münchner Kammerspiele'de (Münih Oda Tiyatrosu) birinci dramaturg ve yönetmen olarak görevlendirildiği haberi yer alır.

3 Kasım 1922'de Brecht ve Marianne Zoff Münih'te evlenirler.

Herbert Jhering, ayın 13 ünde, *Berliner Börsen-Courier* gazetesinde bu yılın Kleist ödülünü *-Baal, Gece Çalan Davullar* ve *Cengel'de* oyunlarıyla- Brecht'in aldığı açıklanır.

Kasım'ın ortasında Brecht, *Gece Çalan Davullar*'ın Deutschen Theater'daki yeni sahnelenişi için Berlin'e gider. İlkin 5 Aralık'ta yapılacak olan prömiyer, (özel tiyatroya yönelik) bir oyuncu grevi yüzünden ertelenir. Prömiyer ancak 20 Aralık'ta, oyunu ilk kez Münih'te sahneye koymuş olan Otto Falckenberg'in yönetiminde yapılır. Başrollerde Blandine Ebinger (Anna), Alexander Granach, (Kragler) vd. oynamaktadır

Brecht ilkin yine Frank Warshcauer'in yanında kalır; 21 Kasım'da Dahlmanstrasse'deki Pansiyon Ernst'e taşınır.

Münih'te Kasım'ın ikinci yarısında, Brecht'in katılımıyla Kupro (Kunst-Projektion G.m.b.h./ Sanat-Projeksiyon A.Ş.) kurulur. *Kulede Üç Kişi* senaryosunun öngörülen film çekimi gerçekleşmez.

Bu dönemde Marianne Zoff yine Linz Pichlingen'deki anne-babasının yanında kalmaktadır. Brecht ve Marianne Zoff, Noel'i Augsburg'da geçirirler. Enflasyon dönemidir.

65

Sevgili Marianne.

Seninle konuşmalıyım ve seninle konuşuncaya dek. istediğin kadar sık geleceğim. Çok çılgın olduğum gibi. çok da çılgınca konuştum. Bir yükümlülük duygusu içindeyim. seni *görmeliyim*. bu acıma değil.

bert

Yarın. saat 3.5'ta Franz Warschauer sana geliyor. Pansiyon Romana'da kalıyor

Lütfen

Bana telefon et

Öğleden önce. Oda Tiyatrosu'na

Önemli

(Münih, Eylül/Ekim 1922?)66

66

Sevgili Marianne.

Çok dolaşacağım ve şimdi dramaturgluk işini yine de kabul ediyorum. Yeter ki sen "sabredebilseydin"! Hannepeter'den hiç vazgeçebileceğimi düşünüyor musun? Bir kez daha iyi ol sevgili Marianne! Söz verdin. biz konuşmadan önce hiçbirşey yapmayacaksın. Ben hep seninleyim ve her gün gelirim ve de kesinlikle iyi olacak. çünkü sen kesinlikle beni seviyorsun.

Bert

İstemiyorsan. beni görmek zorunda değilsin. ama rica ediyorum senden. Oda Tiyatrosu'na telefon et ve senin ve Hannepeter'in bedensel durumunun nasıl olduğunu bana bildir!

(Münih, Ekim başı/ortası 1922)

67

Canım. canım.

Seni seviyorum. Günde 8-9 saat provam var. entrikalar. işler. yollar. boks maçları vs. ve yine de bütünüyle seninleyim ve seni duyumsuyorum ve akşamları seninle yatıyorum.

Öyle az yazıyorsun ki. çok çok az. sen benim karımsın ve bana yazmıyorsun. Nasılsın. ne yapıyorsun. sağlıklı mısın? Artık hamile

olduğunu umud etmeye cesaret edemiyorum. Nasıl o? Lütfen, yaz bana!

Ben yine buz gibi soğuktayım, cengel'de. Burada akşamları senin yanına, eve gitmeden bir kış daha kalamam, kalamam, kalamam ve şimdi herşeyi, çabucak senin yanına gelmek için yapıyorum, gelebilir miyim? Kızkardeşin yanında mı? Beni sevmelisin, ben seni seviyorum, sana haksızlık yaptım, *sevgili* Marianne, üzgünüm, seni seviyorum, buna bir sünger çekmelisin.

Seni yüzünden, boynundan ve her yerinden öpüyorum ve mektuplar, mektuplar rica ediyorum!

Senin Bert

Stadtbahn
Zoo-Lehrter
Gece saat 1/2 1
Cumartesi
(Berlin, Kasım ortası, 1922)

68

Sevgili Marianne'm,

Mektup ve kart için teşekkür ederim. Çok yalnızsın ve sakinleştiğinde yavaş yavaş güzel olmalı, birşeyler yaratabilmek için belirli bir sessizlik de gerekir. Her zaman yürüdüğümüz, güzel yoldaki hazin ağaçlardan söz ediyorsun, çingene çocuğu yolu, değil mi?

Burada bir kıyamet gürültüsü var. Gri, gürültülü, yıpratıcı. Yaklaşık iki hafta sonra prömiyer olacak, gelmek istiyor musun? İyi olup olmayacağını sana ayrıca yazarım.

Patırtı üstüne patırtı kopuyor. Akşamları, 14 saat çalışmadan sonra, leş gibi yatağa seriliyorum (hâlâ Franz'ın yanında kalıyorum- Pazartesiye dek! Benimle çok içten ilgileniyorlar.) Burada öyle çok hela duvarı var ki!

Arnolt'la çok sık görüşüyorum. Gerda Müller'le hemen hemen hiç. Warschauer'leri yalnızca sabahları görüyorum.

Ama senin yüzün hep karşımda ve hep daha sakin, daha zengin ve daha altın oluyor ve söylediğin herşey, buradaki ve başka biryerdeki herşeyden farklı, bunu yavaş yavaş kavrıyorum.

Çoğu kez, prova tartışmasının ortasında vb. Hannepeter'in yüzüyle seviniyorum. Ve seni her sabah, onun belki durduğu yerden öpüyorum, sevgili, sevgili Marianne!

Senin Bert

München:Film *kuruldu!* 1 Ocak'ta çalışmaya başlayacak, ama ancak Mayıs-Haziran'da film çekilecek!

Lütfen sevgili anne-babana selam söyle, onlara Kart için teşekkür ediyorum!

Lütfen ne kadar fotoğrafın varsa gönder bana!

(Berlin, Kasım ortası 1922)

69 (Kartpostal)

Sevgili Marianne

Para içeren mektubun, bugün sana doğru yola çıktı. Hannepeter hakkında yazdığına gene çok endişelendim. Lütfen, olabildiğince sık yaz! Şimdi Dahlmann str. 2.'de (Charlottenburg) Pansiyon Ernst'de kalıyorum. Granach ve Ebingen vs. ile müthiş çalışıyorum. Hiçbir yere gidemiyorum, ama sağlığım yerinde. Eğer sen sağlıklıysan (*iyice* sağlıklı ve Hannepeter de) prömiyere gelmelisin. Yaklaşık 12 gün sonra! Yoksa ben bir kez çabucak size gelirim! Burada kimseye dert açamam! Lütfen, anne-babana benden *çok* selam söyle. Kart için sana yürekten teşekkür ediyorum. Ve öpüyorum seni, canım Ma, neşeli olmalısın, neşeli olsan a!

Senin Bert

Merker'lere yaz!

Para, uzun süre elime geçmedi, bağışla!

Arnolt'un, Warshauer'lerin selamları var!

Three cheers for Hannepeter!

(Posta damgası:) ***Berlin, 21 Kasım 1922***

70

Sevgili Marianne,

Makinayla yazmamı bağışla, mürekkebim yok.

Bugün burada ***Busstag,*** her yer kapalı, ölüm sessizliği, puro içtim, yemek yedim, uyudum, şimdi Jhering gelecek.

Yıllarca böyle sürerse.

Hiçbir gizemin olmadığı ve çürümüş havadan başka birşeyin olmadığı chambre garnie'de (mobilyalı odada ç.n.) münzevi akrebi gibi.

Yemeğe gidiliyor, aptalca şeyler yapılıyor, nemli yataklara uzanılıyor, yazı yazılıyor ve sonra hiçbir akım olmuyor, bir kilometreden de ötede, hiç bir anten yok.

Böyle. Ben şeytan bile olsam, hâlâ yüzümden biraz hoşlanıyorsun, değil mi? Yolunda gitmeyen öyle çok işi hallettim ki, senin fotoğrafların burada.

Çok geçmeden sana ve Hannepeter'e geleceğim.

Gülünç ve biraz yazınsal ama, dün aklıma, saçının elimde oluşu geldi, bunu büyük bir zevkle düşünüyorum, bir süre dizinin iç tarafını düşündüğüm gibi, ama onu da hâlâ düşünüyorum.

Sevgili Marianne

Ve Hannepeter nasıl, yine tekmeliyor mu?

Sanırım, ona bu arada birşeyler olduysa, prömiyere gelemezsin!

Ama yeniden tekmeliyorsa ve sen sağlıklıysan, gelmelisin!

Öpüyorum seni

Senin Bert

(Berlin, 22 Kasım 1922)

71

Canım Ma!

Az önce bir para mektubu geri geldi; yalnızca bankayla gönderilebiliyor, bunu şimdi yapacağım, lütfen birkaç gün daha sabret!

Öpüyorum seni

Bert

Fotoğrafları gönderdin mi?

Hâlâ Hannepeter hakkında hiçbirşey bilmiyorum!

(Berlin, Kasım sonu 1922)

72

Sevgili Ma,

Mürekkebim olmadığı için, makinayla yazıyorum. Sonunda Hannepeter'in yeniden tekmelediğini öğrendiğim uzun mektup için teşekkür ederim ve bu mektup çok neşeli bir havada yazılmış, para yüzünden sorunların olmasına karşın.

Sevgili Ma. ilk günlerde hiçbirşey yapamadım ve sonra elime para geçmedi, ama iki haftadır sana para göndermeye çalıştım. içinde para olan iki mektup geri geldi. sana posta notunu gönderdim. canım. (sermaye kaçırma yasası yüzünden) sana ancak bir banka aracılığıyla para gönderebilirim ve bunun için ilkin vergi yüzünden Maliye'ye gitmek gerek ve Maliye'nin de önce Augsburg'a *ve* Münih'e yazması gerekiyor. çünkü benim buradaki ikamet durumum düzenli değil. bu yüzden başka şeyler denedim ve böylece aradan dört yıl geçti. (Warschauer. bana ulaşmanda bana yardımcı oldu).

1) Cas'ın. Tirol'de. Münih'te iş bağlantısı olan bir amcası var. belki o birşeyler yapabilir

2) Trude'ye 25'000 Mark'ın üstünde bir çek gönderdim ve kendisi Münih'te yerleşik olduğu için bunu daha kolay gönderip gönderemeyeceğini sordum.

Henüz yanıtları alamadım. iğrenç.

Prömiyer. 5 Aralık Salı günü. ama şimdi grev yapıldığı için. kesinlikle daha geç olacak.

Senin gelişine sevinmekte hâlâ dikkat ediyorum. çünkü gelişin kesin değil. Ve *herhangi bir tehlikesi varsa, Tanrı aşkına, gelmemelisin.* Kleist ödülüne. Almanya ve Avusturya içinde bir gidiş geliş yolculuğu da dahil. bu yüzden ben harcama yapmadan gelebilirim. kendini zorlama. gösterim elbette çok iyi olacak. ama Granach ve Ebinger bunu Münih'te de oynayacaklar. onları görecceksin yani.

Ama ben müthiş sevineceğim.

Yine de sabırsızlanacağını düşünüyorsan. iyisi mi ancak pazartesi yada salı günü gel! Yada sana tel çektiğimde!

Sevgili Marianne. seni ve Hannepeter'i o neredeyse. oradan öpüyorum

Senin Bert

Aynı zamanda telgraf çekiyorum!

Lütfen. anne babana benden selam söyle!

Benim pijamamı getirmeyi unutma.

(Berlin, Kasım sonu, 1922)

73 (Kartpostal)

Canım Marianne.

Şimdi senden haberim yok. Oyuncuların grevi sürüyor, henüz görünürde prömiyer yok, artık prova yapılmıyor. Hiç olmazsa böylelikle, yayınevi işlerimi yoluna koyabilirim!

Gelirsen, lütfen, benim pijamamı da getir! Sen ve Hannepeter nasılsınız: Yarın umarım para gönderebilirim, param *var*, ancak: Nasıl göndereceğim? Ama şimdi seni öpüyorum.

Senin Bert

Lütfen, sevgili anne ve babana defalarca ve yürekten selamlarımı söyle!

(Posta damgası:) ***Charlottenburg, 1 Aralık 1922***

74

Canım Mar,

Mektubun öyle acı ki ve onu yağmurun bozduğu metro yollarında okuyorum.

Günlerdir Engel ve Viertel ile film atelyelerindeyim. Münih Film kuruldu. Mayıs'ta "Kule" filmini sen, Korner ve Faber'le çekiyorum. Ama Ocakta, başka birşeyle başlıyoruz. Oyuncular hâlâ grev yapıyorlar. Kendini *her* durumda, oynansın yada oynanmasın, yaklaşık olarak ayın 20'sinde buraya gelecek biçimde ayarla. Para göndermek acaip zor, yarın yeniden deneyeceğim. Trude bana yanıt vermedi!

Warschauer de birşey elde edemedi! Bir eve çıkma tasarısı mükemmel, ben de katılabilirim, elbette. Ama acele edin! Öyle ender yazıyorsun ki, bir saat bile boş değilim ve olağanüstü çok şey öğreniyorum. Ama geleceğine ve birlikte çalışacağımıza ve Hannepeter'in havuç öykülerine çok seviniyorum Marianne. Ayrıca burada kendime oldukça iyi bakıyorum ve seni "oldukça" özledim. Ve sen bana fotoğraflarını bile göndermiyorsun!

Seni çok öpüyorum

Senin Bert

75 (Kartpostal)

Sevgili Mariandl,

Sana yaklaşık 30 000 M gönderdim. Lütfen onu bekle. Sonra, Berlin'e gel - aşağıya indiğimizde, oradaki ev hazır olsun diye! Münih

üzerinden. Prömiyer yaklaşık olarak önümüzdeki haftanın ortasında. Provaları şimdi yalnız başıma yönetiyorum, işim başımdan aşkın vs. Ne zaman geleceğini tam olarak yaz, *çok* seviniyorum, şimdi hemen gel, çok özlüyorum, çok uzun. Seni öpüyorum.

bert

Sevgili anne babana çok çok selamlar!
(Posta damgası:)
(Berlin-) Charlotttenburg. ***12 Kasım 1922***

*

Brecht, 1923 Ocak ayının başlarında da Augsburg'tadır, sonra Münih'e gider: Orada onu Gustav Kiepenheuer ziyaret eder. Marianne Zoff da Şubat ayında Münih'e gelir. Ay sonunda, Brecht birkaç günlüğüne Berlin'e gider.

Mart başında, Münih'teki Kunst-Projektions G.m.b.H. (Kupro), Brecht'in *Mysterien eines Frisiersalons* (Bir Berber Salonunun Gizemleri) filmini çeker. Brecht, yönetmen Erich Engel'e asistanlık yapar; film korunmuş, buna karşın senaryosu günümüze gelememiştir.

12 Mart 1923'de kızları Hanne doğar. Marianne Zoff'un, Brecht'in sürekli bağlantı içinde olduğu Paula Banholzer'e yazdığı bir mektup taslağı, doğumdan hemen sonraki günlerden kalmadır:

"Sevgili Fräulein Banholzer,

Bugün size bir ricayla başvuruyorum ve bana yardım edeceğinizi umuyorum. Bu defa bize yardım etmeniz, sizin çıkarınıza -tüm hamileliğim boyunca bekledim- yoksa çoktan bir karar verirdim. Ne yazık ki durumum yüzünden kesinlikle Bert'e bağımlıydım ve onsuz iyi olamazdım -birkaç gün önce onun size yazdığı bir mektubu okudum ve şimdi ikinizin de çok istediği o saat geldi-

(okunamayan karalama)

Ama Bert'e, özgür olduğunu söylemenizi rica ediyorum, bütünüyle özgür -size yazdığı mektubun bana dokunduğunu söylemeliyim- ondan bu denli sevgi ve şefkat ummazdım."

9 Mayıs 1923'de Brecht'in *Im Dickicht* (Cengel'de) oyunu ilk kez sahnelenir. Oyunu Erich Engel yönetmektedir ve Brecht tüm provalar boyunca metindeki değişiklikler üzerinde çalışmıştır. Haziran'da Arnolt Bronnen de Münih'e gelir.

Ağustos'da Brecht Berlin'e gider ve Bronnen'e, Jo Lhermann ve Emile Szittya'nın kurdukları *Das Theater* girişimi için, Hans Henry Jahn'ın *Pastor Ephraim Magnus* (Papaz Efraim Magnus) oyununu sahnelemesine yardımcı olur. Bu günlerde Brecht, Bronnen aracılığıyla, Helena Weigel'i tanır. Sonbahar'da Münih'te, Lion Feuchtwanger'la birlikte *Leben Eduard des Zweiten von England* (İngiltere'nin İkinci Edward'ının Yaşamı) oyunu üzerinde çalışır. Marianne Zoff 1923/24 Sonbahar ve Kış aylarında kızı Hanne'yle birlikte, Pichling'teki anne babasının yanında yaşar. Arasıra Münih'te buluşurlar, (örnekse ağustos sonu/Eylül başında, yada 8/9 Kasım'da: Feuchtenwanger'da; Hitler'in darbe yaptığı gün- Reich ve Asja Lacis'le karşılaşırlar

76
Sevgili Marianne,
Burası çok cansıkıcı
ama sakin
Yemek, içmek, okumak
zıkkım, kako, detektif öyküleri
Gri hava
Mide ağrısı
Yazı makinası
Para yok (tereyağı yok, Yumurta yok, Marmelat yok)
Tasarılar
daha batıdaki yörelerde, uygun biçimde, daha büyük değişiklikler
Gelişin, gidişin, bu defa iyiydi
İnsan yaşamı 70 yıl sürüyor
Hanne nasıl
Günde en az iki saat molam var
Ona hep gülücük yaptığım zaman
Onun yaşadığı yerde daha sakin
Öpüyorum seni

b

Anne babana ve kızkardeşine selam söyle
(Berlin, Ağustos 1923)

77

Sevgili Marianne.

Hiç yazmıyorum, ama bu arada mektup bekliyorum

Bir sürü şey yaratıyorum, ama hastalıklı canısıkıntıma karşı ne yapacağımı bilemiyorum. Geceler boyunca, genellikle tiyatronun kulisinin arkasında oturuyorum ve sahne işçilerine edepsiz öyküler anlattırıyorum. Batı yörelerindeki değişiklikler hakkında şaşkınlığa kapılacaksın ve durumun iyi olmayacaksa, ansızın haksız yere oturacaksın..

Yeniden, yüce Hah neh'le birlikte eve dönmenin zamanı da geldi, yapraklar sararıyor ve kocan pipo içmeye başladı ve felsefede de birşeyler öğrendi

Onun midesi Pueblo'ların az pişirilmiş gıdasını ve onlara alışkın olmayanı sarhoş eden içkileri sevmiyor, yalnız başına içmek yakışık almaz, yatağın boş duruyor ve kırmızı örtünün içinde yalnız yatıyorum

b

Sevgili Hah neh, sevimli,

Nasıl

Hâlâ uzun süre Pich-ling de mi yaşayacaksın

Odan tütün dumanı dolu, sevimli, ve yanında

şarkı söyleniyor, sanki yedi şeytanın ağzından

Mobilyalar grev yapıyorlar ve sen gözkulak olmalısın

seni üretene yeniden bakmak istemiyor musun, nasıl görünürse görünsün,

senin kara üreticine, Hah neh???

O şimdi odaların köşelerine tükürüyor ve yedimilyon iğrenç alışkanlık edindi Sen gözkulak olmalısın

O senin odana girdiğinde, selam diyor, majesteleri, sen orada olmadığın için, bu bir hakaret

Ve ayrıca solgun o. Çünkü mutfakla koridor arasında, çocuk bezlerini yıkayan bir hayalet gördü, bir zamanlar tanıdığı bir kadına benziyordu.

Böyle durumlarda soğuk su kullanılır, ama düşünüyorum ki, gözkulak olmalısın

Seni ikinci yüzcüğünden öpüyorum eğer tertemiz yıkanmışsa, ki kentimiz bundan hiç kuşku duymuyor

b

Babanın adresi Akademie strasse 15
Kentin adı Münih, ülkesi Bavyera, yıldızı yeryüzü.
(Berlin, Ağustos sonu/Eylül başı 1923)

78

Sevgili Marianne

Ester'e yazdığın mektup, beni beynimden vurulmuşa döndürdü. Münih'e acil bir telefon konuşması yazdırdım 33994'e. Ama seni cihazın başında bulup bulamayacağımı bilmiyorum. Elbette, ben yeniden oraya gelmeden önce, hiçbir biçimde o evden çıkamazsın, bende en erken önümüzdeki haftanın sonunda gelebilirim, çünkü burada hâlâ son derece yaşamsal ekonomik sorunlarla, Hollaender'le Jessner'le vb. uğraşıyorum ve sonra da daha Hamburg'a gitmem gerekiyor, cesur davranmalısın, doğrudan şiddet kullanmalarını beklemelisin. Bunu yapmayacaklardır Bir kere çıkarsan, bir daha yeniden giremezsin. Sonra mutlaka Nationaltheater'daki Geis'ı aramalısın, 22314, o sana yardımcı olur. Ayrıca konut dairesini de. Kaufmann'a ve Dr Frank'a da, ardarda telefon et, bu önemli.

Ayrıca ve herşey boşa çıktığında, benim babama orada olup olamayacağına dair telefon etmelisin. Viyana hakkında yazdığın, elbette saçmalık. Anlamıyorum. Böyle birşeyi nasıl yazabilirsin, seni sevdiğimi ve herşeyin daha iyi olduğunu bilmelisin ve sana ve Hanne'ye çok seviniyorum. Şimdi mektubumu da alacaksın (ayrıca hafta ortasında, kararlaştırıldığı gibi, Drei Masken'dan sana 200'000 Mark para gitti, bugün sabah telgraf yoluyla sana 100'000 Mark daha gönderildi).

Hanne'nin sağlığının iyi olmayışı korkunç ve senin yine benim ayrıldığımdan daha kötü oluşunu anlamıyorum, çok fazla Cafe'lere gitmemelisin. Gerçi bu seni kızdıracak, ama farketmez.

Sevgili Marianne, Gleisdreieck'te, eğer aptal, değilsek, birlikte çok yaşlanacağımızı düşündüm ve midem filan özellikle iyi olmasa da, yine de daha iyiyim ve yeniden daha berrak görebiliyorum.

Ama sen sanki artık evli değilmişsin gibi davranıyorsun. Bu akıllıca olmazdı ve küçük Hanne'n bundan hoşlanmaz ve ben yolculuğumu yarıda kesmek zorunda kalırdım ve seni artık öpemezdim vs. vs.

Senin bert

Demek ki 1) Kaufmann'a telefon et
2) Geis'a telefon et (Pazar günleri için 6 19 59 = 6 19 59)
3) Dr. Frank'a telefon et 5 04 71

Pazar günü birkez daha Feuchtwanger'a telefon edeceğim, olabildiğince erkenden!

Gelip, seni alacaklar!

(Berlin, Ağustos sonu/Eylül başı 1923)

79

Münih, Ekim 1923

Senin Pichling'e yola çıkmandan önce, Viyana'ya bir yolculuğun, en keskin biçimde ayrılmamız anlamına geleceğini, bence olanaklı olan en önemli bir biçimde söylediğime göre, şimdi sana karşı, zina yüzünden boşanma davası açmam, umarım seni şaşırtmayacaktır

Elbette ben budalalık ettim. Sana çaldırdığım zamanıma acıyorum.

Annemin dışında, ömrümde güvendiğim biricik insanın böyle gülünç ve sıradan bir blöf oluşu anlamlı.

Herhalde bunu anlamayacaksın bile

Yine de baştan sona Recht'in yanında olduğun için

Gerçekten cehennemin dibine git

80

Sevgili Marianne,

Şimdi mektubunu da aldım. Sana birkez daha teşekkür ederim, yaşamım boyunca sana şükran borçluyum - ama rica ediyorum, bugünden başlayarak, benim adımı bırak. Bunun nedeni, değer vermemek değil. Hiç kimseye senden *daha çok* değer vermiyorum. Senin değerinin tam bilincinde olarak, senden ayrılmayı hiç istemedim ve beni terketmeni hiç istemedim.

Herhangi birisiyle hiçbir bağlantım yok.

b.

Şimdi seni görmek istemiyorum, yalnızca en acil durumda, yani *Senin* durumun kötüyse, görebilirim. Gitmesine izin veremeyeceğim Hanne yüzünden enikonu çaresizim.

(Münih, Ekim/Kasım başı 1923?)

81

Sevgili Mariannc.

Mektubunu az önce aldım. bununla birşeye başlamak için her türlü olanağı deniyor oluşumun duygusu içinde, herşey tam olsun diye. şunları bildiriyorum. bizde gecelemiş olan Cas'ın karısıydı, yaklaşık dört defa Bi'yle haftadır birarada olmuş değilim. onu görmedim de.

Yaklaşık üç hafta önce, nişanlandı. Birkaç hafta sonra da evlenecek. Konuyu o değil. ben sona erdirdim.

Tüm bunları daha önce yazabilirdim. ama gerekli değildi.

Viyana'da oluşun tuhaf ve sevgili Tanrı'nın bana karşı konumunu düşünüş biçimine uygun düşüyor.

Seni. yatağına geri dönmeye engelleyen başka nedenler olduğuna inanıyorum.

Tuhaf bir biçimde tüm bu süre içinde yalnızdım. düşünmüş taşınmış ve kendimi iyi bir biçimde her bakımdan sana ve Hanne'ye göre ayarlamıştım.

Yıllardan beri, yalnız kaldığım tek dönem buydu. bu çok fazla hoşuma gitmiyor. Ama Viyana kavramıyla ilintilendirdiğim şey doğruysa. artık seni ve onun yanında olduğun sürece çocuğunu da görmek istemiyorum. Bunu sana zamanında söylemiştim

Senden iyice soğudum ve bu dönemde çok utanıyorum

eşyaların alınmak için bekliyorlar. Kızı göndereceğim

Cehennemin dibine gidebilirsin.

(Münih (?), Ocak/Şubat 1924)

*

Brecht ve Marianne Zoff. *İngiltere'nin İkinci Edward'ının Yaşamı* oyununun 18 Mart 1924'te Münih'teki prömiyerinden ve ayın sonunda kısa bir süre Berlin'de kaldıktan sonra. kızları Hanne'yle birlikte İtalya'ya giderler. 18 Nisan'dan sonra Capri'de. 9 Mayıs'tan sonra Napoli'deki Positano'dadırlar. Haziran'ın ilk günlerinde Bernhard Reich onları orada ziyaret eder; Caspar Neher de Positano'dadır. Haziran'm ikinci yarısında Brecht Berlin'e oradan da Augsburg'a gider. Marianne Zoff 24 Temmuz'da Münih'e geri döner

Brecht Temmuz ve Ağustos aylarında. Augsburg'da yeniden. daha sonra *Adam Adamdır* adını alacak olan *Galgei* üzerinde çalışır (dört

sahne yazılmıştır); *Kentlerin Cengelinde* oyununun Berlin'de sahneleceğini umut etmektedir.

Marianne Zoff. Ağustos başında. Münih'ten. yayıncı Gustav Kiepenheuer'e. Berlin'de bir ev bulmakta yardımcı olmasını ister. Ayın 11'inde evin kirasını ancak Eylül'den başlayarak ödeyebileceğini yazar.

Ağustos sonunda. Brecht Berlin'e taşınır. Helene Weigel'in Spicherstrasse'de adresinde kalmaktadır.

82

Sevgili Mariandl.

Biraz örselendim. ama seni ve Hanne'yi seçtiğimi biliyorsun. ona dikkat etmelisin ve kendine. tamam mı? Bizim için şimdi iyi yıllar *olmalı*. istemiyor musun?

b

Yüzüm biraz donsa da. gelmiş olduğuna çok sevindim! Bana çok geçmeden Hanne hakkında ve senin nasıl olduğunu yaz. kendini dinlendir!!!

(Temmuz 1924?)

83 (Kartpostal)

Sevgili Mariandl.

Bir kez olsun buraya gelmeyecek misin. en iyisi Hanne'yle birlikte. yada yalnız da gelsen olur Cas şimdi burada ve çalışıyorum. Sen ne yapıyorsun? Neden yazmıyorsun? Eğer sen gelmezsen. bugünlerde ben gelirim. Burası insanın istemeyeceği denli cansıkıcı. İkinizi de. hakiraneı. Hanne de daha küçük olan büyük ayak parmağınızdan öpüyorum.

bert

Lütfen anne-babana selam söyle! Gelirsen. bana gelen mektupları ve ceketimi de getir!

Otto dan. motosiklet kullanmayı öğrendim!

(Posta damgası.) ***Augsburg, 24 Temmuz 1924***

84

Canım Marianne.

Fotoğraflar için teşekkür ederim. çok iyiler.

Hanne'yi tehlikeye sokmadan buraya gelebilseydin. güzel olurdu

Viyana yüzünden şunları düşünüyorum

Birincisi: Viyana'ya ancak kesinlikle ve kesinlikle ve ömür boyu evli olursan gidebilirsin.

Açık bir konu

Ayrıca: ya Hanne'yi Trude aracılığıyla Viyana'ya göndermelisin yada kendin önce Berlin'de ev (Potsdam'da) aramalısın. Yada Trude Pazartesi yada yakın bir günde değil de çok daha sonra yola çıkıyorsa. Hanne'yle Berlin'e gelmeli. ancak ondan sonra Viyana'ya gitmelisin

Belki de gelebilirsin buraya?

Her durumda Viyana esas olarak benim orada yada Berlin'de çok meşgul olmadığım zamanda bir gezintidir

Seni sevmediğimi düşündüğünü sanmıyorum. Şimdi bütünüyle kafam karışık olsa da ve depresyonsuz olmasam da

Ama her zaman sana bir miktar göndereceğim. *çünkü* benim karımsın. Her zaman sana para gidecek

Çekip gittiğin güne dek benim biricik kadınımsın ve Hanne benim biricik çocuğum. Ama aklıma bu düşünceyi (yani ayrılmayı) sokman iyi değil

Seni öpüyorum. yani Hanne'yi de ve ben seninim

bert

Lütfen gramafonu ve Hanne fotoğraflarını getir!

(Augsburg, Ağustos 1924)

85 (Kartpostal)

Sevgili Mariandl.

lütfen hemen "Cengel"in sufle kitabını ara. mavi ciltlenmiş daktilo nüshası. üzerinde Nationaltheater damgası var. sayfalarının birçoğu kıvrılmış ve birçok yeri çizilmiş. Belki büyük sarı bir zarfın içindedir ve benim yatak odamdaki dolaptadır. Onu *derhal* express ve taahhütlü olarak Berlin. Deutsches Theater. Schumannstrasse'deki Engel'e gön- der. olağanüstü önemli! Şimdi. hummalı bir biçimde "Galgai" üzerinde çalışıyorum. belki bir de hafta başında Berlin e

gitmem gerekecek !!!. Hanne çocuğun popocuğuna (arkasına) çok çok öpücük

bert

Staatstheater 22314'e telefon et, "Cengel" malzemesini lütfen Berlin'e göndersinler! Bunu Dr. Guthez'e söyle!

(Posta damgası) ***28 Ağustos 1924***

86

Sevgili Marianne

Mektubun için teşekkür ederim. Parayı daha önce gönderemedim, çünkü ben burada. Berlin'deyken, yanlışlıkla Augsburg'a gitti. İflasını beni daha Ağustos'un sonunda buraya sürükledi! Hep sizi düşünüyorum ve Hanne için çalıştığımı düşünüyorum. Ekim başında Viyana'ya gelmek istiyorum, çünkü Ekim'de çalışmak üzere Augsburg'ta olacağım. Lütfen, bana Hanne hakkında yazabildiğin denli *daha çok* yaz, en azından haftada iki kez, bunu çok bekliyorum. Burada öyle kötü yazılabiliyor ki, bunu sen de biliyorsun! Hiçbirşeyi düşünmediğimi de sanma.

Hanne'yi öpüyorum

bert

Berlin (Eylül başı 1924)

Lütfen, Hanne'nin bir gereksinimi olursa, çizme filan gibi, yaz! Müthiş parasızım ama senin de öyle olduğunu düşünüyorum!

*

Brecht 1924 Eylül'ünde, Max Reinhardt tarafından Deutsche Theater'da dramaturg olarak işe alınır. Orada 29 Ekim'de Erich Engel'in yönetiminde *Kentlerin Cengelinde*'nin, prömiyeri (*Cengel* adıyla) yapılır.

3 Kasımda Brecht ve Helene Weigel'in oğulları Stefan Brecht doğar. Bu ayda Brecht Elisabeth Hauptmann'la tanışır ve Gendarmen- markt'taki Staatlichen Schauspielhaus'ta (Devlet Tiyatrosu) *İngiltere'nin İkinci Edward'ının Yaşamı*, Jürgen Fehling'in yönetiminde sahnelenir (4 Aralık). Marianne Zoff, Aralık ayının ortasında kızı Hanne'yle birlikte anne babasının şimdi yaşıyor oldukları Viyana yakınındaki Baden'a gider.

Ocak ve Şubat 1925'te Brecht'in (Erich Engel, Leopold Jessner ve Fritz Kortner'le birlikte) film tasarıları vardır; bu dönemden sadece çok az not kalmıştır. Yanısıra, Brecht, finansal iflasın eşiğinde olan Gustav Kiepenheuer'le yaptığı sözleşme uzatılmadığı için, Ullstein yayıneviyle pazarlık yapar.

Brecht Mart/Nisan 1925'de yeniden *Galgei* üzerine çalışmaya başlar; oyunun fabelinin akışında, belirleyici değişiklikler yapar. Oyun ilk kez ancak 1926 yılında *Adam Adamdır* adıyla sahnelenecektir.

Bert Brecht'in dramaturg görevi çerçevesinde, Pirandello'nun bir oyununu sahnelemesi gerekmektedir. Bu oyun, tahminen Henckel'in yönetiminde Eylül ayında Deutschcen Theater'ın Oda Tiyatrosu'nda sahnelenen *İnsan, Hayvan ve Erdem* 'dir.

87
Sevgili Haha neh,
Burada kanyak dolu büyük gemiler var
sütünü çok sıcak içme, Majeste
ve baban senin için küçük bir timsah pişirdi
annene söyle, bronzlaşsın
hep boş olan bir odada, ağzını hiç açmayan siyah bir
piyano hayvanı oturuyor

Haha neh gibi
O da bir hindistan cevizi gibi şişko mu
Uyurken annesi yatağın yanına geldiğinde, gülüyor mu hâlâ
Anneye söyle, havalar sakin Sumatra'da
Hamak hazır ve hamakçık da
süt her sabah geliyor ve
her öğlen baba çok boş odaya giriyor
ve tahta sandığa bakıyor
anneyi öp, yada bir ses ver, senin küçük neşeli sesinden

papa

(1924/25)

Sevgili Marianne.

Para için sabırsızlanma

Geçen haftadan bu yana elimde hiç para yok. Tiyatro'nun bana vereceği ilk paradan alacaksın. Ayrıca Drei Masken'dan

pek öyle iyi bir durumda değilim

Jessner'le film, umarım olur Ayrıca bir de Kortner'le ve Engel'le, ikisinin de başrolleri sana. Hindemith operası da şimdi kesin karara bağlandı ve birşeyler daha

Lütfen Hanne hakkında yaz. Onun, benim için çok önemli olduğunu kavramanı isterdim

senin bert

Seninle evliliğime son vermeyi düşünmüyorum, bunu unutma! Ama *eğer* sen unutursan, *bizim* Hanne'miz etrafında, yaşamının en şiddetli kavgasıyla karşılaşacaksın

(Berlin, Ocak/Şubat 1925)

Sevgili Marianne,

Beni çok sevindiren mektubun için çok teşekkürler Doğum günümün ayırdına ancak ayın onikisinde varabildim Hiç böyle çok çalışmamış, böyle az yememiş ve böyle sıkılmamıştım.

Engel ve Kortner'le birlikte ilkbahar'da Sicilya'da bir filim çekmem olasılığı var ve senin için bir rol şart koştum. Elbette tüm yaz'ı sana ve Hanne'ye ayırıyorum Umarım aptalca şeyler yapmıyorsundur.

Buradaki atelye, Mobilya döşeli (tiyatro tarafından) Lütfen bana halının içinde olduğu bavulun anahtarını gönder ve içinde elyazmaları varsa, sepeti de, buna kesin inanıyorum.

Zor durumda kalırsan elbette Hanne'yle birlikte burada oturabilirsin, ama bir kız çocuğuyla kötü olur. Neden Hanne'nin fotoğrafını göndermiyorsun. Eskileri bile yok bende.

Herşeyi sana göre ayarlıyorum (Jaap Kool'la birlikte senin için Caz baladları yapıyorum vs.) Jessner filminin gerçekleşmesi de şimdi oldukça kesin.

Şimdi uzun zamanın oldu ve şimdi bana ait olduğunu bilmelisin. Her durumda, Marianne, Senden başka karım yok ve olmayacak. Etrafımdaki kadınların en niteliklisinin sen olduğunu ve banaençok senin uyduğunu çok iyi biliyorum. Benden çocuğun olması bütünüyle bir

yana, ama bana çok kararlı ve çok sesin yazmalısın, duyuyor musun, seni yeniden yanımda görmekten büyük zevk duyacağım ve seni çok özlüyorum. Sürekli olarak

Başka herhangi birisiyle yatmaktan da hoşlanmıyorum

Bunu boş laf olarak algılamanı ve inanmamam istemiyorum

Lütfen yaz bana

Senin bert

Kiepenheuer'in eski bir sözleşmeye göre bana bu ay sekreter olarak tutmak zorunda olduğu (yoksa tüm köprüler atılır) Hauptmann, senin için ev arıyor ve sana yazdı

lütfen ona derhal ve ayrıntılı olarak yanıt ver

Hanne'yi benim için öp

Kendi telefonum var. Uhland 7492, benim de orada olduğum mesajından sonra, istersen arayabilirsin! Gece yada sabahları saat ona dek

(Berlin, Şubat ortası 1925)

Sevgili Marianne,

Bu ne mantıksız ve aksi bir mektup böyle. Demek ki kendini sana göre ayarlamayacağım, değil mi?

Fräulein Hauptmann'a gelince, haftada birkaç gün benim için daktilo yazıyor ve Kiepenheuer tarafından parası ödeniyor ve çalıştırılıyor. Onunla Kiepenheuer'in kendisiyle olduğu denli az samimiyim.

Sözleşmemi uzatamadım ve hiçbir umut görünmüyor Vergi kesildikten sonra Tiyatro'dan elime 600 Mark geçiyor ve başka fenik geçmiyor. Senin için nasıl para bulacağımı bilemiyorum. Yine de sana 100 göndereceğim. Drei Masken'dan parayı aldığında, bana derhal yazmanı rica ediyorum. Herhalde bu ay son taksit. Evim için tiyatrodan avans almak zorunda kaldım ve hep küçük miktarlar alıyorum ve lokantalar çok pahalı

Noel'den az önce benim çocuğumla birlikte çekip gidişinden ve onu görmemi olanaksızlaştırışından, bana bir fotoğraf yada bir bavul anahtarı bile göndermeyişinden, benimle tek bağlantının, paraya duyduğun gereksinime dayanıyor oluşundan (buna bir diyeceğim yok) sonra sana dostça yazmamın, dostça bir davranış olduğunu unutmuş görünüyorsun.

Çok kesin görünüyorsun

Ama bildiğin gibi, ben o denli iyi huylu değilim ve pek de öyle zevkler içinde yaşamıyorum ve tam da şimdi başkalarının arasında her yerde hep aynı yüzü görüyorum (bu hafta çekip giden ve bu belirli yüze sahip olan bir insan için duvarda bir çizik attım ve duvarı iki metreye kadar kirlettim, sevgili Marianne)

Şimdi sana 400 Mark gönder*emeyişim*, benim için büyük bir aşağılanmadır

b

(Berlin, Şubat 1925)

91

Sevgili Hanne

Şimdi iki yaşında oldun bile ve pastanın üzerine iki mum dikiliyor

Ve doğum günün için ben de sana birşey hazırladım, henüz bitmedi, bir hafta daha beklemelisin

Ama çok güzel.

Artık papibetti'ye[1] tırmanamıyor oluşun kötü.

Ama İlkbahar'da birlikteliğimizi sürdüreceğiz ve dostluğumuzu tazeleyeceğiz.

Burası gri ve soğuk ve kürkmanti olmadan kesinlikle soki'ye çıkamazsın.

papi

(Berlin, Mart başı, 1925)

Canım Mariandl,

Sonunda tam "Galgei"ye başlamışken ve para için koşturup dururken, tiyatronun, Pirandello'nun herhangi bir oyununu sahnelemem gerektiği şeklindeki apansız küstahlığı yüzünden korkunç bir duruma düştüm!

Şimdi gazeteler için toplam dört şey yazdım, ama bunlar için paskalyadan önce birşey alamam ve Film için de yok, ve yayınevinden de yok, iğrenç. Yine de sana bugün yada yarın telgrafla para gönereceğim, birçok olanağım daha var

1 "Papibetti" çocuk konuşmasıyla "Babanın Yatağı" "Kurkmanti" "Kurkmanto" "Soki" "Sokak"

Şimdi üzerine beş konu aynı ana salıveriliği halde (Film, tiyatro, "Galgei" Gazete vs.), savsaklık ettiğimi sanma

Hanne nasıl, korkunç moralim bozuk ve neden ayrıntılı yazmıyorsun ve telgraf çekmiyorsun. Ne oluyor. En iyi doktoru tutmalısın, parayı mutlaka bulacağım. Onun için herşeyi yapmamaktansa, mobilyalarımı satarım daha iyi

Lütfen hemen yaz, hemen!

Şimdi yeniden düzenli bir gelir için görüşüyorum, sanırım daha ilerki bir yıl için olacak, o zaman bize doğrudan birşey olamaz!

Şimdi bir Mark bile param yok, günlerdir ve basitçe Feuchtwanger'dan geçiniyorum, hiç de hoş değil. Lütfen, bozulma, böyle sert yazıyorsun, neden? Seni çok seviyorum ve yaz için olabildiğince çabuk, sizinle birlikte olmak istiyorum!

Öpüyorum sizi, sevgili Mariandl ve sevgili Hanne!

bert

(Berlin, Mart/Nisan 1925)

93

Sevgili Marianne,

Neden hep böyle üzgün ve umutsuz mektuplar yazıyorsun?

Elbette, Hanne hasta olduğu için hemen gelesin diye yazmadım ve burada herşey bunaltıcı ve soğuk ve sizin yada kendim için evim yok, çünkü şimdi "Galgei"yi bitirmek gerektiği sırada, yine de bir çalışma mekanım olmalı.

Ayrıca param da yok, bunu sen de biliyorsun.

Ve buradan uzaklaşamam, çünkü sanatçı aylığına gereksinmem var.

Ben herşeyi, yani yaz için parayı, yoluna koyana dek bir ay daha beklemeliyiz.

Ayrıca korkmana gerek yok, iş yürüyor.

Günün birinde şu felaket politikasından vazgeçmelisin. Bir evin olduğu halde ve kışın ortası olduğu halde, sen kendin gittin ve şimdi tabii, ortalık yeşerene ve Hanne iyileşene dek bir ay beklemelisin

Sanırım, bana mektup yazarken hiç düşünmüyorsun. Mektuplarını öyle baştan savma ve düşünülmeden ve sulugöz bir biçimde ve ne zaman paraya gereksinirsen o zaman yazıyorsun. Çok zor geçen bu

yılda. takdire değer davranmıyorsun. Son mektubun gibi üç tane daha gelirse. aklının hâlâ hep başında olup olmadığından kuşkulanmaya başlayacağım

b

(Berlin, Mart/Nisan 1925)

94

Sevgili Mariandl ve Hannerl.

Bu. Babu'nu paskalya hediyeceği. onu elindeki son on Mark'la satın aldı. bü yüzden öyle küçük ve yuvarlak! Hepsi Hanni'nin. yalnızca pelikanı ve gagası. Mammi'ye. ama meşe'den de yiyebilir ve topi ile de oynayabilir.

Yalnızca Hanni boyayabilir

Ve bununla birlikte daha birçok ekstkra öpücük. her birinize eşit çoklukta. tam!

Pappu

Büyükanne'ye ve büyükbaba'ya çok çok paskalya selamları!

(Berlin, Nisan 1925)

95

Sevgili Marianne

Mektubun için teşekkür ederim, buna çok şaşırdım. herşey. senin söylediğinden bütünüyle başka. Viyana'ya parasız gelemeyişim korkunç. duyduğun şey elbette yanlış ve bu konuda yazdığın da yanlış. ben Hanne'dan başka bir çocuğa alışamadım ve başka birine alışamayacağım. asla!!! Sana her zaman söylemiş olduğum gibi. *ondan vazgeçemem de.* kötü kavgalar olur. *senden de vazgeçemem!* Weigel'e olan tavrım konusunda yanılıyorsun. onunla aram iyi değil ve sen ne yaparsan yap o asla benim karım olmayacak

Bende kalmam rica ediyorum senden. sevgili Marianne. kötü bir zaman geçiriyorum. şimdiye kadarki en kötü zamanım ve senden her zamanki gibi hoşlanıyorum ve bana tüm insanlardan çok senin yararın dokunabilir

Başka bir adamla çıkarsan. ilişkimizin biteceğini biliyorsun. bunu yapma

b

Sevgili Mariandl, gitme!
Cumartesi günü Ludwig Berger, Viyana'ya geliyor
Senin filmde oynaman için sıksık ona gitmiştim ve ona Viyana'da birşeyler göstermelisin. "Walzertraum"u çekiyor ve mutlaka sen de bu filmde oynayabileceksin
Bana "Königin Luise" oyununu okudu.
oyunu çok güzel buldum
Lütfen ona bizim hakkımızda birşey söyleme, lütfen
Yazın ne olacak? Dört aydır düşüncelerimde bununla rahatlıyordum
(Berlin, İlkbahar 1925)

96
Sevgili Mariandel,
Gırtlağıma dek, üçümüzün geçireceği yaz için para kazanmakla meşgulum.
Ayın 10'unda, kararlaştırdığımız gibi yüz Mark gönderiyorum.
(Sonra 20'sinde ve 30'unda)
Angajmanın ne oldu? Kendini zorlama!!!
Fotoğraf harika! Lütfen baba için bir tane daha!
Bir tane daha çek, lütfen!
Öpüyorum seni

bert

(Berlin, Mayıs başı 1925)

97
Sevgili Marianne
Viyana'ya gelmeyi çok istiyorum, ama hâlâ tiyatro dışında bir gelir kaynağım yok ve bu yüzden buradan ayrılamam. Görüşmeler uzuyor Çok canla başla çalışıyorum ve çok az parayla yaşıyorum.Yazın nereye gidilebileceğini düşündün mü? Ucuz ve sıcak olmalı ve suya girilebilmeli.
Cansıkıntımı işle örtmeye çalışıyorum ve az yazdığın için üzülüyorum. Umarım, tiyatro sana pahalıya mal olmaz, ama başarına seviniyorum.

Ayrıca kendimi iyi duyumsamıyorum ve sadece Homolka'yla akşamları ve sabahları Feuchtwanger'lara gitmek dışında odamdan hemen hemen hiç çıkmıyorum.

Hanne'yi benim için öp ve beni öp

bert

Ayın 1'inde yine para gönderdim (daha sonra 11'inde ve 21'inde ve her defasında 100 M)

(Berlin, Haziran 1925 başı)

*

Marianne Zoff. Haziran 1925 başında Stadttheater Münster'de (Münster Kent Tiyatrosu), 1925/26 oyun dönemi için angaje olur Brecht Ullstein yayınevi yle görüşmelerini sürdürmektedir. Deutschen Theater'la olan dramaturgluk sözleşmesi oyun döneminin sonunda bitmektedir.

Brecht, Ullstein'la yayınevi sözleşmesini yaptıktan sonra, 1925 Haziran'ında, karısının ve kızının yanına, Viyana'daki Baden'a gider ve orada Temmuz ayının ortasına dek kalır Marianne Zoff yeniden hamile kalır Bu zaman diliminde Oskar Homolka ve Arnolt Bronnen de Viyana'dadırlar

98

Sevgili Marianne, Buradan kurtulmak için, yani Temmuz vb. için sözleşmelerimi sağlama almak amacıyla yüksek basınçla çalışıyorum. Umarım, gelecek hafta Viyana'da olurum ve tüm yaz boyunca Berlin'le işim olmaz.

Haziranın ortasından sonra bir su kenarında bir yer bulmalısın

(Warschauer'lerin yakınında istiyor musun?)

Senin, sevgili Marianne, böyle kötü türden aptallıklar yapmanı olanaksız görüyorum. Ben, sözleştiğimiz şeye tam uydum, ne*dir* peki? Öyleyse, beni oraya getirtme, o zaman, Hanne'yi yanıma almak için başka bir düzenleme yapayım... *Tüm* varlığımla yitip gitmemek için tüm gücümü kullandığım *bu* dönemde, gerçekten bana ihanet edeceksen, (senin bocalayışın konusunda, suçu kendi üzerime alıyorum, bunun için elbette birşey yapamazsın, kabul ediyorum), o zaman benim gözümün önünde olmak, senin için hoş olmayacaktır Neden yazını-

yorsun? Birkaç kış ayını, sen orda olduğun sürece, Münster'de geçirebilmeye çalışıyorum; buna ne dersin? Neden para yetmiyor? Gönderebileceğin kadarını gönderiyorum ya? Tüm bunlar hiç dostça değil.

bert

(Berlin, Haziran başı 1925)

99

Sevgili Marianne

Yazmak bana öyle iğrenç ve öyle zor geliyor ki. İki haftadır Deutschen Theater'la sorunumu ve bir yayınevi sözleşmesini hep halledecek gibi oluyorum, ama bitmiyor da bitmiyor

Tanrı için, beni burada tutan hiçbirşey yok. Burası iğrenç, ama ne yol param var ne de Temmuz için param ve şimdiden Haziran geçiyor, hafta sonuna dek işleri bitireceğimi düşünüyorum. Ullstein'la pazarlık yapıyorum, bu gerçekleşseydi iyi olurdu, çünkü o zaman parasal açıdan herşey güvenceleninmiş olurdu, tüm bunları yapmam gerektiğini ve bir türlü bitiremeyişimi kötüye yoracağını düşünemiyorum, ancak başka tahminlerde bulunabilirsin, bu yüzden sana, örnekse Weigel'in çoktandır turne için buradan uzakta olduğunu yazıyorum, yani senin aptalca inanıyor göründüğün gibi, beni tutan kesinlikle o değil

Ayrıca, Kuzey Denizi'ne ne dersin???

Ve Avusturya'da nereye gitmek istiyorsun?

Lütfen hemen yaz bana, çok çok keyifsizim. Kendimi sürekli kışkırtılmış duyumsuyorum. Ve daha iyi bir şans için, birkaç günü harcamak istemiyorum (sanırım hemen 400 alabilirdim, ama 600'e gereksiniyorum)

b

(Berlin, Haziran 1925)

100

Canım Mariandl,

Korkunç bir telaş içindeyim, sürekli koşturup duruyorum, yarın, Perşembe günü, Jessner'le filmler için bir toplantımız olduğundan, ancak Cuma akşamı yola çıkabilirim - ve yataklı vagonsuz!!!

Ullstein'la anlaştım, en güvenilir yayınevi bu, büyük bir şans! Deutschen Theater'la da yarın ve öbürgün bir anlaşmaya varmayı umuyorum.

O zaman Ekim'e dek herşey yapılmış oluyor! Son günlerde, Ağustos'ta (5 Ağustos) birkez daha burada olup oyun sahnelemem gerekliliğini engelledim!

Ama şimdiden sonra artık boşum!

Yani surat asma ve sevin, benim sana ve Hanne'ye sevindiğim gibi!

Daha sonra, tam saati ve istasyonu telgrafla bildiririm! (Henüz Çek vizem yok!)

Görüşmek üzere, sevgili Mariandl!

Senin bert

Gelecek yıl, tanrıya şükür, güvencelendi!

Para kazanman gerekmiyor!

101

Sevgili Mariandl,

Homolka parayı bana ancak yarın öğlen verecek, bir milyon istedim ve: yoksa senin evinde yatar ve parayı almadan gitmem dedim. Parayı öğlen alacak ve saat 3.5-4 arası Café Hernhof'a getirecek. Eğer canın isterse (ve sıkılıyorsa), oraya gel! Ama: Bir milyon ve Baden'daki borçlarını ödemeyi bekleme! Onun eski borcunu hiç!

Sabah erkenden seni Hanne'yi öpüyorum

bert

(Viyana, Temuz 1925)

102

Canım Mariandel, Maşinko, Maşe,

1) Çocuğu istiyorsan, doğur o zaman

2) Eğer istemiyorsan (ve beklemek daha akıllıca, çünkü şimdi 6000 Mark'a ve senin sahne kariyerine mal olacak, ilkbahar'da ikizlerin olabilir. Senden olabileceğim kadar çok çocuk sahibi olmak istediğimi biliyorsun), o zaman yarın öğlen, Otto'nun bir reçetesini yazacağım, mektubumu bekle.

Otto şimdi Münih'te, sözünü ettiğimiz kimseyle konuşmak üzere - her durum için!

Lütfen gelecek mektubumdan önce birşey yapma!

3) Hauptmann'a ilanlı mektup gitti.

4) Babam seni ve Hanne'yi burada göreceğine gerçekten seviniyor. Babamın seni sekiz gün istemediğinden değil, senin daha çok zamanın olmayacağı için, üç yada dört gün demiştim

5) Telgrafından, hiçbirşeyi dert edinmediğime inandığın anlaşılıyor Neden? Başka hiçbirşeyle ilgili değilim ve sürekli Augsburg'tayım

6) Fotoğraflar iyi, yani ikisi. Burada bol bol çekeriz

Sevgili Maşe, küçük bir kız gibisin ve neye uğradığını şaşırmış gibisin. Yine de hep istediğin herşeyi bitireceğim. dün hemen Otto'yla Münih'e gittim, ama adam evde değildi, bugün Otto oraya gitti. Şimdiden "Galgei"ya başladım ve Hanne'yi çok özlüyorum ve seni de.

Frank'ı dün, Pazartesi günü, gördüm. O akıllı ve dürüst, sonraki mektupta daha çok sözedeceğim.

Yani sakin ol. Mariandl

bert

Hanne'nin yeni fotoğrafları var mı?

(Augsburg, Temmuz/Ağustos 1925)

103

Canım Mariandl.

Sevimli mektubunu ancak, çok heyecanlı olduğunu düşünerek anlıyorum. Münih'e gitmek yerine hemen telgraf çekmeliydim. İlk telgrafın Salı günü geldi. Elbette evdeydim ve sonra Otto'nun arabasıyla bir saat içinde Münih'e gittim. Str'la karşılaşmadım. Gece döndüm ve Otto Çarşamba günü yalnız başına yeniden oraya gitti. Beraberinde bir reçete getirdi, bu reçete iyi ve her koşulda başka birşey yapmadan önce, denemen gerekiyor Öyleyse Eczaneden chininum sulfurium tabletleri, 0.5 gramlık tabletlerden, isteyeceksin, toplam on adet. Bunlardan derhal (aç karnına değil), 0.5'lik bir tableti suyla alacaksın. Bir saat sonra ikinci, bir saat daha sonra üçüncü tableti alacaksın. Bunu aynı saatlerde iki gün daha, yani üç gün arka arkaya yapman gerekiyor. Eczane'den alamazsan, doktorudan bir reçete yazmasını rica et. Reçetenin bir zararı olmaz Ama bunu derhal yap. Paraya gelince, derhal alacaksın

Lütfen hemen yaz ve son mektubundaki gibi bön olma.
Öpüyorum seni

bert

Eczacı ne için diye sorarsa, geçirdiğin sıtma için olduğunu söylersin.
Lütfen bana derhal yaz, elbette Augsburg'tayım.
(Augsburg, Temmuz/Ağustos 1925)

104
Sevgili Mariandl,
Uçak postasıyla kinin gönderiyorum. Aynı zamanda, Expres postayla bir mektup gönderiyorum.
Yani:
Dikkatlilik gereği, sıtması olabilen babanın adresine gönderdiğim mektupta on kinin tableti var
Bunlardan hemen bir tanesini suyla yut (aç karnına değil)
Bir saat sonra ikincisi
Bir saat sonra da üçüncüsü
Ertesi gün ve aynı saatte (yani 24 saat sonra) yine birer saat arayla üç tablet ve üçüncü gün birkez daha
Yani:
Toplam dokuz tablet. Her gün birer saat arayla üç tane
Kesinlikle yararı olur
Kulaklarının uğuldaması olası
Eğer çok dayanılmaz değilse, sakince devam et
Her durumda bunu denemelisin. Böylesi çok daha iyi, değil mi?
Öpüyorum seni, Sevgili Mariandl

bert

İlk telgrafın geldiğinde elbette evdeydim. Hatta hemen Münih'e gittim
(Augsburg, Temmuz/Ağustos 1925)

*

Ağustos 1925 başında, Marianne Zoff ve kızı Hanne birkaç günlüğüne Augusburg'ta, Brecht'in yanındadırlar. Brecht *Galgei* üzerinde

çalışmaktadır. Daha sonra Marianne Zoff, angajmanı için Münster'e gider. Kızı Hanne onun yanındadır.

105

Sevgili Mariandl,

Bugün, Perşembe akşamı, hâlâ bir haber alamadım ve oldukça endişeliyim! Ne oldu? Hanne nasıl? Münster'de oda, evkadını, yaşam nasıl?

Birşeye gereksinmen var mı?

Fotoğrafların hepsi güzel, henüz tamamlanmamış olan kopyaları ertesi gün gönderiyorum. Buna çok seviniyorum.

Burada bir yenilik yok!

Babam senden yana çıktı ve şaşırtıcı bir biçimde Hanne'den hoşlandı.

20 yıllık gözlem süresinde ilk kez böyle bir olay oluyor. Lütfen çok yaz!

Sizi öpüyorum

bert

Paketi aldın mı? Para ne durumda?

Ağustos 1925 başı/ortası)

106

Canım Mariandel,

Hanne'nin durumu nasıl? Kötü mü?

Lütfen daha çok yaz!

İşte resimlerin büyük bölümü (en iyileri)

Nasıllar?

"Gally Gay"in ortasındayım ve şimdi artık biteceğini umuyorum!!!

Senin bert

(Augsburg, Ağustos başı/ortası 1925)

107

Canım Mariandl,

Mektubun karşısında çok büyük bir hayrete düştüm. Ne yapayım. Para bulmak için herşeyi yapacağım. Babam henüz yola çıktı. Ama Berlin'e telgraf çektim. Herşey böyle uzun sürüyor. Burada, parayı, doğrudan birkaç saat içinde sağlama olanağı yok. Belki Berlin'e

gitmem gerekecek. Münster'e gelmeye değmez. Çok pahalı ve yararsız. Hem nerede kalacağım? Benim dert edinmediğimi sanmanı istemem, yoluna girdi sanmıştım ve yoksa yapılacak birşey yok. Şu an sana benim 50 Mark'ımı da gönderebilirim, sonra ne olacak? Ama elime para nasıl olsa geçecek, altı aylık bir evin kaç para tuttuğunu da yaz bana. Ama şimdi cesaretini yitirmemelisin, Mariandl. Bir hafta sonra insanlar tiyatroda. Mutsuzluğunu sergileyebilirsin. Ve birkaç gün içinde param olacak. Hanne yüzünden çok endişelendim ve sen iyi olduğunuzu yazıncaya dek kötü günler geçirdim. Hanne'yi bir daha hiçbir durumda zorlama. Viyanayı aklından geçirme. Sanki beni suçlamak ister gibisin. Ben yalnızca senin arzularını yerine getiriyorum ve tüm gücümle ev buldum ve elimdeki paranın nerdeyse tümünü sana verdim. Moralim bozuk olsa bile, bana yönelttiğin her suçlamayı iyice düşünmelisin. Her dakika başka şey yapamam. Bir defa seni angaje ediyorum, sonra yine vazgeçiyorsun. Benim onayımı almadan sözleşmeni iptal ettin ve bunun üzerine ben Deutschen'deki işimi bıraktım. Vs. Bensiz başladığın şeyi sonuna dek sürdürmelisin. Ve bunu sadece istediğin kadar yapmalısın ve her zaman yeniden benim yanımda kalabilirsin ve benim sende daha kuşkulu baktığım bu tiyatro denemesinden sonra bir çocuk sahibi olabilirsin. Bunu yapabileceğine ve yapmayı denemiş bulunmanın iyi olduğuna kesinlikle inanıyorum. Senden her zaman hoşlanıyorum ve ikinizden başka kimseye bakmam gerekmiyor ve senin evin Viyana'da değil, benim yanımda. Lütfen hemen bana olup biten herşeyi yaz, hergün en azından bir mektup, çok endişeleniyorum.

bert

Hanne hâlâ hasta mı???

Ne kadar göndereyim??? Tam olarak yaz!

Mektubun ancak bugün. Cuma akşamı, saat beşte geldi, ne zaman göndermiştin? Hemen bir telgraf gönderdim!

Yarım yıllığına peşin ödemen gereken eve gelince: Eğer ev şirinse, 700 M hemen (bu paravı sağlayacağım!) ve kalanını 3-4 Eylül'de ödeyecek şekilde anlaş! (En çok 700 M'dan daha fazla değilse!)

(Augsburg, 14 Ağustos 1925)

108 (Kartpostal)

Sevgili Marianne.

"Gölün kıyısında güzel günler" geçirmiyorum ve lütfen bu tür isteklerden vazgeç -

Bugün. Pazartesi. öğlen. sana 70 M. çantamda kalanın tümünü. gönderdim.

Cumartesi burada Bayram günüydü ve para bulmak olanaksızdı. şimdi beş parasızım. ama bir eviniz olduğu için mutluyum

Eğer bunun için yazıyorsan. George'un bana ödünç verebileceği 30 DM daha gönderirim sana. Gereksinimin varsa. yaz!

Hanne'yi öp

bert

(Posta damgası:)

Augsburg, 17 Ağustos 1925

109

Çarşamba

Sevgili Marianne. Neden yazmıyorsun???

Sana telgrafla 70 ve Posta havalesiyle 30 Mark gönderdim

Beş kuruş param yok ve değil bir göl kıyısına. bir sinemaya bile gidemem

Durumunun olağandışı olduğuna inanıyorum. ama bana karşı tavrın hoşuma gidebilecek gibi değil

Bana bir alçak adam muamelesi yapılamaz. asla

Senin tiyatro'daki yolunda. kariyerini engellediğime ilişkin suçlamalardan kurtulmak için. hiçbir zorluk çıkarmadım. ama seni tiyatroya gitmeye benim zorladığıma ilişkin suçlamaları duymaya asla tahammül edemem. Aşağılık kinayeler ve iğnelemeler içermeyen beş satır ve gizli suçlamalar içermeyen bir mektup yazamıyorsan. bana yazmaya son vermeni rica ediyorum.

Eğer bana karşı. yuva duygusu duymuyorsan. o zaman bana sürekli bunun güvencesini vermekten vazgeç ve yalnızca paraya gereksinmen olduğunda yada beni kızdırmak istediğinde yazıyorsan. o zaman. telgrafla haberleş

b

(19 Ağustos 1925)

*

Brecht, Eylül 1925'e dek, *Galgei, (Adam Adamdır), Kentlerin Cengelinde* (değiştirilmiş bir yazım) boyunlarını ve *Bertolt Brecht'in Ev Vaazleri* şiir toplamını tamamlamıştır. 11 Eylül'de Berlin'e gider.

Münster'de yeni oyun döneminin (açılış 20 Eylül) provaları ayın 5'inde başlamaktadır. Marianne Zoff, Richard Strauss'un *Ariadne Naxos'ta* operasında eko, Moliere'in, *Kibarlık Budalası*'na konulan Intermezzo'da şarkıcı olarak çıkar. Willy Bredschneider'in *İki Nachtigall'inde* Lotti Nachtigall (prömiyer 10 Ekim), ayrıca Hermann Goetz'in komik operası *Sözdinlemez Evcilleştirme*'de (prömiyer 21 Ekim). Katharina rollerine çıkar. 12 Kasım'da Albert Lortzing'in komik operası *Kazanova*'nın prömiyeri. Betina rolünde Marianne Zoff'la yapılır.

110

Canım Mariandl "Galgei"nın tümünü bitirdim ve çok hafifledim. "*Cengel*"i ve "*Ev Vaazları*"nı da. Son üç gündür Otto'yla otomobil sürdük, şimdi mükemmelim.

Ayın 20'sinde (okuyorum) pömiyer var, o gün Münstre'deyim, ilkin, yarın Berlin'e gidiyorum (yataklı vagon'da gidebilirim ve Berlin'den Münster'e yalnızca altı saat!) ve ne istersen gönderiyorum.

Size ve Hanne'nin şimdi tüm konuştuklarına çok çok seviniyorum! Yine çok zayıfladım, ama sağlıklıyım!

Senin bert

(Augsburg, Eylül 1925 başı)

111 (Kartpostal)

Canım Mariandl.

Yeniden Spichernstrase'de ve Berlin'in patırtısı içindeyim. Ayın 20'sinde yada daha çok genel provada Münster'de olacağım, gününü tam olarak yaz!

Acele mektup göndermezsen, makyaj kutusu vb.yi yanımda getireceğim. Yoksa, Hauptmann gittiği için, bunları kendim postaya vermek zorundayım. Viyana'daki borçlar için para anne; babanın elinde.

Daha ne olsun?
Size, çok çok seviniyorum!

Sizin
b.

Esther Warschauer'e de yaz! Eislebenerstr. 13
Çok canayakınlar!
Ve babama benim çocuk fotoğraflarım ve şarap için yaz!
Kendine de bir yatak satın al, ama ancak doğru dürüst bir evin olduğunda!
(Posta damgası:) ***Berlin-Wilmersdorf, 11 Eylül 1925***

112
Sevgili Mariandl.
Buraya, Reinhardt'la bir randevum olduğu ve yataklı vagonda yolculuk edebildiğim için geldim. Buradan Münster'e de daha kolay geliyorum, yani 1'inde yada 2'sinde geliyorum, çünkü üç hafta kalamam. Tiyatro'ya bu konuda yazdım.
Makyaj kutusu daha bugün gidiyor Ötekilerin hepsini ben getiriyorum.
"Galy Gay" bitti
"Cengel" ve "Ev Vaazleri" de öyle.
Sana müthiş seviniyorum
Feuchtwanger'ın, Warschauer'in, Zweig'ın selamlarını iletiyorum
Ve geldiğimde, Augsburg'ta yaptığımızı yapacağız, değil mi?
Canım Mariandl

sizin bert

(Berlin, Eylül ortası 1925)

113
Mektuplarını ölçüsüz buluyorum
Gelmek istediğimi yazdım ve sen gelmemen gerektiğini, bunu bir anlamı olmadığını ve prömiyerin Ekim'de olduğunu yazdın. Her hafta iki gün geleceğime inanıyorsan, bu olanaksız. 24 saat yolculuk etmem gerek ve ayrıca yapacak bir sürü işim var Hep gidip gelmektense, bir hafta kalmam daha kolay Sürekli suçlamaların son derece çirkin ve sıradan.

Paraya gelince, çok yazık. Sana, en kötü drurumumda, 100 Mark gönderdim ve borçlarını ödedim ve şimdi eline raslantısal olarak geçen parayı, benim neyle yaşayacağımı hiç sormadan, bütünüyle alıyorsun. Yüz Mark'ı senin için ödedim, 100 Mark telefon, gaz vb. için verdim, iki aylık kirayı, yolculuk masraflarımı ödedim ve bunların hepsi, Deutschen Theater'dan aldığın, tasarruf etmek istediğim 600 Mark'tan çıktı.

Her gereksindiğinde sana gönderiyorum, ama böyle dostça olmayan bir biçimde davranamazsın, elbette burada seni parayı aldığın için değil, bunu yapış ve bu konuda yazış biçimin için kınıyorum. Elbette benim param aynı zamanda senin. Ama ben de bir biçimde yaşayabilmeliyim ve sen en azından, hâlâ yaşayacak param kalıp kalmadığını öğrenmelisin. Öteki konuları gelince, artık bu kadar çabuk şikayet etmeyeceksin, beni böyle pisliklerle suçlaman korkunç. Kendini benden büsbütün kurtarabilirsin, sevgili Marianne

(Berlin, Eylül 1925)

114

Sevgili Mariandl,

Gelememiş oluşun çok yakışıksız.

Şimdi tüm hafta için görüşmeler vb. ayarladım ve gelmem hemen hemen olanaksız. En kötüsü, gardrop bavulunun anahtarını bulamayışım. Ve onu yırtmak istemiyorum.

Ne yapayım?

Dahası: Yaklaşık 14 gün sonra aşağıya gelebilmeyi ve sonra Noel'de Münster'de kalabilmeyi umuyorum. Ve çoğu kez, bu 17 saatlik yolculuk hiç de rahat olmuyor. Elbette her pörömiyere asla gelemem.

Sonra ev için 300 Mark ödemem gerek.

Ve yeni bir diş köprüsü yaptırmam gerek, bunu için şimdiye dek 150 Mark ödedim.

100 Mark Kimratshofen'a ve böyle sürüp gidiyor.

"Kazanova"dan sonra sen gelmez misin? Burada olağanüstü çok işim var. Yılbaşından sonra "Baal" geliyor. "Adam Adamdır"ı hâlâ tanı olarak bitiremedim, bu işi Şubat'ta Münih'te yapacağım.

Hanne'ye ne oldu? Neden bu kadar az yazıyorsun? Çok şey yapmam gerekiyor ve burada hep insanlar var. Suhrkamp, Feuchtwanger,

Homolka. Geçenlerde bir akşam erkek kardeşin ve Simmon geldiler. samimiydi (oldukça iflas etmiş yada kendini öyle gösterdi), sonra Aicher. sana selam söylüyor. Warschauer'lar da selam söylüyorlar.

Ama lütfen her zaman böyle korkunç tatsız ve durmadan birşeyler isteyen ve hoşnutsuz mektuplar yazma. bu insanı. bütün gün koşuşturuyor ve ne tiyatroya ne sinemaya gidiyorsa. müthiş sinirlendiriyor. Ve sonra çok doğal bir biçimde. sanki elbette her iki haftada bir 17 saat yolculuk etmem ve burada dükkânı bir hafta kapatmam gerekiyormuş gibi davranıyorsun. Senin her mektubundan ürküyorum yıllardır

Hanne'yi öp ve. şimdi yine. seni görmekten hoşlanmadığımı düşünme. hem de buradaki haspaların tümünden daha çok görmek istiyorum.

Senin bert

Otto buraya taşındı ve hep orda. Sofa'da
150'yi aldın mı?
(Berlin, Kasılm sonu/ Aralık başı 1925)

115 (Kartpostal)
Sevgili Mariandl.
Neden yazmıyorsun? Huzursuzum. "Kazanova" nasıl oldu? Ama. herşeyden önce. Hanne ve sen nasılsınız? Buraya gelebilir misin?
Mektubu ve telgrafı aldın mı? (Cumartesi gün?) *Derhal* express yaz!!

bert

(Posta damgası)
Berlin- Wilmersdorf, 24 Kasım 1925

*

Marianne Zoff. 12 Kasım'da. Johann Straus'un *Yarasa*'sında. Prens Orlofsky rolünde prömiyere çıkar

Brecht o sıralar. Berlin de *Baal* yeni bir sahne yazımı üzerinde çalışmaktadır 1925 Noel'inde o da Münster dedir

116

Canım Mariandl.

Mektup için çok teşekkürler.

Burada yeni birşey yok: herşey cansıkıcı. "Baal" üzerinde çalışıyorum: Hanne'ye ne oldu? Kukla tiyatrosu kaç para? Hemen yaz! Noel'e *çok* seviniyorum.

"Baal" herhalde 10-15 Ocak'ta çıkacak. Senin işin ne durumda? Massary'yi özümsedin mi?

Hannerl'i öp. *size çok, çok seviniyorum* ve en kısa zamanda geliyorum (ama hemen hemen Viertel'in ayın 20'sinde Dresden'den dönüşünü beklemem *gerek*, çünkü o zaman hemen provalar başlıyor ve onu bilgilendirmeliyim!)

Sizin Pappubert

Sevgili Hanni.

Uslu dur. pappu. İsa resmiyle geliyor

(Berlin, Aralık ortası, 1925)

117

Canım Mariandl.

Umarım telgrafımı doğru günde göndermişimdir. prömiyerin Cumartesi mi. Pazar mı olduğundan çok emin değildim. Nasıldı? Gazetelerde çıkanları gönder Mutlaka eğlenceli dir

Ve Hanne'nin fgotoğrafları? Lütfen onları hemen gönder!!

Üç gün içinde "Baal"i yeniden yazdım. Büyük olasılıkla. Viertel'in yönetiminde sahnelenecek. Homolka'yla.

Babama birkez yazıp onu piyano yüzünden övsene ve piyanoyu hâlâ kullanabileceğini söylesene

Hanne ne yapıyor Umarım tasalanmıyordur

Ve şimdi "Dıkkafalı" -tam olarak- ne zaman ve ne zaman geleyim?

Ayın 18'inde Halle de olmak istiyorum. Bronnen. Jhering vd. Rehfisch'in bir prömiyeri için oraya gidiyorlar

Hanni'nin konuşmalarını müthiş özlüyorum

Sizi her akşam öpüyorum

Sizin b

(Berlin, Aralık ortası, 1925)

118

Sevgili Hanni.

Puppi'yi[1] gerçek bir çocuk gibi giydirebilirsin. Adı Mişi. Ama bana bir mektup yazmalısın. oldu mu?

1000 öpücükle senin Pappu[2]

(1925/1926?)

119

Sevgili Hanne.

İki hafta sonra sana geliyorum. Bana bir mektup yaz oldu mu?!

Çok öpücükler Senin Pappun

(1925/1926)

*

Brecht 7 Ocak 1926'da, tasarladığı tefrika romanı, *Boksör Samson-Körner'in Yaşamı*'nın birinci bölümünü yazar. *Baal Adındaki Adam'ın Yaşamı*'nın provaları da yine Ocak'ta başlar. Deutschen Theater'daki *Genç Sahne* 14 Şubat'ta bir pazar matinesi çerçevesinde, bu "dramatik biyografi"yi sahneler. Brecht yönetmenliği üstlenir, başrolde Oskar Homolka oynar.

Brecht, Ullstein'la pazarlığı sürdürür (26 Ocak) 1926 Şubat sonu Mart başında yayınevi sözleşmesi uzatılır.

Staatstheater'in Genel Sanat Yönetmeni'nin daveti üzerine Brecht, Arnolt Bronnen ve Alfred Döblin, 20 Mart'ta Dresden'e giderler, orada izleyen Pazar günü (21 Mart), genç kuşağın temsilcileri olarak kendi yapıtlarından bölümler okudukları bir toplantıya katılırlar. Brecht bu geziyi, *Dresden'de Matine* şiirinde işler.

Marianne Zoff, 1924'ten beri Münster'deki topluluğa dahil olan Theo Lingen'le arkadaşlık kurar

*

---

1 "Puppi" oyuncak bebek. Ç. N.

2 "Pappi" baba.

120

Canım Mariandl.

"Baal"e gömülmüş durumdayım. Neden böyle seyrek yazıyorsun? Hanne ne yapıyor? Puccini olmadı mı? Lütfe daha sık yaz, eve çok az geliyorum ve artık hemen hemen hiç mektup almıyorum!!! Sizin Sobaharda Berlin'e gelebilmenizi sağlayacak bir kombinasyon yaratmak için herşeyi deniyorum. Bu salt bir para sorunu ve çok kolay değil. Yani, *her* durumda, oluyor, yalnızca ev, bunun için paraya gereksindim. Ama umarım bulacağım. Lütfen, sabırsız olma, şimdi ben sabırsızım ve buradaki herkesten daha çok sizi görmeyi tercih ederim. Lütfen, bana, "seni seviyorum" diye yaz.

Senin bert

Hanne'yi öp!

(Berlin, Ocak 1926)

121

Sevgili Mariandl.

Mektubun için *çok* teşekkürler!!! Müthiş çok iş. "Baal"in ve Samson; Körner'in provaları! Üstelik sözleşmeler! Ullstein'la sözleşmelerimin daha ne kadar süreceği bu hafta belli olacak! İyi umutlarım var! Birlikte olabilseydik! Sizi çok özlüyorum, yavaş yavaş. Böyle mert oluşun iyi! Hanne ne durumda? "Baal" 7 Şubat öğleden önce, bir Pazar günü! Bu arada, bu hafta daha Koburg'a (ayın 1'inde) ve iki günlüğüne Münih'e gitmem gerek.

Geçen gece ansızın uyandım, çünkü sizde yattığımı ve Hanne'nin yataktan düştüğünü sanmıştım!!

Komik!?

Hannerl'i öp

Senin bert

(Berlin, Ocak sonu, 1926)

122

Sevgili Mariandl.

Korkunç, girtlağıma kadar işe batmış durumdayım, çünkü Baal'i önce kendim düzenlemem gerekiyor (Viertel yapamaz), ve metin, her zamanki gibi, hâlâ hoşuma gitmiyor

Siz ne yapıyorsunuz? Mektubun için çok teşekkür ederim. Daha sık yazsana. Dinlenmek için ve Hanne'ye ayıracak zamanın var mı? Lütfen yaz, ben de yazmıyorsam da, sürekli olarak sizi düşünüyorum.

Cuma günü Galy Gay için bir oyuncu bulmak üzere iki günlüğüne Münih'teyim (ve Augsburg'a sıçrayacağım).

Baal 7 Şubat'ta (Pazar öğleden önce), gelmelisin.

Lütfen sevgili Mariandl, nasıl olduğunu yaz. Sağlıklı mısın? Ve keyfin yerinde mi? Ve Hanne'yle birlikte misin?

Senin bert

Hanni'ye ne oldu? Kayıp mı oldu? Lütfen bu konuda yaz!!! Ve başka neler var?

(Berlin, Ocak sonu 1926)

123

Büsbütün kendimden geçtim. Çocuğu bu heriften korumak için *herşeyi* yapacağım. Daha üç ay önce arı, duru gözleri olan çocuk şimdi donuk ve yılgın bakıyor ve nedenini bilmiyorum. Senin suçun çok büyük. Sana söylediğim şeysin! Ve şimdi üstelik kafan da yok! Çocuğu almak için yeri göğü yerinden oynatacağım. Ama çocuğu ben almadan önce (ve mahkeme önünde, çocuğun Lingen'le birarada oluşuna ve buna olanak sağlayan annenin yanında kalmasına karşı söylenmesi gereken herşey söylenecek) onu bana, Berlin'e göndermeni *rica ediyorum* senden, en iyisi Angela'yla birlikte, yada Augsburg'a yada Viyana'ya, ama en iyisi, herşeye sahip olabileceği buraya, ve burada Ester'le de birarada olabilir!

Sen çocuğu Münster'den uzaklaştırmadan önce, bir Pfennig bile yok, bir Pfennig'in onda biri bile yok, sen ümitsiz bir vakasın!

Belki sana birşey yapamayacağımı sanıyorum, ama Hanne üzerine yemin ederim ki, *eğer şimdi derhal çocuğu Münster'den uzaklaştırmazsan*, benim yüzümden mutsuz ve rezil olmadan tek bir adım bile atamayacaksın ve artık mutlu da olamayacaksın ve kesinlikle hasta olacaksın

(Marianne Zoff Brecht'in tarihlendirmesi.)

26 Şubat (1926)

Çocuğu *buna* dayanabilecek bir hayvan mı sanıyorsun?

124 (Kartpostal)

Ne oluyor?
Bana şimdi artık yazmanı rica ediyorum

b

Müthiş öfkeliyim
Berlin-Wilmersdorf, 26 Şubat 1926

125 (Telgraf)
Dürüstlüğün için teşekkür moralim çok bozuk. pazartesi Almanya'dan ayrılıyorum

brecht

Berlin 2 Mart 1926

126
Sevgili Marianne,
"Baal" gösteriminden sonra sert bir varoluş kavgasının içine düştüm; ama birkaç gün önce Ullstein'la sözleşmemi uzattım ve böylelikle, benim görüşüm, gelecek 1927 Kış ve Yaz ayları kurtuldu; bana bir ev sözü verdiler. Yine de günlerdir çok huzursuzdum. Sana dürüstlüğün için birkez daha teşekkür ediyorum: Moralim büsbütün bozuk: Bir başka kadınla ilişkim yok. Önüamüzdeki haftanın başında Almanya'dan ayrılacağım.

bert

Hanne ne olacak?
Bir kâğıt üzerine, benden istediklerini yaz.
Şimdi seninle, kesinlikle karşılaşmak istemediğime göre, Hanne'yi nasıl görebilirim: Eğer sen her konuda -olabildiğince- dostça davranırsan iyi olur.
(Berlin, Mart başı 1926)

127
Sevgili Marianne
Lütfen bana, kiminle birlikte olduğunu yaz

bert

Fotoğraflar için teşekkür ediyorum.

Yola çıkmadan önce. Hanne'yi görmeliyim. Onu bana gönderme teklifin için sana teşekkür ediyorum.

Sana karşı hiç de dostça olmayan bir tavır içinde değilim. ama senin geri dönüşünün olanaklılığına inanmıyorum ve seni göremem. Evlenmediğin için hayrete düştüm

(Berlin, Mart başı 1926)

128

Sevgili Marianne.

Senin mektupların. okuduğum en zavallı mektuplar Senin için ne yapabilirim? Müthiş yaralandım. ama seni anlayamasam da. kötü niyetli değilim. Yeni angajmanında sana seve seve yardım etmek isterim. ama akciğerin daha kötü olacaksa. yada belki. yazın Baden'e gitmek istersen. yalnızca birşey hiç egoist olmayan. insani nedenlere sahip olduğum asgari. mutlak zorunlu olan koşul: çocuğunu Münster'den uzaklaştır! Onu Viyana'ya. *senin* anne babanın yanına verebilirsin. ama onu Münster dışına çıkar. herşeyi birlikte yaşamasını sağlama. onu o herife teslim etme. yada o adamı şimdi ansızın. iyi biri olarak düşünüyorsan. *senin* yaşadığın herşeyin. kız için korkunç olması gerektiğini düşün! Benim için her yarım gün. kendi bir yılım kadar önemli. bu yüzden onu hemen. Angela'yla *birlikte*, yataklı vagonla Viyana'ya gidebilmesi için. önce buraya gönder. sonra ben de birlikte giderim. gerekirse onu Münster'den alayım. ancak Pazartesi'den önce gelemem. çünkü Pazar sabahı Dresden'de okumam var ve ben onun en geç Cumartesi günü buraya gelmesini ve Pazartesi yada Salı günü yola devam etmesini istemiştim! Anne babana. nedenini *belirtmeden*, alıp alamayacaklarını sordum! *Elbette* tüm bunları hesaplıyorum. fotoğraflar da beni üzüyor Bunu bilmen gerekir. sende onu aynı ölçüde seviyorsun. değil mi? En kötü zamanda yaşıyoruz. Lankwitz'de her gece onun yanında oturdum ve bu *pek* tehlikeli değildi! Çocukların ne narin ve dikkatli olduklarını. kolaylıkla bozulabileceklerini düşünsene! O korkunç "hileci amca"yı ve bu arada kızın yüzünü ve sekiz gün içinde herşeyin nasıl değiştiğini ve gözlerinin yeniden berraklaştığını anımsa! Senin kışkırtıldığına ve birazcık da kör olduğuna ve bu adamda belki iyi birşeyler bulduğuna yada bildiğine inanıyorum. ama soğukkanlılıkla ve katı bir biçimde

gerçek şeyleri ve *bizzat kendinin,* senin böyle bir *yanılgını* asla, asla asla bağışlamayacağını düşyünmeye çalış! Çocuk bu üç ayda giderse, örnekse Baden'e (o zaman ben de üç haftalığına oraya gelirim) çok daha iyileşmiş ve kötü birçok şeyden korunmuş olur ve nezlesi geçmezse, onu yanımda İtalya'ya götürürüm, belki Nagela ve Feuchtwanger'la birlikte.

Lütfen derhal hiç bekletmeden yaz, bu konuda ve *ne zaman* geldiğini yaz, mümkünse Cumartesi!

bert

Esther ona göz kulak olacak, başka hiç kimse ona yaklaşmayacak, söz veriyorum.

(Berlin, Mart ortası 1926)

*

1926 yılında Paskalya, 3 Nisan'a denk düşmektedir Herhalde bu ayda Marianne Zoff kızı Hanne'yi, anne babasının yanına Viyana'daki Baten'e getirir Yolda Berlin'e uğrar

Münster'de 1925/26 oyun dönemi 15 Mayıs'ta sona ermektedir.

Brecht 29 Mayıs'ta *Leben Eduard des Zweiten von England (İngiltere'nin İkinci Edward'ının Yaşamı)* oyunun prömiyeri için uçakla Köln'e gider; burada Marianne Zoff'la buluşur. Daha sonra, oradan Caspar Neher'le birlikte birkaç günlüğüne Paris'e gider. Haziran ayında Brecht, Augsburg'tadır ve Viyana'da (14-26 Temmuz) ve Kochel'de kaldıktan sonra Ağustos'da oraya döner

Marianne Zoff 1926/27 oyun döneminde Recklinghausen'de angaje olmuştur Brecht ve Kurt Weill'ın müzikal oyunu *Mahagony* 17 Temmuz 1927'de, Baden-Baden'daki "Alman Oda Müziği" etkin- liği çerçevesinde ilk kez sahnelenir.

Brecht ve Marianne Zoff, 22 Kasım'da boşanırlar

129

Sevgili Marianne,

Bu bana yazdığın, tuhaf bir mektup. Beni -hiç nedeni yokkenmahkemelerle tehdit ediyorsun. Herhalde önümüzdeki 20 lyılda böyle bi davranacaksın? Hanne için paraya gelince, lütfen bana nerede ve nasıl oturduğunu yaz. Eğer bütünüyle yalnız oturmuyorsan yada bana Hanne'nin Bay Lingen'le birarada yaşamadığı güvencesini veremez-

sen. o zaman Hanne'nin Viyana'ya gitmesini yada buraya gelmesini isterim. *Elbette*. Hanne'yle her zaman ilgilenecceğim. ama ondan yana endişelenmemi de yasaklayamazsın. Onu Baden'e götürmeni rica ettim ve sen yanıt bile vermedin...Onu. en berbat sefillikleri yaşamadan ziyaret edebilip edemeyeceğimi bile bilmiyorum.

bert

(Berlin, Mart sonu 1926)

130

Sevgili Marianne.

Mektubun için teşekkür ederim: iyice nezleydim. öksürüyordum ve biraz ateşim vardı. ama şimdi geçti. Tuhaf bir biçimde. bana sadık kalmadığın için sana karşı olduğumu düşünüyorsun hâlâ. Ama bu doğru değil. gerçekten değil. Ama şimdi haftalardır. Hanne'yi benim nefret ettiğim ve kuşkuyla baktığım ve senin kendisiyle yattığın. yani küçük bir kıza göre olmayan bir ortam yaratan ilişki içinde olduğun bir adamla birarada tutmayı başardın. Düşünsene senin annen böyle yapmış olsaydı! Ve benim *Hanne'yi düşünmekten hoşlanmamaya* başlamamı da başardın. çünkü artık eskisi gibi gözümün önünde değil ve her geçen gün değişiyor ve nasıl değiştiğini bilmiyorum. Hanne benim için önemli bir konu ve böyle olduğunu. onu unut*amayacağını* ve ona. nasıl olursa olsun. her zaman bağlı kalacağımı biliyorsun ve böyle davranmaya devam edersen çok geçmeden benim için bir sıkıntı olacak. O. şimdi üç aydır. aşağılık bir insan tarafından eğitiliyor. Bununla manik bir biçimde ilgileniyorum ve birşeyi kafama taktığımda ve kendime kanıtladığımda nasıl olduğunu bili- yorsun. Artık eski çehresi yok. Bu konuda endişeliyim. Seni onunla birlikte görmek istemiyorum.

Angela'yla birlikte üç-dört gün benim yanımda. yukarıda kalabilir. yatağını kurdum. çok rahat edecek (açık havada da filmi çekilecek. yapay ışık kullanılmadan. tüm bir tek perdelik. sadece kendi başına yaptıkları) sonra Angela'yla birlikte gidebilir

bert

Kötü olma

Hemen gelsin. bana telgraf çek

Sonradan, ne kadar tuttuğunu yazarsan, masrafını sana. Münster'e gönderirim yada, şimdi veremeyeceksen, telgraf çek!

Çabuk olmalı. Ben de çok geçmeden buradan ayrılıyorum, o zaman istersen Münster üzerinden gelebilirim.

(Berlin, Mart sonu/Nisan 1926)

131

Hâlâ o herif Hanne'yle birarada mı oturuyor! Beni sana karşı böyle kızdıracak kadar delirdin mi? Kimle istersen yaşayabilirsin. Ama artık benle değil. Asla. Ama şimdi, bundan sonra Hanne'nin nerede kalacağını belirlemeni *mahkeme yoluyla* engelleyeceğim. Yarın Viyana'da olacak yada Lingen orada olursa, Augsburg'ta. Seni ne göreceğim ne de bir daha düşünmek zorunda kalacağım. Artık senin için yapacak birşeyim yok.

b

(Berlin, Mart/Nisan 1926)

132

Hâlâ benim çocuğumu bu insanın eline bırakıyor ve bunun beni ne denli inciteceğini biliyor oluşun öyle zalimce ki; artık asla seninle bir işimin olmasını istemiyorum ve nereye gidersen git, hangi işe girişirsen giriş, sana karşı yapabileceğim herşeyi yapacağım. Çocuğuna nasıl zarar verdiği senin için hiç farketmeyen, bu kötücül, alçak, edepsizlik, seninle birlikte olmak zorunda kaldığım her saatten pişmanlık duymama ve sana neden bir çocuk doğurttuğumu artık anlayamamama yol açıyor. Senin için kötü olacak, Marianne.

(Berlin, Mart/Nisan 1926)

133

Hanne'yi bu herifin eline bıraktığın her günü bir yıl sayıyorum ve hesabını senden soracağım. Şimdiden yıllar oldu.

bert

(Berlin, Mart/Nisan 1926)

134

Sevgili Marianne,

Boşanma davası açtım.

Davanın karmaşık ve pahalı olup olmayacağı ve uzun sürüp sürmemesi, senin tavrına bağlı. Durumun ne olduğunu sana olabildiğince soğukkanlılıkla anlatacağım. İki tarafın da suçlu olduğuna ilişkin karşı dava açbilirsin. Ama o zaman ben, bu durumu senin kabullenmiş olduğunu (Otto'ya söylemiştin) ve uzun süredir bildiğin halde, karşı çıkmadığını şahitlerle kanıtlamak durumundayım (ve bunu yapabilirim). Çocuk sana verilirse, benim Noel öyküsünü anlatmam ve senin de gördüklerini (Hanne'nin kafasını benden çevirdiğini ve elini çektiğini ve beni Onki[1] diye andığını) yeminle söylemen gerekir, ve bu davaları sürekli yenilemek zorunda kalacağım, çocuğun onu senin bir sevgilin eğittiği için yanlış bir ortamda olduğunu kürekli kanıtlamama gerekecek. Ayrıca, eğer Hanni'yi benden kesin olarak uzaklaştırırsan ve o düşündüğüm ve korktuğum gibi tiyatro'dan tiyatroya sürüklenip, Onki'ler yanında bozulur, erken olgunlaşır ve kirletildiğinde hiçbirşey yapamazsam, bu düşüncesin beni basitçe mahvetmemesi için, onu unutmak için elimden geleni yaparım, çünkü biliyorsun, herşeyden çok ona bağlıyım

Onun üstündeki haklarını bana devredersen, elbette her zaman (öfkeli anımda bile) kabul ettiğim gibi, o senin de olur. Ona bakarım ve o senin yakınında olur ve sadece onun içinde bulunduğu ortama müdahale etme hakkına sahip olurum. Sana emredecek değilim, ama beraber olduğun erkekleri Hanne'nin yanına getirmek zorunda değilsin. Birazcık düşünmeli ve şimdi benim, seninle yatan bir adamın senin gözünü nasıl kolaylıkla bağlayabildiğimi görmemden sonra, gözlerimi çocuğum için dört açtığımı ve bu konuda sana yardım ettiğimi görmelisin.

Sevgili Marianne, onu senden asla uzaklaştırmam. Hiçbir zaman sırf sana zulmetmek için onunla deney yapacak yada ona zarar verecek canilikte olmayacağım.

---

1 "Onki" Çocuk diliyle amca.

Hanne üzerindeki hukuksal hakkı bana devretmen senin için bir özveri, ama bu hakkı, Hanne'nin ve güzel günlerin hatırına, kötüye kullanmayacağım.

Birbirimizin can düşmanı olsak ve onun üzerindeki tüm haklarımı benden almak istesen ve *yine de* haklar bende kalsa bile, Hanne'yi sana bırakacağım, *Hanne'nin iyiliğine olduğu için*.

Hanne'nin benim biricik yasal ve bana ait çocuğum olmasını ve öyle kalmasını istiyorum. Benim ismimi taşıyor ve varlığımın mirasçısı. Onun babası olduğumu ve ona baktığımı ve onun hakkında karar verdiğimi bilmeli.

Onu sana evlilikte olduğu gibi vereceğim, ama evlilikte olduğu gibi, en önemli konularda ben karar vereceğim.

İşini bilen bir avukata, yeterince para verirsen, herşeyi geciktireceksin ve elbette o, senin kazanacağını söyleyecektir, ama kazansan bile yanlış olacak ve huzursuzluk ve kavga çıkacak ve ben Hanne'yi yitireceğim ve o da beni yitirecek ve durumumuz kötü olsa bile, ben senin yanında olmayacağım ve Hanne, kendisi için para ödediğim bir çocuk olacak ama bunun dışında beni ilgilendirmeyecek. Yıllar önce, benden bir çocuk kaçırmak istediğinde, ama bunun gerçekleşmediğinde yaptığın gibi yapmak isteyeceğinden korkuyorum...

Önerimi kabul edersen burada işlerin daha basit ve daha kolay gitmesi için sana bir temsilci tutacağım ve bir talimat vermen gerek, yanıtını sabırsızlıkla bekliyorum.

O (Hanne, ç. n.) sonunda ne zaman Avusturya'ya gidebilecek?

(Berlin, Nisan 1926)

135

Küçük paketi ve sonra senin mektubunu aldığımda, Otto'nun tanıklık edebileceği gibi (ve benim ilk mektubumdan ve telgrafımdan gördüğün gibi) senin için herşeyi kolaylaştırmak isterdim. Reinnharrdt'la kışın yapılacak bir revü için (Pallenberg ve Massary) biricik koşulum senin sahneye çıkmandı. Sana bir ev bulmak istedim vs. (kararlaştırıldığı gibi, boşanmak istediğim halde); ama sonra, onun *kim* olduğuna ilişkin haberi bekledim. Otto'ya, eğer Lingen *değil* diye yazarsa, başka birşey sormayacağım, çünkü benim için farketmez, ama o adam olamaz, yoksa Hanne için tüm gücümle savaşırım,

dedim; ve sonra onun Lingen olduğu ortaya çıktı. Kiminle beraber olduğun benim için farketmez, bu adam olduğu için seni esefle karşılıyorum ve aşağılıyorum -Hanne'nin yüzünden. (Hanne, yer değiştirmesinden, her zaman başka birşey anladı, anne-baban sana bunu seve seve kanıtlayabilir; ama sen görmüş ve söylemiş olduğun şeyler için yemin edeceksin). Ama şimdi bile, çocuğunu koruyamayacak durumda olduğunu kanıtladığın halde, hâlâ Hanne'yi senden almak istemiyorum ve birisi, kasıtlı olarak kötü bir anne olduğunu söylese, ben de, duyuyor musun, ben de buna gülerim! Hanne'ye karşı çok iyiydin, işte buraya yazıyorum. Bir kez daha. Öfkeli anımda bile farklı birşey söylemedim. Şimdi akıl hastası yada başka birşey olmuş olmalısın. Benim istediğim, Hanne'yi böyle bir ortamdan koruma hakkına sahip olmaktır. Ne yaparsan yap, kiminle olursan ol Marianne, Hanne'yi sana bırakacağım ve Hanne'ye zarar vermeyen konularda sana karışmayacağım, bunu da benim kötü bir tavrım olarak görmemelisin; seni Lingen'den ayırmak bile istemiyorum, yalnızca Hanne uzaklaşacak, eğer o adam oradaysa, yada tersi. Bunun yapılması gerek. Şimdi, sen hastanedeyken, o herifin çocuğun yanında olduğunu düşündüğümde, müthiş huzursuz oluyorum. Bunu anlaman gerekir!

14 gün çok uzun. Hanne'yi otomobille alıyorum, üstelik üstü kapalıyla, uzanıp yatabilir, Bing'in otomobili ve o da geliyor. Hanne'ye birşey olamaz ve buradan Viyana'ya gidiyor, Anne-baban kabul ettiler. Seni görmek istemiyorum, benim için, görülecek iyilikte değilsin, bu herif yüzünden seni asla bağışlamıyorum, biliyorum, anımsıyorum, Hanne'ye ne yaptığını ansızın görmüştün ve çok açık görmüştün, seni ikna etmem bile gerekmemişti, kendi gözlerinle görmüştün, şimdi kendini kandırma, basitçe anımsa! Ve sonra, o adamı bir daha göz yummayacağına, Hanne üzerine yemin etmiştin, düşünsene, şimdiye dek Hanne üzrerine bir yemin edip de sonra bozmaya hiç kalkışmamıştın, yeminini bozamazsın! Beş yıldır durumun iyi değildi, ama şimdi kötü olacak ve böyle olmalı. Bu konuda ne düşündüğümü sana söyleyemem! Bana, Hanne'yi bu hafta içinde ne zaman alabileceğimi yaz!

bert

(Berlin, Nisan 1926)

136

Sevgili Marianne,

Artık bir özel kişi olmayışın ve bundan sonra, çocuğum hakkında da, *iki* insana yazabilecek oluşum adi bir durum. Lingen bana küstah ve aptalca bir mektup yazdı. Şimdi gerçekten bu *on* yaş daha küçük komedyenle ordan oraya dolaşmak mı istiyorsun, bir sanatçı çift? Ve benim çocuğumu taşrada sürüklemek mi? Esas olarak, para göndermem gerektiği konusunda yazıyor. Ayrıca çocuğun benim yakınımda olmasını istemez görünüyor. Utanmıyor musun? Hanne bu mektupları mı okusun, seninkleri ve bunları? - Ansızın aklını mı kaçırdın? Bu konuda düşün, beş dakika, kapıyı da içerden sürgüle ve bu konuda düşün.

brecht

(Berlin, Nisan 1926)

137

Çocuğun için gerekli olan, bana arasıra onun yüzünden ve onun hakkında bir mektup yazacak kadar bile ilginin kalmamış oluşu utanç verici!

Hanne'nin ne zaman yola çıkabileceğini bana bildirmeni rica ettim, yani artık ateşinin olmadığını. Ben Münster'e gelemem, bu yersiz yurtsuz herifle birlikte olduğun sürece seni görmek istemiyor. Ama artık kesinlikle tiksinti duymadan düşünemem.

Annen-baban, bana Hanne'nin derhal gelebileceği yanıtını verdiler. Yani onu Viyana'ya, en geç önümüzdeki haftanın sonunda kendim götüreceğim. Berlin'den doğrudan doğruya yataklı Vagon'da gidebilir.

Hanne'yi Viyana'ya götürme kararım, sana karşı son bir lütfumdur. Eğer bu kararımı sabote edersen, onu senden büsbütün alırım. Lingen'in mektubu, senin çocuğumun bu genç bay tarafından eğitilmesine izin verme pişikinliğinde (yada düşüncesizliğinde) bulunduğunu gösteriyor. Bir adi tiyatrodan diğerine dolaşmak ve sizin yanınızda dolap çevirmeyi öğrenmek zorunda kalacak. Ama mahakemede bana, bunu yapmana izin verilmeyeceği söylendi.

(Berlin, Nisan 1926)

138

Sevgili Marianne,

Sizi Perşembe günü bekliyorum. Elbette, ancak hastalanmadan yola çıkabileceksen, yola çıkıyorsun.

Ama neden Viyana'ya gitmek istiyorsun? Angela'ya buradan ikinci sınıf bir yataklı vagon kompartımanı ayırtırsam, Hanne'yle birlikte yatarak yolculuk edebilir ve baban onları Viyana'da bu kompartımandan alır. Bu, Münster'de bir geçe kalmaktnsa çok daha ucuz ve de güvenli.

Eğer sen yol çıkamazsan, ben Hanne'yi Hannover gibi bir yerden alabilirim, ayrıca, Viyana'ya sezon ortasında gidersen ücret alamayacağını düşünüyorum ve ben buna hazırlıklı değilim.

Sana sakin ve dostça yazmak için kendimi zorluyorum (ve Hanne elbette hiçbirşeyin ayrımına varmamalı), ama hâlâ sana karşı ne düşündüğümü tam olarak bilmeyişinden korkuyorum. Yoksa, çocuğumun artık Lingen'le biraraya gelmediğini bana daha haftalar önce bildirirdin ve benim işim de kolaylaşırdı. Çocuğumun bence, ona zararı dokunmaması gereken ve başka türlüsü de olamayacak (çünkü onunla ben yatmadım) bir adamın ellerinde bilmemi, haftalarca, soğukkanlılıkla ve utanmadan sağlamakla işlemiş olduğun halt korkunç, öyle ki, şimdi çocuğa adeta güvensizlikle bakmak gerekiyor ve çocuğun gözünde artık yine eski ben olduğuma inanmıyorum. Bu yaştaki bir çocuk herşeyi kapar ve ben şimdi, istesem de istemesem de, yabancı ve çirkin huylar arayacağım. Bu korkunç.

Artık içgüdün kalmadı mı? Mutlaka hepsini tüketmişsindir? Ben kötü bir insan değilim, ama sen nesin? Tüm bunlar sana hiç yakışmıyor, aklın başına geldiğinde, dehşete kapılacak olmalısın. Oysa sen her zaman çocuğu benim için değerli kılmıştın ve onu, yapabildiğince sıkı bir biçimde bana bağlamıştın ve bunun ne denli önemli olduğunun bilincindeydin ve onun benden hoşlandığını ve benimle birlikte olmasının onun için iyi olduğunu görmüştün (daha Noel'de, senin de bizzat anladığın gibi, sekiz gün içinde bambaşka olmuştu ve şimdi onun, aşığınla ortalıkta sürtmesine izin veriyorsun), oysa şimdi benden büsbütün alınmış olsa ve onu gözden çıkarmak zorunda kalsam bile, ki bu neredeyse olanaksız, benim için onun yanında hiçbir çocu-

ğun daha önemli olmadığını görmüştün, değil mi? Neden onu benden soğutmak istiyorsun? Böyle intikam olmaz, bir annenin bunu yapması doğru değil, bu savsaklamak değil, düpedüz cinayet. Günün birinde herşeyin sorumluluğunu onun önünde üstlenmelisin. Sanki seni bir odaya kitlemişim ve yan odada Hanne herhangi bir herifleymiş ve sen adamın ona birşeyler yaptığına inanıyormuşsun ve ben de hep: öyle olduğunu sanmıyorum, diyormuşum gibi, bu eziyet senin için de aynı ölçüde büyük olurdu, gözünde canlandırabilmelisin. Onu hemen otomobille alıp götürmek istedim, ama şimdi onun hasta olduğunu yazıyorsun. Tüm bunlar düpedüz insanlıkdışı, ihmalcilik, laublilik ve şimdiden sonra artık dert yanamzsın, ban hemen Viyana yolculuğu hakkında yazmanı rica ediyorum. Bu yüzden tiyatroda başarısız olmanı hiçbir biçimde istemiyorum, çünkü para kazanmaya mecbur olacaksın.

bert

Hanne için eşyaları kendim satın almak istiyorum. Amcası tarafından ona alınan herşeyi (Lingen bu doğrultuda birşeyler yazıyor) Münzter'de bırakmanı rica ediyorum. Ayrıca Hanne'ye Lingen hakkında konuşmaması gerektiğini söyleme, yoksa birşeylerin farkına varır, bunu da sineye çekeceğim.

Bayan Köhnen'e, evi Lingen'e yasaklaması için iki mektup yazdım; benim için çok korkunç, ama biricik çare bu.

(Berlin, Nisan 1926)

139

Sevgili Marianne,

Hanne'nin Viyana'ya sağ salim varmasına çok sevindim, babam *bana* da telgraf çekti, hatta: (*çok* iyi vardı). Lütfen, anne babanın, Hanne hakkındaki *tüm* mektuplarını bana gönder, onları ben *de* okumalıyım. Başlangıçta istemediğim halde, şimdi buraya gelmiş olduğuna seviniyorum. Sevgili Marianne, başka bir kadın yüzünden herhangi birşey yaptığımı sanma. Hiçbir yükümlülüğüm yok. Boşanmamız bilinmezse, senin için iyi olacağını düşünüyorum ve ben de bu konuda hiçbirşey söylemeyeceğim, hatta boşanmış *olmadığımızı* söyleyeceğim. Ama, sonra kararlaştırıldığı gibi, senin bir adamla ilişkin olduğu dedikodusu çıkmamalı! Bunu anlamalısın. Şimdi, bir

roman yüzünden hâlâ Ullstein'la pazarlık yapıyorum, henüz birşey çıkmadı. Ama sana verdiğim sözü tutabilirim, zor durumda kalırsan. Viyana'ya gidebilirsin, yada elbette, param olursa Berlin'e gelebilirsin. Ve bu daha çok hoşuma gider. Pazartesi günü Diamant'a gidiiyorum, randevum var. Bu hafta başım ağrıyordu ve hafif gribim ve az param var. Bu pusulanın gerekli olup olmadığını birkez daha sormalıyım. Bana güvenirsen, yaptığından pişman olmayacaksın. Ben gerçekten boşanacağım, çünkü bu evliliği sen bozdun yada, istersen, ben de diyeyim, ama ben gerçekten seni yeniden başka bir gözle görmeye başlıyorum *ve bu çok önemli.* Lütfen bana kendin hakkında da daha sık yaz. Ne zaman oynuyorsun? Ne? Sağlık duru- mun nasıl? Başka nasılsın? Sekiz hafta içinde yeniden Hanne'nin yanında olana dek kendini mahvetme, Marianne. Kendini gerçekten dinç tut. Ve konuşmayı öğreniyor olman çok iyi. Lütfen bana yaz ve sevgili Hanne hakkında mektuplar da yaz!

bert

Lütfen, yapabilirsen, başkalarıyla, ikimiz hakkında konuşma!

Recht, burada ve "Daha büyük kombinasyonlar" tasarlıyor. "yi- timler yaşadığı" Viyana hakkında konuşmayı sevmiyor. İşe yeni bir kuvvetle, bir branş telefon rehberiyle donanmış olarak başlıyor. Elbette ikimiz hakkında birşey bilmiyor.

(Berlin, Nisan sonu?Mayıs başı 1926)

140

Sevgili Marianne,

Lütfen *hemen* avukatına, benimle anlaştığın için, ona verdiğin vekaleti geri aldığını yaz. (Benden, tarifenin üç katı, dava edilebilir bir avans talep etti!!!). Ve bir kâğıda, bana: "Avukat Bay (boş yer bırak)- -"a, boşanma davamı yürütmesi için vekalet veriyorum, Marianne Brecht, (Tarih) yaz. Lütfen, bunu hemen yapmalısın, yoksa boş yere büyük masraflara gireceğim!!! Şimdiye dek ancak 100 M gönderiyorum, 50'sini ayın 15'inde gönderiyorum yada kendim getiriyorum.!

Hanne'yi benim için öp

sizin bert

(Berlin, Nisan-Mayıs 1926?)

141 (Kartpostal)

Sevgili Marianne,

Hanne'nin filmini gördüm. (henüz seni değil, ancak ilk yarısını). öyle harika ki, sana ekstra yazmam gerekiyor. O, harika güzel, bir yerde küçük bir mum gibi ve muazzam gözleri var! Adeta ömür törpüsü, öyle doğal ve sevimli ve canlı deviniyor ki!

Buna (filme) çok seviniyorum ve yeniden buluştuğumuzda onu yanımda getireceğim

Selam bert

[Posta damgası:]

Berlin, Wilmersdorf, 1 Mayıs 1926

142 (Kartpostal)

Sevgili Marianne,

Cumartesi günü Köln'deydim, orada Stadttheater'da "II. Edward"ın bir gösterimi var. Büyük olasılıkla üçakla gideceğim. Münster'den uzak olup olmadığını bilmiyorum; uzak *değilse*, istersen belki oraya gelebilirsin. Belki her konuda konuşabilirdik. Köln'den sekiz günlüğüne Paris'e gidiyorum.

Selam

bert

[Posta damgası:]

Berlin- Wilmersdorf, 26 Mayıs 1926

143

Sevgili Marianne,

Burada, Paris'ten dönüşümden sonra, duyduğumdan farklı olarak, Otto'yla görüştüğünü ve Weigal'a gittiğini duyuyorum (sonuncusu hakkında bir bilgim yok.) Weigal'la evlenmek istediğimi düşündüğünü duyuyorum ve bunu *istemediğimi* sana bildirmek benim için önemli. Bir başka çocuğu Hanne'yle eşit tutmak istemiyorum, bunu biliyorsun, ama kararlaştırdığımız şeye uyacağını umarım. Köln'de birlikte olduğumuz için mutluyum, bunun çok şeyi değiştirdiğini ve benim, başka birşeyden çok, seninle yeniden birlikte olmayı tercih ettiğimi biliyorsun. Ve şimdi aramızın yine iyi olduğuna ve bunu öl-

dürmemek, tersine beklemek gerektiğine inanıyorum. Sana, bundan sonra söyleyebileceğime artık hiç inanmadığım şeylerden söz ettim. Ama Köln'den, çocuğu bir düşman gibi yeniden elimden almak için yararlanmak isitersen, bu büyük ve kötü bir haksızlık olur. Sevgili Marianne, lütfen bunu yapma! Bırak, nasıl sürmesi gerekiyorssa, nasıl konuşulduysa öyle sürsün ve bu iyi olacak ve biz dost kalacağız ve sonra çok daha iyi olabilir, bunu biliyorsun. *Haksızlık olmayacak,* durumunun iyi olmadığını biliyorum ve bu durumdan yararlanmıyorum, bu konuda bana güven. Yazın seni Viyana'da göreceğim için seviniyorum, şimdi bunu bozma. Hanne'yi benden alırsan artık asla aramız iyi olmaz. Buna inanmak isteyişin ve *yeniden* çok optimist düşünmeyişin önemliydi; aramızdaki ve benimle Hanne arasındaki tüm köprüleri atmak *istediğini* düşünemiyorum. Hanne'den başka bir çocuğu sevmiyorum. Lütfen bana yaz ve bir defa çok sakin ol ve seni çocuğun hakkında aldatmadığıma güven, bununla beni başka herşeyden daha çok yükümlülük altına sokuyorsun. Çok huzursuzum.

bert

(Haziran başı/ortası 1926)

144

Senin hakkında ümitsiz ve öfkeliden çok ümitsiz olmama karşın, şunları yazıyorum:

1) Hanne'ye birşey olmayacak, onun için iyi olduğundan, senin yanında kalacak.

2) Ya hukuksal olarak onun için sonuna dek savaşacağım *yada onu bırakacağım.*

3) Rahatsız olmaması için onu ziyaret etmeye çalışmayacağım.

4) Benden birşey almayacaksın. Örtüyü geri göndereceksin, bu hırsızlıktır

5) Seni artık görmek istemiyorum, ama son şansın 14 gün içinde benden şahsen özür dilemen ve yapman gerekenleri dinlemendir; çünkü ben sana karşı, senden farklı olarak, hâlâ iyi niyetliyim.

brecht

Her türlü yoldan, beni ya çocuğu buraya çekerek ona zarar vermeye, yada onu da senin gibi unutmaya zorladığımı biliyorum?!?

Bu mektubu henüz yazmıştım ki, babam senin mektubunu verdi. Beynimden vurulmuşa döndüm.

Bu mektuptan, Ullstein'dan, hakkın olmadığı halde -çünkü boşanma durumunda yaşıyoruz- yüz Mark aldığını öğrendim. 2. olarak benim konutumu soyduğunu öğrendim. "Senin" yatağını ve Hanne'nin küçük yatağını *ben* satın aldım, kendi paramla, tıpkı yataktakımlarının yarısı gibi. Ama - lütfen!

3. Babamı kışkırttın; burada kalmamı olanaksızlaştırmayı başaramadın. Dedikoduyla.

4. Hanne'yi babasından ediyorsun!

5. Hiçbirşey istemediğin ve sana karşı samimi olduğum Köln'ü, maddi yararlar elde etmek için kullanıyorsun

6. Babamı işe karıştırmakla ve kendi anne-babanı haberdar etmekle yeniden bir araya gelmemizi açıkça olanaksızlaştırıyorsun ve *demek ki artık istemiyorsun.*

Senin çılgınlık nöbetlerine alışkınım, haksızlığın, sonuna dek sana kalsın diye, mektubundaki yalanları sana göstereceğğim

1) Bir otomobil için 1500 M ödünç aldım, otomobili Otto ve Weigel, ben orada olmadığımdan, Weigel adına satın aldılar, otomo- bil bana ait, yani, 1500 M'ı sandığım gibi geri ödeyemediğim için onu yeniden satıyorum.

Yani bu parayı (1500 M) bir otomobil biçiminde Weigel'a hediye etmiş değilim!

2) Hanne senden alın*ma*yacak. Bana karşı, her insandan daha kötü davrandığın şu sıralarda bile!

Şimdi, can düşmanları olduğumuz halde, sözümde duruyorum.

3) Ama, kendisiyle arkadaş olduğum Helena Weigel, yeterli paramız olsa bile, benden çocuk sahibi olmayacak. Bu konuda hiç konuşulmadı da. Artık başka çocuk istemiyorum.

4) Seni hiçbir tuzağa düşürmedim ve şimdi bile herşeyi açık bırakmak istiyorum ve Köln'den iyi bir ruh haliyle ayrıldım ve herşeyi yeniden düşünmek istiyordum ve sana haksızlık olmayacaktı.

(Augsburg, Haziran başı/ortası 1926)

145

Sevgili Marianne,

Burada düşündüm ve şimdi artık babama o aşağılık mektubu sırf evde sana benim yada Hesse hakkında yapılan dedikodu yüzünden yazmış olduğunu düşünemiyorum. Belki Weigel sana Hanne hakkında bu denli korkutan birşey mi söyledi? İnan bana, sence Hanne'ye karşı birşey yapıldıysa, o zaman belki alçaklığı bile anlarım. Lütfen bu konuda yaz. Köln'den bu yana sana ne yaptığımı, yada orada en ufak bir samimiyetsizliğimi bilmiyorum, senin delirdiğine ve bunun Hanne yüzünden olduğuna inanmasaydım, mektubunu anlamaya çalışmaya gerek duymazdım. 1) Weigel *asla* senin çocuğunu almayacak. Beni bu kadar alçak mı sanıyorsun? 2) Buna asla inanamaz yada inanmış olamaz. Kendisine sor! Eğer böyle birşey isteseydi, onu en incitici bir biçimde redederdim. 3) (Seni ilgilendirmese de ama belki Hanne'yi etkileyeceğini düşündüğün için) benden çocuğu olmayacak. Böyle birşeyi istemedi ve benden söz almadı. Ve, buna layık olmadığı için değil, ben artık çocuk istemediğim için. Daha ne? Neden böyle şeyler yapıyorsun? Babamla sorunu hallettim. Onun yüzüne artık benim yanımda bakamazsın, Marianne! Senin çocuk yüzünden delirdiğini söyledim ona. Şimdi senin ne yapacağını bekliyorum ve basitçe talihsiz değilse alçakça olan bu tutumunu sürdürürsen, o zaman, çocuğunu senden almak ve onu örselemek istemiyorsam, ancak sana yazdığım şeyi yapabilir, sorumluluğu sana ait olmak üzere, onu unutmaya çalışabilirim. Çünkü onu göremiyor ve ona yardım edemiyorsam, yıllarca endişe içinde titreyemem. Ama o zaman bu senin işlediğin korkunç bir suç olur. 1 Temmuz'a dek bekleyeceğim.

Hâlâ, hep yeniden, yine de

bert

Ve şimdi, iyi zamanlarımızı ve senin o zamanlardaki iyi yüzünü anımsayarak, birkez daha itiraf etmek isterim ki, başına çocuğuna belki yıllar sürecek ağır bir zarar verdiğin bu tren kazası gelmeden önce iyi bir anne olduğun için Hanne'yi sana elinden geldiğince uzun süre ve çok bırakmak istiyorum ve onun hakkında sana karşı hiçbirşey yapmak istemiyorum, daha sonra da değil ve onunla beraber olmak istersen, sana hep para vereceğim, ama bu herifi bir hafta daha

görmesine bile tahammülüm yok ve onu bu adama bırakmayı denersen, onu bütünüyle alırım. Bunun tek nedeni, o herifle, ceza yasasını ilgilendiren şeyler yapmış olman değil, senin de gördüğün gibi, Hanne'nin ona karşı, kendisini büsbütün şaşırtmış olan erotik bir eğilimi var ve sen de aynı eğilimde olduğun için belki bunu artık görmüyorsun.

brecht

[Augsburg, Haziran başı/ortası 1926]

146

Son olarak:

Herşeyi yapmazsan (ne gerektiğini biliyor olmalısın), o zaman sizi 1 Temmuz 1926'dan sonra unutacağım.

bert

(Augsburg, Haziran 1926)

147

Sevgili Marianne,

Pazar akşamı burada müzik bayramının gösterisi var. Hanne'yle birlikte buraya gelebilirsen, sevineceğim. Pazartesi günü buradan ayrılmam gerekiyor. Ama iki gün ardarda yolculuk yapmak istemezsen, Cumartesi gününden de gelebilirsin.

Hanneyi öp

bert

Hotel Gunzenbachhof
(Baden-Baden, Temmuz ortası 1927)

148

Sevgili Marianne,

Hanne'yle Adria kıyısına gitmen bence elbette çok doğru. Ama 300 Mark'da ödünç verilmiş değil, Hanne'ye ait. Para durumum daha iyi olur olmaz, ona bir hesap açmak için elimden geleni yapacağım.

Belki ben de Grado'ya gelirim.

Umarım "Cengel"deki resim, seni sevindirmiştir, herkesin hoşuna gitti, buraya gelmeye çalışmadığın için şaşırıyorum.

bert

Hanne'yi öp
(1927 ortası?)

*

Marianne Zoff'un Brecht hakkındaki bir yazısı, olasılıkla 1927 yılından kalmadır:

"Acı birşey yaşadığımda, hep bunun en kötüsü olduğunu düşünürüm ve hiçbir zaman en kötüsü değildir. Her zaman, daha berbatı da gelir. Bert Brecht'in bir yarı çılgın, bir yarı deli olması, kötü. Daha da kötüsü, bu konuda dalga geçmeye başlayan insanların konuştuk- ları. 'Kafasında yeni kitaplar doldurmaktan başka birşey yok görünü- yor, hep yeni kadınlar, yeter ki herbirinden iki çocuğu olmasın. Her birinden bir çocuk, bu çok komik. Hep kızım yetişkin bir kız olduğunda bunları duyunca ne diyecek diye düşünüyorum. Ama, Tanrım, bu çocuğun da onun için hiç farketmeyeceğini nasıl bilebilirdim. Çünkü, gökyüzüündeki sevgili Tanrım, beni ve Hanne'yi sakince yeni bir kadınla, yeni bir çocukla değiştiriyor. Çünkü, şimdi gittiğimi bilmeli, evet bilmeli. Eğer bilmeseydi, benim için korkunç olurdu. Benim için korkunç olurdu, sevgili Tanrım, dün sana yine de herşey için şükranlarımı sundum. Sana bir yol, uzun bir yol boyunca şükranlarımı sundum. Hep sana teşekkür ettim, çünkü yine de herşeyin iyi olacağını düşündüm ve sana hâlâ teşekkür ediyorum. Çünkü hâlâ harika çocuğum var. Ama her türlü umut kesinlikle yok oldu, çünkü şimdi ben de ötekilerin arasına kaydım ve çok aşağılanma yaşadım, her zaman belirli bir yükseklikteydim. Çünkü ben kadındım ve daha çocuklarım olsun istiyordum. Ve şimdi bir hiçim ve artık tutunacak dalım yok ve tüm gururum çöküyor. Ama, ansızın bana herhangi birisinden daha yabancı olan bir erkekten, yıldızı inmeye başladığı için kendisine hâlâ biraz acıdığım bir deliden, artık para almak zorunda kalmamak için gece gündüz çalışmam gerektiğini biliyorum. Başarısız oluyor, yokuş aşağı düşmeye başlıyor ve takası nasılsa, bundan sonraki yaşamı da öyle. Artık çok iş çıkarmayacak, durumu daha kötü olacak, yine de hiç yaralanmayacağına inanıyor. Sonu gelmeye başladı.

Sevgili Tanrım, tüm bu acıları çekmek için beni mi seçtin, o zaman şimdi yüzüme bak ve son geceyi ve bir deli gibi kendi kendime

"Hannepeter" dediğim buna benzer sayısız geceyi gör, çünkü olup biteni anlayamıyordum. Sevgili Tanrı, yüzüme bak ve artık insaf et. Yoksa, delirmeden bu yaşama nasıl dayanabilirdim. İyi ol, sana şimdiye dek hiç dua etmediğim gibi yalvarıyorum, kendim için değil. Zavallı küçük çocuğum için yalvarıyorum, sevgili Tanrı, sevgili Tanrı.

Ve şimdi, daha sakinleştiğimde, onunla çıktığımdan bu yana ilkkez ona ve onun başarısına yada daha doğrusu, bundan sonraki başarısına inanmıyor oluşum ne tuhaf. Islak bir yüzle elimi ondan çekmeye başlıyorum. Eğer artık hiç yazmazsa, farketmez. Bana korkunç gelen başka birşey var, çünkü herşey yanlıştı, yanlış bir düşdü. Gökteki Tanrı, bir mucize yarat"

Hanne Brecht, 1935 dolaylarında annesine şöyle yazıyor:

"Sevgili Mami!

Dün mektubunu aldım.

Dün Theo'yla Weimar'daydım.

Bundan haberi olacak. Bir buçukta Weimar'a vardık ve sonra hemen güzel bir otele gittik ve öğlen yemeği yedik.

Sonra hemen Schiller'in evine gittik ve nasıl yaşamış ve nasıl ölmüş olduğunu gördük. Sonra Goethe müzesine gittik, gerçekten çok güzeldi. Sonra Goethe ve Schiller'in tabutta mumyalandıkları yer olan Fürstengruft'a gittik. Ama tabut kapalıydı. Sonra Theo bana bir çift ayakkabı, yürüyüşler için gereksindiğim bir yağmurluk satın aldı. Ve yine yürüyüşler için, büyük bir sırt çantası. Sonra yediğim Cafe'ye gittik. Akşam 7'den 9'a kadar sinemadaydık. Filmin adı "Das Madchen ohanna mit Sallaker"di. Ama müthiş hüzünlüydü. Daha sonra akşam yemeği yedik ve yattık. Gicki ve ben birlikte uyuduk. Ertesi sebeh saat 9'a dek yataktan kalkamadık ve saat 10'da yine Gebesse'ye gittik. Theo yemekte de orada kaldı. Sonra bana kanarya için 5 mark ve biraz da benim için verdi. Bu kadar!

Anneaneme selam

Sana çok öpücükler

Senin Hanne

31 Ağustos'ta Berlin'de Brecht'in "Üç Kuruşluk Opera"sı ilk kez sahnelenir.

Brecht ve Helene Weigel 10 Nisan 1929'da evlenirler. 18 Ekim 1930'da ikinci çocukları, kızları Barbara doğar. 1933'de Brecht ve Helene Weigel, çocukları Barbara ve Stefan'la birlikte, önce İskandinavya'ya giderler. Brecht 1934 Sonbaharında ve 1936 İlkbaharında her defasında uzun süreliğine, Londra'da kalır; Marianne Zoff'un Viyana'dan yazdığı mektup bu kalışlardan biriyle bağlantılıdır.

"Sevgili Bert

Mektubun beni çok sevindirdi. Londra'da olduğunu biliyordum. Ama, geri döndüğünde, Hanne'nin elinden alınacağından korkuyorsam, Hanne'yle birlikkte nasıl yanına gelebilirim? Bu çok korkunç; oysa Hanne ve ben seni görmek istiyoruz. Bunu ne çok özlediğimizi bilmiyorsun. Hanne dikkate değer bir kız; sana kesinlikle bağlı; ve öyle harika bir duyarlılığı var ki, herşeyi kendiliğinden duyumsuyor. Çok konuşmamak gerekiyor. Çoğu kez birarada oturuyoruz ve nasıl edip de seni görebileceğimizi düşünüyoruz. -Hepimiz için sadece bir kurtuluş var- Theo sonunda Londra'da bir film çekebilseydi. Çok iyi İngilizce konuşuyor ve orada mutlaka başarı kazanırdı. Onun için endişelenmezdim ve sonunda kaçabilirdik. Çocuklar için en iyisi buydu. Küçükle herşeyi konuşamıyorum. Kız henüz susmasını bilmiyor ve bu bir talihsizlik. Burası, Viyana, benim için her zaman çok güzel - ama burası da hüzünlü. Ama burası benim vatanım ve annebabam burada, sana selam söylüyorlar. Yavaş yavaş yaşlanıyorum ve seni hiç görmeyebilirim. Ve Hanne bütünüyle sana benziyor ve Otto'nun dediği gibi, özellikle annene benziyor. Bugün yine Berlin'e gidiyoruz. Hanne'yle gelemezsem, gerçekten gelemeyeceğimi dilediğin için mutluyum. Otto'yla birlikte de bu konuda enine boyna düşündüm. Hepimiz Londra'ya mı göç etsek? Bunun nasıl yapılacacağını bir bilseydik.

Sevgili Bert, benden ve Hanne'den çok selamlar ve öpücükler.

Seni çok seviyoruz

Senin Marianne

149

Sevgili Marianne ve Hanne.

Mektup postası yine çalışıyor, bu da birşeydir. New York'ta karşılaştığım Otto Zoff, Wolfgangsee'de beklediğinizi söyledi ve ailede büyük bir başarı olan Hanne'nin güzel bir fotoğrafını verdi. Bizim işlerimiz şimdiye dek yolunda gitti. İsveç'ten Finlandiya'ya, sonra Hitler'in saldırısından az önce S.S.C.B.'ye geçtik. Sibirya üzerinden Los Angeles'e geldik. Ve burada Feuchtwanger, Kortner, Eisler ve Steff altı aylığına Holywood'a birşeyler satabilme şansı olduğu için, burada kaldık. Steff altı aylığına askerdeydi ve şimdi Kimya öğrenimini sürdürüyor. Barbara yalnızca çat pat almanca konuşuyor, ama sağlığı yerinde. Ben de çok çalıştım. Şimdi esas sorun size paketler göndermekte. Şimdiye dek paket postası çalışmadı. Yalnızca Amerikan askerlerine, eğer kendileri birşey isterlerse, birşey göndermek olası. Tanıdığınız biri var mı? Walter'dan haberiniz var mı? Müller-eisert? Cas? Utting'e ne oldu? "Üç Kuruşluk Opera" Berlin'de oynanacak, Martin'de, ne yazık ki M.'yi Lingen oynamıyor. Jhering bana yazdı, Suhrkamp da. Berlin için bir misafir oyun aranje etmeye çalışıyorum. New York'ta Charles Laughton "III. Heinrich'in Özel Yaşamı" filmini gördüğünüzü sanıyorum), sonbaharda benim bir oyunumda ("Galgei") oynayacak. Ama yine sizin yanınızda olmak isterdim.

Hoşça kalın

b

1063 -26th Street
Santa Monica
California USA

Sevgili Hanne, dans nasıl gidiyor? Ve başka fotoğrafların var mı?

[*Ekim sonu/ Kasım başı 1945*]

*

Bu mektuptan bir yıl sonra Brecht, kızına yazar. (özgün mektup çok yıpranmıştır; metin yitikleri '+' ile işaretlenmiştir)

150

Sevgili Hane.

Fotoğraflı mektubuna çok teşekkürler (göründüğü kadarıyla. bir revüden): başka fotoğrafın var mı? Reiss yayınevinden. oyunlarımı sana göndermelerini iste. özellikle "Mezbahaların Kutsal Johanna"sını: belki mezbahalardan bu rüya öyküsü üzerinde çalışabilirsin? Dahası: Bu arada mantıklı bir yabancı dil öğrenemezmisin: Bu önemli.

Şu anda Charles Laughton'la. bir oyunun (Galilei'nin Yaşamı) bir sahnelenişini aranje etmek üzere New York'tayım ++ ++ ++ 50 00[0S'lık gir]işim s[öz konusu] olduğu için. çaba gösteriyorum ++ ++ ++ ++ senin bana ++ ++ ++ (Sheakspeaer'den. ++berg'e. ben[ce] + ++ yazdığın H++n için birçok rol ve sahne. ++ ++ ++'a. belki [yeni] bir oyun [senin için] yazabilirdim +++ +++ burada.

Senin b

Marcanne'ye ve Lingen'e selam söyle. Marianne'den henüz bir mektup aldım ve ona önümüzdeki günlerde yazacağım. Annesinin ölümüne. sırf Marianne yüzünden üzülmüş değilim. o kadını seviyordum.

N[ew] Y[ork] C[ity]

I Nov[ember 19]46 (Kasım)

Üç hafta sonra yine Santa Monica'ya dönüyorum.

*

Brecht 31.10.1947'de A.B.D.'den ayrılır ve New York'tan önce Paris'e uçar: orada Anna Seghers'le buluşur. Bir hafta sonra. 5 Kasım'da trenle Zürih'e gider.

Hanne Brecht. Temmuz 1948'te Dr. Joachim Hiob:Sproessner'le evlenir.

Brecht'in bayan arkadaşı ve çalışma arkadaşı. Danimarkalı oyuncu Ruth Berlau. Brecht'in isteği üzerine Temmuz/Ağustos 1948'de. Münih'teki Kurt yayınevivle görüşmeler yapar. 17 Ekim'de Brecht ve Helene Weigel. Salzburg ve Prag üzerinden Berlin'e gelirler.

151

Sevgili Hanne,

İşte sonunda Zürih'e vardım. Çok çabuk yola çıkmak zorunda kaldığım için (Helli şimdi gemiyle arkamdan geliyor) adresin ve tüm notlar önce geride kaldılar. Şimdi Schauspielhaus ve Erich Kastner sayesinde, seni altı ile sekiz hafta burada misafir etme çabasına giriştim. Resmî gerekçe, Schauspielhaus'la ön görüşme yapman olacak. Umarım, bu çabucak gerçekleşir. Reiss yayınevi, bana telefonda sağlığının iyi olmadığını bildirdi; umarım yolculuk edebilirsin ve seni burda biraz iyileştirebilirim.

Çok seviniyorum

pappu

Kasım 1947

152

Zürih, Temmuz 1948

Sevgili Hanne

Elbette özel konuşmalara karışılmaz ama hiçbir ilkeye böyle sıkı sıkıya bağlı kalınmamalı ve düşünüyorum ki sen kocana birkaç sözcükle sakince değinebilirdin. Yine de, şimdi herşey sonuçlandığına göre: mutluluklar dilerim! Onun birşeyinin olmaması, biraz düş kırıcı, demek ki, ben bakılmayacağım, belki bizi doktor faturalarından koruyabilir. General Clay izin verir vermez, onu göreceğim ve baban olarak verme hakkını kendimde gördüğüm tüm nasihatleri ona vereceğim. Beni yabancılamayacak!

"Üç Kuruşluk Opera"ya gelince, onu Münih'te sahnelemek istediklerini duyar duymaz, bunun Chur'da yapamayışımızdan sonra, seni sahnede görebilmek için bir fırsat olduğunu düşündüm. Ama bu sanat enstitüleri çok üst taleplerde bulunuyorlar, en küçük talepleri bile çok nadiren karşılıyor olsalar da.

Ben orada olamazsam, belki senin küçük bir rolde oynaman daha kolaylaşır. *Lucy*'ye ne dersin. Çoğu kez bir kenara bırakılan 8. sahne oynanırsa (Başlığı "Mülkiyet Kavgası") bu rol, kıskançlık düetiyle birlikte, hiç de kötü değil. Aklın yatıyorsa, Ruth tiyatroyla bu konuda konuşacak. Ve elbette Albers ve Lingen (Albers'le burada zaten, Mackie Messer'i oynaması için anlaştım).

Şimdi gelişim artık uzun sürmez, bu yüzden, seni buraya getirmek için aylar sürecek yolu almaaaaaamın bir anlamı olup olmadığını bilemiyorum.

Ve, dediğim gibi, mutluluklar dilerim!

senin pappu

153

Sevgili Hanne,

Ruth, onun çok hoş ve çok zayıf olduğunu yazıyor. Elbette bu arada ikisi de önemli değil, ama - senin dediğin gibi.

Lucy, Jenny'den daha iyi, yani iyi bir Polly varsa ve "Mülkiyet Kavgası" sahnesi de oynanırsa. Ve "Salomon Şarkısı" ona söyletilirse. Ama, sana *Jenny* rolünü de önerebilirim. Elbette, benim orada bulunmam daha iyi olurdu.

Hâlâ belgelerimiz yok. Büyüdüğüm zaman belki bir belgem olur

Selam p

[*Zürih'te Feldmeilen, Temmuz/Ağustos 1948*]

154

Sevgili Hanne,

Yolculuk tasarımları hakkında yazmadım, çünkü yolculuk belgesi almakta zorlukla karşılaştım ve hemen hallolunacağını sandım. Şimdi Ağustos sonunda Berlin'e gelebileceğimiz kuşkulu. Belki altı haftalığına Salzburg'a gidebilirdiz. Berlin'de senin için çok birşey yapamıyor oluşum çok iğrenç, bu tür işler yazılı olarak iyi yürütülmüyor ve senin de orda olman gerekir. Lütfen, Ruth'la ne olması gerektiğini, yazın Avusturya'ya mı geleceğini, şimdiden Berlin'e mi gideceğini (ve gitmek istediğini), Zürih'e mi geleceğini konuş. Ve belki Ruth'u, onların aracılığıyla orada birşeyler yapabilirsem, Jungen Theater'da insanlarla biraraya getirirsin.

Pappu

[*Zürih'te Feldmeilen, Temmuz/Ağustos 1948*]

155

Sevgili Hanne,

Lütfen muayenenin sonucunu bana yaz, bu çok önemli, hiç ihmal etme. Ve *benim* ne yapabileceğimi yaz. (Tıp dilinden anlarım, doktorun benim için tıbbi bir yanıt versin.) Belgeler için bu denli uzun beklemek zorunda kalışım -ancak henüz alabildim- ve tasarladığımdan çok sonra Berlin'e gelebilişim iğrenç. O zaman orada senin için de bakınacağım, belki seni Berlin'e alabilirim ama her zaman, sağlığının elvermesi koşuluyla. Ve "Üç Kuruşluk Opera"nın provalarına katılmıyorsan. "Üç Kuruşluk Opera"ya gelince, belki benim pek fazla arkanda olmadığım izlenimine kapılmışsındır. Ancak, Ruth'a, sana iyi bir rol (senin isteğine göre, Lucy yada Jenny) verirlerse, benim için iyi birşey yapmış olacaklarını söyledim. Ama aşırı bir baskı yapmak istemezdim, bir. Çünkü provalarda bizzat bulunup bulunmayacağımı bilmiyordum, iki. Senin için baskı yapıldığı öğrenilirse, bunun tiyatroda sana zararı olur, üç. Seni oynarken görmezdim ve oyunculuğunun ne aşamada olduğunu bilmiyordum, bu yüzden kalabilmeni ve "Puntilla"da oynamanı isterdim). Ama Schweikart'ın, senin için uğraşma sözü verdiğini duydum, böylece işler yoluna girdi demektir. Genel olarak, Almanya'daki olanaklarımı (şimdi olduğu gibi) yeterince mütevazi düşünmek olası değildir, Hanne.

Lütfen yaz bana, özellikle sağlık sorunun hakkında.

Senin p.

[***Zürih'te Feldmeilen, Eylül ortası/sonu 1948***]

Münih Oda Tiyatrosu'nda, Brecht'in "Üç Kuruşluk Opera"sının prömiyeri, Harry Buckwitz'in yönetmenliğinde, 26 Nisan 1949'da yapıldı. Oyun'da Hanne Hiob'a rol verilmemişti.

Brecht 14 ağustos 1954'te Berlin'de öldü, Marianne Zoff 22 Kasım 1984'te Viyana'da öldü. Hanne Hiob, Münih ve Berlin'de yaşıyor.

NOTLAR (Mektup numarasına göre)

Hanne Hiob Schweikart bana..., Oyuncu ve yönetmen Hans Schweikart'ın anılarından yararlanılarak yazılmıştır.

1

1920/21?] Mektubun yazıldığı zaman dilimi için tek dayanak mektubun yazılış biçemidir.

2

tek perdelik] Brecht 1919'de tek perdelik *Düğün* (daha sonraki adı: *Küçük Burjuva Düğünü*) *Dilenci ve Ölü Köpek, Bir Şeytanı Kovuyor, Lux in tenebris, Balık Akını* ve *Bozkır* oyunlarını yazar.

3

...çalışmaya şimdiden başladım] Tahminen, *Jamaika Bar'ın Gizemi* adlı film projesi üzerine, Caspar Neher'le ortak çalışma.

4

Otto'nun Pansiyonu] Brecht'in Augsburg'tan arkadaşı Otto Müller-eisert Münih'te yüksek ögrenim görüyordu.

5

Mayıs sonu/ Haziran başı 1921?] Bu mektup tahminen Starnberger See'de yazılmıştır

6

Dedektif öyküleri] Brecht'in dedektif öyküleri okuduğuna ilişkin sayısız kanıt var (Karş. *Günceler 1920-1922,* 1921).

amerikalı hala] Brecht'in babasının bir kızkardeşi olan Marie Zais.'den (kızlık soyadı Brecht) sözediliyor (Karş. *Günceler 1920-1922,* 19 Haziran 1921)

Augsburg'taki oda] Brecht'in Bleicherstr. 2'deki babaevinin çatı odası

RI] Burada neden sözedildiği bulunamadı...

aşağıda] Herhalde Bad Reichenhall'dan yada Berchtesgaden'den sözediliyor.

Münih, Pestalozzistr.] Brecht, Pestalozzistrasse'de, 11 Kasım 1920'den, 10 Temmuz 1922'ye dek, Schneller ailesinin yanında kayıtlı görünüyor.

7

mizahi bir mektup] Burada 6. mektuptan sözediliyor olabilir.

Amerika'dan misafir] Brecht'in halası Marie Zais (karş. Mektup:6)

8

Yolculuğun iyi geçti mi?] Herhalde bu soru, Possenhofen'da birlikte kalışları ile ilgilidir. (Karş. *Günceler,* Temmuz 1921)

10

Embahuba ağacı] Herhalde Brecht'in özgün bir betimlemesi, Brecht bu benzetmeyi Hans Otto Münsterer'e 1920 Yaz'ında yazdığı bir mektupta da kullanıyor.

Temmuz/ Ağustos başı 1921?] Tarihlendirme kesin değildir, mektubun bağlamı ve yazış biçemi 1921 Yaz'ına işaret ediyor.

11

bir delikanlı] Herhalde, Oskar Camillus Recht.

12

Augsburg, Ağustos ortası 1921?] Tarihleme kesin değil; Yaz'dan sözedilmesi ve mektubun içeriği, mektubun Marianne Zoff'un Wiesbaden'e gitmesinden hemen sonra yazıldığını düşündürüyor.

13

Şarkı lokali] Marianne Zoff'un, Wiesbaden Kent Tiyatrosu'nda işe girmesi ima ediliyor.

kızıl saçlı centilmen] Herhalde , Oskar Camillus Recht.

kaplıcadakiler listesi] Wiesbaden kaplıca kentidir.

Pyramidon] Ağrı kesici ve ateş düşürücü ilaç.

14

Bayan Fleischhauer] Herhalde, Marianne Zoff'un Wiesbaden'deki ev sahibesi.

O.C.R.] Oskar Camillus Recht.

15

Filim... fotoğraflar] Olasılıkla, bu zaman diliminde, Brecht'in filim projelerinden birini O. C. Recht'in yardımıyla gerçekleştirme şansı

bulunuyor. Fotoğraflar, filmin çekilmesi düşünülen yerlerin fotoğrafları olabilir.

+++] Tahminen, 'son derece' (artıartıartı) olarak okunması gerekiyor.

eleştirileri] Marianne Zoff, Wiesbaden'da 24 Ağustos 1921'de ilk sahneye çıkışında, Richard Wagner'in *Das Rheingold (Ren Altını)* operasından Wellgunde'yi okur.

16

Wagner karşısında ...yardım] Marianne Zoff, Ağustos -Ekim 1921 arasında, *Rheingold* dışında *Tannhauser*, *Parsifal* ve *Walküre*'den de partisyonlar okur.

Filim işi...Recht] Bak. Mektup 15'deki not.

19

Heigei'nin salonu] Otto Müllereisert'in konutu (Karş. *Günceler 1920-1922*, 2 Eylül 1921).

"Seemanslos"] Brecht bu çok popüler şarkıyı ("Fırtınalı gece ve gölün suları yükseliyor") *Gecede Davullar* ve *Cengel'de* oyunlarında kullanmıştır.

"Bir bakirenin duası"] Thekla Badarczewska'nın piyano için popüler parçası.

kırmızı Sarafan'ın şarkısı] Rus halk şarkısı ("Kırmızı Sarafan'ın üstüne dikiş dikme anacık")

Frank,... sürükleniyor] Burada herhalde, Kimratshofen'deki bir misafirlikten ve Brecht'in yada Marianne Zoff'un, Frank'ı hiç olmazsa bir süre için yanlarına alma düşüncelerinden söz ediliyor; Karş. 59, 60 ve 62 No. lu mektuplar)

senin evinde] Marianne Zoff'un, Wiesbaden'da, Moritzstrasse'de kaldığı ev.

20

Orska...] Brecht, kadın oyuncu Daisy Orska'yı, filim projelerinden biri için uygun görüyor.

Manhattan'da bir adam] Brecht,1924 yılında, *Manhattan'dan Gelen Adam* adlı bir opera tasarlamaktadır (fragman olarak kalmıştır)

"Aşk Ölümü"] Brecht'in *Aşk Ölümü Balladı* şiiri (Karş. *Günceler 1920-1922*, 29 Ağustos 1921).

22

iki mahkeme] 12 Ocak 1921'de Brecht'in, *Stadtheater'da Hebbel'in Judith"i* başlıklı eleştiri yazısı yayınlanır.

Brecht burada "Fraulein Eberle'nin Juditl'i tam da soğuk, akademik ve insani olanda tam da sefil cansıkıcı ama yine de gülünçlüğü düşmüyor olsa da, Geffer, Holofernes'inin gülünçlüğünü izleyiciler için katlanılmaz bir eziyete kadar çıkarttı. Çalışkan ve kesinlikle yeteneksiz olmayan ve sıkı çalışan ve bu arada kendini oldukça geliştirmiş olan Eberle'de eksik olan (ona verilmemiş olan) erotik çekicilik, et, tutkunluk ve 'patolojik özellik'tir, ama sonunda onun oyunu amatörce değildir." yazmaktadır. veramaria Eberle, hakarete uğradığını düşünür ve dava açar. 14 Nisan 1921'deki duruşmada, Brecht'in mahkeme masraflarını üstlenmeyi ve incitici ifadeleri geri almayı kabul ettiği kararı alınır Ancak karar metni Augsburg gazetelerinde yayınlandığında Brecht kararı temyiz eder. Bunun üzerine, karşı tarafın avukatı, bir dava daha açar ve bunun duruşması da 20 Eylül'de yapılır Brecht, davacıya hakaret ettiği gerekçesiyle 100 Mark para yada 10 gün hapis, davacının avukatına hakaret gerekçesiyle de 150 Mark para yada 15 gün hapis cezalarına çarptırılır.

24

"Yeni Merkür"ün telifi] Derginin Eylül sayısında yayınlanan *Bargan Boşveriyor* için.

25

erkek kardeşim...bir tantana çıkardı] Karş. *Günceler 1920-1922*, 30 Eylül 1921

Recht...fotoğraflar] Karş. 15. mektubun notu.

26

Panayır] Augsburg'ta yılda iki kez yapılan halk bayramı (Karş. *Günceler 1920-1922*, 12 Ekim 1921).

27

Ekim bayramı] Bir Ekim bayramı'ndan söz edilen 7 Ekim tarihli günce notu, büyük bir olasılıkla, Brecht'in Münih'te kalışıyla ilgilidir; Brecht'in, Augsburg'taki Kastanien Allee'yi (Kestane Bulvarı) anarken kullandığı "Alee"(Bulvar) sözcüğünün geçiyor olması, sözkonusu günce notuyla çelişmektedir. (Karş. *Günceler 1920-1922*, 7 Ekim 1921)

Salome'nin gövdesi] Yüzyılın başında, panayırlarda, Dyita Salome takma adlı, gövdesi dövmeli bir kadın sahneye çıkmaktadır: "Mavi kadın" da denilen Salome, 14 renkli dövmesi olan biricik *Oryantal Güzel;* Salome'nin gövdesi 30.000 Mark değerindedir. Berlin, Viyana, Pari,Londra, New York, Petersburg gibi kentlerde ödüllendirilmiştir." (İlan pusulası, aktaran: Stephan Oettermann, *Zeichen auf der Haut. Die Geschichte der Tatowierung in Europa,* (Avrupa'da Dövme Tarihi) içinde, Frankfurt a.m. 1985, s.94)

Aslan insan Lionel] Stefan Bibrowski'nin takma adı. Lionel aşırı kıllıdır ve yirmili yıllarda uluslararası bir sirk numarasıdır (kıllı insan).

iyi film tasarıları] Brecht'in 1921 yılı not defterlerinde bir dizi film tasarısından söz edilmektedir, bu yüzden bu dönemde hangisinden söz edildiğini kesin olarak saptamak olası değildir.

28

oda] Brecht'in, Augsburg Bleicherstr. 2'deki babaevinin çatı katındaki odası.

29

Chaplin'e... bakıyorum] Brecht, Berlin'de *De Chaplin Quelle* ve *Charlie als Strafling* filimlerini izler.

Kean olarak Bassermann] Alexandre Dumas'nın *Kean, ou desordre et genie*'si (Kean yada Deha ve Tutku) bu dönemde, Deutschen Theater'ın oyun planında, Kasimir Edschmid'in bir düzenlemesiyle, yer almaktadır. (Karş. *Günceler 1920-1922,* 18 Kasım 1921).

Hedda] Hedda Kuhn (karş. *Günceler 1920-1922,* 7 Kasım 1921).

30

"Yeni Merkür'den"] Karş. Mektup 24'ün notu.

Hedda] Hedda Kuhn.

31

Warschauer evleniyor] Planlanan evlilik, Mart 1922'de gerçekleşiyor Bak. Mektup 54.

yeni opera] Burada hangi rolden söz edildiği saptanamadı. Mariannc Zoff, 1921'in Kasım/Aralık aylarında, Giusepc Verdi'nın *Aida* operasında bir rahibeyi, (13 Ekim), Franz Lehar'ın *Fatinitza* operetinde (17 Kasım) ve *Faun'un Düğünü*'nde Pubo'yu (4 ve 14 Aralık) söylüyor.

32

Frankfurt yüzünden] Marianne Zoff, Frankfurt operasında işe girmek için boş yere uğraşır.

33

Kiki] Gigi Zoff, Marianne Zoff'un yeğeni.

34

Döblin] Brecht 1920/21 yıllarında Alfred Döblin'in *Die drei Sprünge des Wang-lun, Wadzeks Kampf mit der Dampfmaschine* ve *Wallenstein* romanlarını okumaktadır.

Dostoyevski] Marianne Zoff, Noel hediyesi olarak Brecht'e Dostoyevski'nin *Budala* romanını verir.

35

Kimratshofen] Burada, Allgau'da, Brecht ve Paula Banholzer'in oğlu Frank, Xaver Stark'ın ailesinin yanında bakılmaktadır.

38

Güncelerle karşılaştırma sonucunda, bu mektubun tahminen Brecht'in, tam kronoloji vermeden, birçok gündeki etkinliğinden söz ettiği anlaşılmaktadır; karş. *Günceler 1920-1922*, 11 Aralık 1921.

39

Reiss'la kararlaştırdım] Erich Reiss yayıneviyle kesin sözleşme ancak 24 Kasım'da, Marianne Zoff Berlin'deyken imzalanır. Brecht burada herhalde ön görüşmelerin sonuçlandığını söylüyor.

40

Anhalter] Berlin'deki Anhalter garı kastediliyor.

Nollendorfplatz] Berlin'in batısında bir metro istasyonu.

Cumartesi akşamı] 17 Aralık 1921 sözkonusu olabilir.

48

"Takas"] Paul Claudel'in *L'echange* adlı oyunu.

55

200 000 M- Film] Herhalde, *Assuncion'da* Robinsonlar.

Balladlar] Daha sonraki *Ev Vaazları*.

60

Georg'la yeni bir komedi] Olasılıkla, *Baal*'in, 1922'de Kiepenheuer'de yayımlanan yeni bir yazımı. Oyun Pfanzelt'e ithaf edilmiştir.

Drei Masken] Bu yayınevinde 1922'de *Gece Çalan Davullar'ın* ilk baskısı yayınlanıyor.

62

"Jarrys Mama"] Bu öykü kaybolmuş sayılmalı. Sadece, 1921 yılına ait oldukları sanılan, *Larrys Mama* başlıklı birkaç not kalmıştır. Brecht 12 Ekim 1928'de, *Vossischen Zeitung* gazetesinden Emil Herz'e yazdığı bir mektupta şöyle diyor: "Elyazmalarımı gözden geçirirken, parası ödenmi olan ve *Vossischen Zeitung*'da yayınlanması gereken Jarry's Mama (Bir Bargan öyküsü) öyküsünün henüz yayınlanmamış olduğunu ve üç yıldır roman bölümünde beklediğini, hoşlanmayarak görmüş bulunuyorum."

M+F] Marianne ve Frank

63

Pazar gecesi] 8 Ekim'den söz ediliyor olabilir. Bu durumda, mektup Ekim ortasına tarihlenmelidir.

Drei Masken ve Kiepenheuer] *Gece Çalan Davullar* ve *Baal*'in (1922 basımı) telifleri sözkonusu.

67

Zoo - Lehrter] Berlin'deki metro istasyonları.

70

Busstag] Kilise takvimine göre son Pazar gününden önceki Çarşamba günü, hristiyanların kendileri üzerine düşünmeleri için ayrılmış bir dini tatil günü. 1922 yılında bu gün, 22 Kasım'a denk geliyor.

72

Sermaye kaçırma yasası] Hızla artan enflasyonla ilgili olarak çıkartılmıştır.

73

Film atelyesinde, Engel ve Viertel'le birlikte] Burada, Brecht'in somut film projelerinin sözkonusu olup olmadığı anlaşılamamıştır.

78

Esther] Esther Warschauer

Gleisdreicek] Berlin'in Batısında iç ulaşım bağlantı noktası.

81

Evlenecek] Paula Banholzer. 1 Mart 1924'te tüccar Hermann Gross'la evlenir.

88

Tiyatro] Berlin'deki Deutsche Theatr'dan söz ediliyor.

Hindemith operası] hangi projenin söz konusu olduğu bulunamamıştır.

91

Mektupta "Hanni 15 yaşında" ve "Giggi ağlıyor" alt yazılı iki çizim vardır.

92

Paskalya] 1925'te 12 Nisan'a denk düşmektedir.

99

Weigel...konuk oyunda] Helene Weigel, Münih Oda Tiyatrosu'nda, Hans Schweikart'ın yönettiği, George Büchner'in *Woyzeck*'inde, Marie rolünde oynuyor.

100

Çek vizesi] Herhalde, Berlin'den Viyana'ya yolculuk etmek için gerekiyor.

103

Str.] Ne olduğu anlaşılamadı.

105

"Perşembe akşamı] 6 yada 13 Ağustos 1925 sözkonusu olabilir.

108

Cumartesi...Cuma] Meryem'in göğe yükselmesi, katolik bayramı, 15. Ağustos'a denk düşüyor.

114

"Adam Adamdır"] Münih'teki gösterim projesi gerçekleştirilmemiştir.

117

Prömiyer] Herlande *Yarasa*'nın prömiyerinden söz ediliyor.

"Dikkafalı"] Münster Stadttheater'ın Aralık 1925 oyun planında, bu operanın gösterimine ilişkin bir bilgi bulunmamaktadır.

120

Puccini] Sözkonusu zaman diliminde, Münster Stadttheater'ın oyun planında herhangi bir Puccini operası bulunmamaktadır.

121

Koburg'a] Bu yolculuğun nedeni ve yapılıp yapılmadığı bilinmemektedir.

122

Galy Gay] Adam Adamdır oyununun baş kişisi: oyunun ilk sahnelenişi ancak 1926 Eylül'ünde, Darmstadz ve Düsseldorf'ta aynı zamanda gerçekleşir.

128

o herife] Theo Lingen kastediliyor.

Lankwitz] Berlin'in güneyinde bir semt.

134

Otto] Herhalde, Otto Müllereisert

135

bir revü için] Brecht'in kalıtında, Max Reinhard için satirik bir revü'nün taslakları bulunmaktadır.

Brecht, hemen hemen aynı zaman diliminde bir başka revü projesiyle de uğraşıyor: *die Neandertaler* Bu projeden de taslaklar kalmıştır.

136

On yaş daha küçük] Theo Lingen, 10 Haziran 1903 tarihinde doğmuştur

139

bir roman yüzünden] Brecht'in bu dönemdeki somut roman projeleri bilinmemektedir Herhalde, *Robinsonlar Kentte* sözkonusudur Bundan da birkaç not kalmıştır.

145

bu herif] Theo Lingen kastediliyor

148

"Cengel"deki resim] Oyunun, Brecht'in karısı Marianne'ye ithaf ettiği, kitap olarak ilk baskısında (1927 yılında Propyläen yada Arcadia yayınevinde yayınlandı) "Yüzyılın ilk on yılından kentler ve insan tipleri" başlığı altında, aralarında genç bir kadının portresi de bulunan dört fotoğraf yayınlanmıştır. Kitabın, Brecht'in kalıtında bulunan bir nüshasında, Brecht'in el yazısıyla, bu fotoğrafın Marianne Zoff'a ait olduğu belirtilmektedir..

149

Hollywood'a birşeyler satabilme] Brecht'in, Amerikan sinema endüstrisiyle iş yapma çabaları, bir istisna dışında başarısız kalmıştır.

Walter] Brecht'in erkek kardeşi.

Utting] Brecht Ağustos/Eylül 1932'de Utting am Ammersee'de bir kırevine sahip oluyor; karş. Brecht'in *Zenginlik Zamanım* şiiri.

"Üç Kuruşluk Opera"] *Üç Kuruşluk Opera*'nın Berlin'de sahnelenişinin prömiyeri Temmuz 1945'te Hebbel-Theater'da yapılıyor. Macheath rolünde Hubert von Meyerinck oynuyor.

M.'yi] Mackeath (Mackie Messer) rolünden söz ediliyor.

Jhering...Suhrkamp] Jhering'in mektubu 24 Ekim tarihli, Brecht Suhrkamp'ın (korunmamış) bir mektubuna da Ekim 1945'de yanıt veriyor.

Charles Laughton] Galilei'nin Yaşamı'nın, Brecht'in Laughton'la birlikte çalışarak oluşturduğu amerikanca yazımı olan *Galileo* 'nun New York gösterimi, Beverly Hills'deki gösterimlerden (1945) sonra, 7 Aralık 1945'te gerçekleşiyor.

"VIII. Heinrich'in Özel Yaşamı] Başrolde Charles Laughton'un oynadığı film 1932'de gerçekleştirildi.

dans nasıl gidiyor] Hanne Hiob sanat kariyerine bale öğrencisi olarak başlamıştır.

151

Helli] Helene Weigel.

Reiss-Yayınevi] Basel'deki Reiss yayınevi bu dönemde. Brecht'in oyunlarının almanca konuşulan alandaki sahne haklarını koruyor.

152

General Clay] General Lucius D. Clay, Almanya'daki amerikan askeri yönetiminin başıdır.

Chur'da] Stadttheater Chur'da, 15 Şubat 1948'de, Brecht'in *Sofokles'in Antigonu* uyarlamasının prömiyeri yapılıyor.

153

Lucy...Jenny] Brecht'in *Üç Kuruşluk Opera* 'sından oyun kişileri.

154

"Puntila"] Brecht'in Finlandiya sürgününde yazdığı oyunu *Bay Puntila ve Uşağı Matti*'nin prömiyeri, 10 Ocak 1949'da Münih Oda Tiyatrosu'nda Hans Schweikart'ın yönetmenliğinde yapılıyor.

MEKTUPLARDA GEÇEN BRECHT YAPITLARI

Baal (Oyun) 114, 116, 117, 120-122, 126
Aşk Ölümü Balladı (Şiir) 20
Bargan'ın Gençliği (Öykü) 61, 62
Bargan Vazgeçiyor (Öykü) 24 30
Bertolt Brecht'in Ev Vaazları (Şiirler) 55, 60, 61, 110, 112
Pırlanta Yiyici (Film) 27, 30
Cengel, bak. Kentlerin Cengelinde
Kulede Üç Kişi (Film) 3, 8, 9, 27, 29, 30, 34, 35, 38, 55, 68, 74, 88, 89, 92, 100, 149
Üç Kuruşluk Opera (Oyun) 149, 152, 153, 155
Masalsı Hava Civa Hayvanı bak. Kulede Üç Kişi
Galgei, Galgai, Gally Gay, bak. Adam Adamdır
Garga, bak. Kentlerin Cengelinde
George Garga, bak. Kentlerin Cengelinde
Gösta Berling (Oyun fragmanı) 55, 60-62
Ev Vaazları, bak. Bertolt Brecht'in Ev Vaazları
Bay Puntila ve Uşağı Matti (Oyun) 155
Kentlerin Cengelinde (Oyun) 21, 22, 23, 24, 27, 28, 36, 39, 51, 85, 110, 112, 148
Jarrys Mama (Öykü) 62
Galilei'nin Yaşamı (Oyun) 149
İngiltere'nin II. Edward'ının Yaşamı (Christopher Marlowe'dan uyarlama oyun)
Boksör Samson-Körner'in Yaşamı (Öykü) 121
Baal Adındaki Adamın Yaşamı, bak. Baal
Mahagonny (Şarkılı oyun) 147
Manhattan'lı Adam (Oyun fragmanı) 20
Adam Adamdır (Oyun) 85, 92, 93, 102, 106, 110, 112, 114, 122,
Jamaika Bar'ın Gizemi (Film) 2, 3, 27, 30
Neandertaler, Die (Revü fragmanı) 135

Homolka, Oskar (Oyuncu. 1924'te. *İngiltere'nin İkinci Edvardı*'nın Münih'teki ilk sahnelenişinde ve 1926'da Berlin'de *Baal Adındaki Adamın Yaşamı*'nda başrol oynadı. 97, 101, 114, 117
Hotel Gunzenbachhof, Baden Baden 147
Hotel Urban, Zürih, 151
Ibsen, Henrik, 38
Jacob, Heinrich Eduard (Tiyatro yazarı. 1922'de Brecht'in *Kötü Bir Herif* öyküsünün yayınlandığı *Eeuerreiter* dergisinin yayımcısı. 38
Jessner, Leopold (1919-1930 yıllarında Berlin'deki Schauspielhaus'un ve Schiller-Theater'ın yöneticisi) 78, 88, 89, 100
Jhering, Herbert (*Berliner Börser Courier*'in tiyatro eleştirmeni. Brecht'in destekçisi) 70, 117, 149,
Junges Theater 154
Kaestner, Erich, 151
Kasack, Hermann (Gustav Kiepenheuer Yayınevi'nin baş lektörü) 38,78
Kiepenheuer, Gustav (Yayımcı, bak. Gustav Kiepenheuer Yayınevi) 89, 90
Kiki, bak Zoff, Gigi
Klabund (Alfred Henscke) 38
Klette, Hans (Senaryo yazarı) 2
Koch, Dr. 63
Köhnen (Marianne Zoff'un Münster'deki ev sahibesi) 138
Kool, Jaap (Hollandalı besteci) 89
Kortner, Fritz, 74, 88, 89, 149
Kramer (Herhalde, Augsburg'lu tiyatro eleştirmeni Hermann Kramer) 29
Kuhn, Hedda (Brecht'in Münih'ten üniversite arkadaşı; daha sonra Berlin'de, Dr. Wollheim'la evlendi) 29, 30
Kunst-Projektions-G.m.b.H., München (Film şirketi) 68, 74
Kupro, bak. Kunst-Projektions G.m.b H.
Laughton, Charles (İngiliz kökenli, Amerikan tiyatro ve sinema oyuncusu) 149
Lherman, Jo (Tiyatro ve sinema oyuncusu, yönetmen, Marianne Zoff Brecht'ten boşandıktan sonra onunla evlendi) 123, 128-138, 145, 149, 152
Lortzing, Albert
Kazanova, 114, 115

Maenz. Anne. (Berlin'de ünlü bir sanatçı lokalinin sahibesi) 38
Marlis 60
Martin. Karl-Heinz (Tiyatro yönetmeni. savaştan sonra Berliner Hebbel-Theater'in yöneticiliğini yaptı)
Massary. Fritzi. Yirmili yılların. Berlinli opera ve revü yıldızı. Max Pallenberg'le evli. yy6y35
Merker 69
Müller. Gerda (Oyuncu. Arnolt Bronnen'in arkadaşı) 68
Müller(eisert). Otto (Brecht'in Augsburg'tan gençlik arkadaşı. Münih'te tıp okuyor ve sonra doktor olarak Berlin'e yerleşiyor) 4. 10. 19. 20. 24. 25. 28. 60. 63. 83. 102. 103. 110. 114. 134. 135. 143. 144. 149
Münih Oda Tiyatrosu. 65.66.155
Neher. Caspar (Brecht'in Augsburg'tan gençlik arkadraaşı. Brecht'in birçok oyununun sahne tasarımcısı) 3. 63. 72. 81. 83. 149
Neher. Erika (Caspar Neher'in eşi) 81
Neue Merkur. münih. 24.30
Orge. bak. Pfanzelt. George
Orska. Daisy (Oyuncu) 20
Oswald. Richard (Film yapımcısı ve yönetmeni) 32
Otto. bak. Müller(eisert). Otto
Pallenberg. Max (Sinema ve tiyatro oyuncusu; Fritzi Massary ile evli) 135
Pansiyon Ernst. Berlin 69
Pansiyon Romana. Münih. 65
Pfanzelt. George. (Brecht'in Augsburg'tan gençlik arkadaşı) 10. 14. 17. 19. 60. 61. 108
Pirandello. Luigi (İtalyan tiyatro yazarı) 92
Puccini. Giacamo 120
Recht. Oscar Camillus (Tüccar) 6. 11-16. 19. 20. 22. 24.. 25. 27. 35. 38. 39. 53. 139
Rehfisch. Hans Jose (Tiyatro yazarı) 117
Reinhardt. Max (Oyuncu ve yönetmen. 1905-1932 yıllarında Deutsche Theater'ı yönetti) 112. 135
Reiss Yayınevi. bak. Tiyatro Yayınevi Reiss. Basel
Reiss. Erich. bak. Erich Reiss Yayınevi
Ruth. bak. Berlau. Ruth

Samson-Körner. Paul (Profesyonel boksör) 121
Schauspielhaus Zürih. 151
Schweikart. Hans (Oyuncu ve yönetmen; 1947-1963 yıllarında Münih Oda Tiyatrosu'nun yöneticisi) 155
Simmon 114
Spiro. Dr 35
Stadttheater Köln. 142
Steinrück. Albert (oyuncu) 38
Stendhal (Henri Beyle) 35.
Str. 103
Straub. Agnes ((Oyuncu) 53. 55
Suhrkamp. Peter (Önce öğretmen. sonra yayınevi lektörü ve y ayımcı) 114. 149
Terra-Film. Berlin 32. 38
Tiyatro Yayınevi Reiss. Basel 151
Trude. bak. Zoff. Gertrude
Tschechowa. Olga (Sinema ve tiyatro oyuncusu) 32
Twardowski. Hans Heinrich von (Oyuncu) 53
Ullstein-Yayınevi (Berlin'li yayın tekeli. Propylaen Yayınevi ve Arkadia Sahne ajansı da bu tekele dahil) 92. 99. 100. 121. 126. 139. 144
Viertel. Berthold (Tiyatro yönetmeni) 74. 116. 117. 122
Wagner. Richard 16
Walter. Richard. 16
Walter Bruno (Orkestra şefi) 39
Warschauer. Esther (Franz Warschauer'in eşi) 39. 49. 54. 68. 69. 78. 98. 111. 112. 114. 123. 128
Warschauer. Franz. (Brecht'in Münih'ten üniversite aradaaaşı; daha sonra Berlin'de Frank Warschauer adıyla sinema ve müzik eleştirmeni olarak yaşıyor) 30-32. 38. 39. 49. 54. 65. 68. 70. 72. 74. 98. 112. 114
Weigel. Helene (Oyuncu. 1929'da Brecht'le evlendi) 95. 99. 143-145. 151
Zais. Marie (Kızlık soyadı Brecht; Brecht'in halası) 6. 7
Zoff. Gertrude (Marianne Zoff'un kızkardeşi) 8. 33. 53. 58. 67. 72. 74. 76. 84
Zoff. Gigi (Marianne Zoff'un erkek kardeşinin kızı) 33
Zoff. Otto (Marianne Zoff'un erkek kardeşi) 33. 38. 114. 149

Brecht'in Mektupları

Canım Marianne,

Şimdi gökyüzü kadar zamanım ve dağdaki kalay kadar huzurum var, yataktaki yer ve gökyüzü hâlâ kıpırtısız ve suların kabardığı zamanların dışındaki bir gelgit kıyısı gibi kendi kendimle oynayabilirim; ama derim ki sana: Seninle en küçük bir tartışma için tramvaylarda yedi saat koşturmacaya razıyım. Artık gökyüzüyle filan başbaşa değilim ve yalnızca sensiz yalnızım!

Ve seni bundan sonraki gün öpüyorum, sevgili Marianne.

Bert

ISBN 975-7275-24-7

DUSUN